Влада — Радам!

Голос України

Газета Верховної Ради України ◆ № 188 ◆ П'ятниця, 27 вересня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

ЗБЕРЕТЬСЯ ЩЕ НАША СІМ'Я

9

Нас запросила в гості жінка, воістину свята своєю любов'ю до України — Фріда Дерев'янко.

Її мати, Марію Миколаївну, 18-літньою фашисти забрали на роботи в Німеччину. Там вона і вийшла заміж за Миколу Матвійовича. Багатьох наших бранців визволили з неволі американські солдати. А от свої, рідні, не зрозуміли. Плювали услід...

Чи не тюрма і заслання чекали вдома!

Фото Валерія ІНЮТІНА.

ЗУСТРІЧ У БІЛОМУ ДОМІ

ВАШИНГТОН. 26. (Кор. ТАРС Андрій Федяшин). Відносини між США і Україною, мабуть, наповнюються новим, конкретним змістом, хоча поки що й рано говорити про офіційне визнання США української незалежності. Саме так можна розцінити підсумки зустрічі, яку мав у Білому домі Президент США Джордж Буш з Головою Верховної Ради України Леонідом Кравчуком. Нинішні дискусії стали продовженням діалогу, розпочатого між США і Україною 1 серпня 1991 року під час візиту Президента США в Київ.

Зустріч тривала майже годину. І після неї глава українського парламенту повідомив, що в Овальному кабінеті було прийнято рішення продовжити дискусії в конкретних напрямах можливого співробітництва в економічній, науково-технічній, культурній і гуманітарній галузях, але вже на рівні експертів. За словами Леоніда Кравчука, на цих консультаціях буде «викладено конкретні пропозиції та позиції», про них буде повідомлено Президентові і після цього вже будуть прийняті конкретні рішення. Україна, зокрема, заінтересована в одержанні американських кредитів, допомоги в галузі сільського господарства, здійснення конверсії. Всі ці питання, сказав Л. Кравчук, було поставлено на зустрічі.

— Мова йде про безпосереднє співробітництво, інтереси України, економічні інтереси, інвестиції, кредити, тобто про те, що необхідно для піднесення економіки, — підкреслив Леонід Кравчук.

Він запросив Президента США відвідати Україну з офіційним візитом у зручний для нього час. Запрошення було прийнято з вдячністю.

Відповідаючи на запитання репортерів, Леонід Кравчук сказав, що він «упевнений у позитивних результатах» референдуму в питанні про незалежність України, який має відбутися 1 грудня 1991 року.

Президент США особливо поцікавився позицією України щодо ядерної зброї. «Наша позиція полягає в тому, що Україна має бути без'ядерною державою і готова брати участь в усіх договорах і угодах, що стосуються ядерної зброї, — сказав Л. Кравчук. — Україна має намір сприяти якомога швидшій ратифікації вже укладених угод щодо ядерної зброї між США і СРСР. Україна виступає за те, щоб ядерна зброя була під єдиним центральним контролем, щоб на карті світу не з'явились нові ядерні держави, що могло б дестабілізувати обстановку. Україна проти перевезення ядерної зброї з однієї республіки в іншу».

Леонід Кравчук також повідомив, що при обговоренні питання про відносини між центром і республіками, українська сторона заявила, що тепер «можливі лише економічні відносини між республіками, а проблема політичного союзу — це вже зовсім інша справа».

У Вашингтоні Кравчук також зустрінеться з керівництвом Конгресу США, а потім вирушить у поїздку в Чикаго і Бостон.

ВИСТУПАЮЧИ вчора в парламенті Молдови, Президент республіки Мірча Снєгур заявив, що ситуація в Придністров'ї виходить з-під контролю. Він категорично відмів вимоги деяких членів президії «використати силу для наведення порядку в Придністров'ї». Щодо заяви прем'єр-міністра Румунії П. Романа «про готовність Румунії до об'єднання з Молдовою», Мірча Снєгур висловив подивування.

ПРЕЗИДЕНТ Грузії З. Гамсахурдія не виключає введення в республіці президентського правління. Це може статися, — сказав він, — якщо депутати Верховної Ради, які підтримують путчистів, покинуть парламент, після чого його, очевидно, доведеться розпустити.

БЛИЗЬКО семи тисяч мешканців Ісфари виказали недовіру Голові Верховної Ради Таджикистану Р. Набієву. Вимоги старі: розпуск «прокомуністичного» парламенту, «відставка незаконнообраного Голови Верховної Ради республіки Р. Набієва, відміна надзвичайного стану».

Володимир КРИЖАНІВСЬКИЙ:

НА ЩИТІ УКРАЇНИ МАЄ БУТИ ДВА СЛОВА — МИР І ДОБРОБУТ

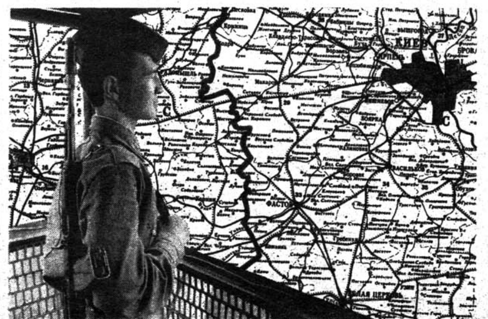
3

У Москві приступив до роботи повноважний представник України у Російській Федерації народний депутат Володимир Крижанівський. Ще триває формування команди, вирішення організаційних питань, але інтерес до нашого посла (як поки що неофіційно називають Крижанівського) виявляють з першого дня і політичні діячі, і ділові люди, і зарубіжні журналісти. Напередодні презентації з повноважним представником України в Московському офісі зустрівся наш кореспондент.

11

Петро АРСЕНИЧ:

ВИСТУПАЛИ СТРІЛЬЦІ СІЧОВІЇ...

7

Чи здавався реальним воєнний переворот у 1990 році! Як позначилися події трьох серпневих днів на політичному житті України! Чи виправдала позачергова сесія Верховної Ради наші сподівання!

ГОЛОС України

Засновник — Верховна Рада України

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
252047
Київ, вул. Нестерова, 4

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:
Приймальня — 446-92-11
Відповідальний секретар — 446-72-63
Завідуючий корсіткою 441-84-42, 224-72-54 (телефакс).

ВІДДІЛИ:
парламентський — 441-84-52, 441-85-64,
листів — 441-82-05, 441-29-61,
економіки — 441-88-07,
аграрний — 441-86-18,
міжнародний — 446-91-20,
охорони здоров'я — 441-88-06,
соціальних питань — 441-88-05,
екології — 441-88-59,
культури — 441-86-44,
спорту — 441-88-08,
інформаційний — 446-61-13, 441-86-20,
історії України — 441-88-62,
військових питань — 441-88-52,
реклами — 441-89-44,
бухгалтерія — 441-84-00.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Індекс 60955
Тираж 156.200
Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок на 8 сторінках, у середу, четвер, п'ятницю та суботу на 16 сторінках.

ЯК КАНАДА РОЗГАДУВАЛА КРАВЧУКА

Звістку про можливий візит Голови Верховної Ради України Леоніда Кравчука до Країни кленового листа я один з перших доніс канадським українцям. Склалося так, що свою першу інформацію для едмонтонської газети «Українські вісті», в якій працював у червні — серпні цього року, я підготував ще в літаку, щойно перетнувши повітряний кордон Канади. Передувала цьому посадка в аеропорту Гендер на острові Ньюфаундленд і розмова із першим заступником Голови Верховної Ради Іваном Плющем, котрий разом з колегою по парламенту Юрієм Гнаткевичем летів до Торонто на запрошення тамтешніх українських підприємців. Узрівши мене, Іван Степанович повеселішав і подобрішав, як, мабуть, повів би себе з кожним знайомим земляком за тисячі кілометрів від рідної землі (а ми обоє — депутати Київської облради), і між іншим сказав про плани Леоніда Макаровича. Йшлося тоді, однак, не про офіційний візит українського керівника до Канади, а скоріше — про ділову (чи, може, розвідувальну) поїздку, бо тодішні міжнародні стосунки і ставлення глав урядів найбільших західних країн до «української проблеми» не дозволяли розраховувати на більше. Мабуть, Іванові Плющу теж відводилася певна роль у підготовці цього візиту.

Редактор «Українських вістей» Марко Левицький, молодий канадець з надзвичайно чутливим і щиросердним інтересом до нинішніх перемін на землі його батьків, дав зелену вулицю цим матеріалам. У найближчому номері його газети було опубліковано й згадане авіаінтерв'ю, і мою інформацію про прес-конференцію І. Плюща та Ю. Гнаткевича в Інституті святого Володимира (Торонто). З-поміж кількох десятків українських видань Канади саме «Українські вісті» з провінції Альберта, за тисячі кілометрів від Торонто й Ньюфаундленду, першими дали детальну інформацію про київських гостей. Викликавши, мабуть, роздратування у якоїсь частини своїх читачів.

Не випадково так детально усе це розписую і змушений вдаватися до всіляких відступів, без яких не зможу охарактеризувати значення відвідин Л. Кравчуком Канади. Спершу про причини роздратування читачів едмонтонської газети. У нас сказане тоді І. Плющем мало б величезний резонанс. Коментуючи начерк нового Союзного договору, текст якого з'явився за океаном швидше, ніж у київських газетах, Іван Степанович недвозначно заявив: «При такому проекті, що нам запропонували сьогодні, я належу до тих сил, які кажуть: «Ні!» — Союзному договору!». А якби відбувся новий референдум, уже з трьома запитаннями, як було на Галичині в березні (тобто й включаючи запитання про незалежну Україну), то більшість людей, на його думку, проголосували б за відокремлення республіки від Союзу. Було це сказано тодішнім членом ЦК КПУ ще в червні!

Але там не могли вповні оцінити вагу цих слів. Для майже мільйона канадських українців державна незалежність Великої України — історична невідворотність, сумніватися в якій може хіба що сліпець. І дивувало їх зовсім не те, що офіційний представник влади з числа колишньої «партноменклатури» заговорив мовою демократів. Скоріше викликало в них подив, що саме йому стільки місця відвела газета. А посередництво «чужого» журналіста декого наштовхувало навіть на думку: це тонка компартійна пропаганда.

Подальша журналістська практика в Канаді переконала мене в тому, що такі підозри серед української діаспори мали місце. На одній і тій же сторінці «Українські вісті» помістили оголошення про мою лекцію «Засекречений Чорнобиль» в Едмонтоні і статтю «Не виколоти б власне око» (точка зору київського журналіста на політичну ситуацію в Україні), в якій я виклав свою думку щодо реагування канадських українців на візит Голови Верховної Ради України: «Розумію, серед української еміграції ставлення до Голови ВР неоднозначне. І все ж радив би не бойкотувати його візит. Ніяких почестей не слід виявляти особисто Кравчукові, але необхідна належна повага до його титулу. Не Горбачову ж представляти інтереси України в зносинах з іншими державами. Міжнародна громадськість повинна знати, що республіка має свій уряд, свого керівника і здатна вирішувати свої справи без «допомоги» Москви. На жаль, зараз це один з небагатьох способів утвердження нашої України як окремішньої держави в очах світу».

Після лекції жіночка середніх літ, явно не випадковий слухач, чемно поцікавилася, чому я виступав у залі мельниківців, а не бандерівців (останні відносять себе до одержимих і непохитних борців за самостійність України, дорікаючи мельниківцям у непослідовності), а потім багатозначно додала: «А я читала вашу статтю».

Ось тут собака і зарита. Сталося так, що поява статті збіглася з приїздом до Канади голови Міжпартійної Асамблеї Юрія Шухевича, надзвичайно популярного в Канаді. Я ж, аналізуючи розстановку сил на українській політичній арені, переконував читачів: позапарламентський шлях боротьби за незалежність України (шлях Міжпартійної Асамблеї) не настільки популярний у масах, як здається за океаном. Більше того, ширшає розмежування між нею і наймасовішими опозиційними партіями, що воліють бути партіями парламентського типу і дорожать мандатами у Верховній Раді (включаючи радикальну УРП).

І ще один необхідний відступ.

У переповненому залі Юрій Шухевич дає нещадну оцінку діяльності українського парламенту. Безплідні суперечки. Змичка демократів з партократами. Слід говорити вже не про групу «239+1» (комуністи плюс Коцюба), а про групу «449—1» (вся Верховна Рада на чолі з комуністами мінус Степан Хмара). Висновок Шухевича: офіційна влада була і є окупаційною, а справжню свободу слід добувати «знизу» силою мас, не проголошуючи нову державність, а відновлюючи вже колись проголошену, але розтоптану імперським більшовизмом.

Серпневі події в СРСР дещо підкоригували точку зору Юрія Шухевича: після Акта про незалежність Міжпартійна Асамблея, як відомо, визнала припустимість і парламентського шляху до реального суверенітету.

Зараз багато чого прояснилося. А тоді, на тому людному зібранні, де раз-пораз прокочувалися хвилі оплесків після влучних і дотепних висловлювань лідера міжпартійців (свого часу ці люди апелювали до світової громадськості, одержимо боролися за припинення довголітнього політичного ув'язнення Юрія Шухевича), мені подумалося: нелегким буде для Леоніда Кравчука візит до Канади. Знайдеться не один десяток наших заокеанських єдинокровних земляків, хто підніме плакат «Поступіться місцем!»

У подальшому не раз іще був свідком суперечок про те, як слід реагувати на приїзд Кравчука. На всеканадському українському фестивалі «Разом» у Селі Спадщини Української Культури (Альберта) випало зустрітися з одним із керівників Конгресу Українців Канади — організації, під дахом якої об'єдналися всі українські громади. Поцікавився його думкою і почув: «КУК участі в цьому не братиме». Адже візит неофіційний, не на запрошення канадського уряду, і тому ініціативи українських організацій щодо зустрічей з Кравчуком не додали б репутації Голові. Це справді так. Але мені здалося, що посилання на канадський уряд — своєрідна паличка-виручалочка...

Як ми вже знаємо з повідомлень інформагентств, після офіційних прийомів у прем'єр-міністра Брайана Малруні та інших високопосадових осіб Канади делегація України 23 вересня зустрічалася з представниками українських організацій Країни кленового листа. В інтерв'ю кореспондентові ТАРС Леонід Кравчук відзначив виняткову гостинність канадців: «Я передбачав, що розмова буде цікавою, але не чекав, що вона буде такою сердечною».

А цікавилися ж і тим, як міг колишній секретар з ідеології компартії України так радикально змінити свою позицію лише за три роки.

Хтозна, чи задовольнила їх Кравчукова відповідь, що навряд чи залишилися в країні люди з поглядами п'ятирічної давності. Але головне не це. Важливо, що канадська Україна позбулася «комплексу Кравчука», і «міжусобні» чвари довкола «справдешності» Голови Верховної Ради не заважатимуть діаспорі утверджувати авторитет українського парламенту (хто б не очолював його в подальшому) в англомовному світі.

Нашу державність нам ще належить виборюти — з допомогою США, Великобританії, Німеччини, Австралії, Аргентини та десятків інших країн, де знайшли притулок мільйони наших єдинокровних братів, колись зраджених батьківщиною. І Канада ще скаже своє найвагоміше слово. Якщо історія цього разу не відвернеться від нас, як уже не раз бувало впродовж віків (а точніше — якщо ми не зрадимо самим собі в праві на незалежність), ще матимемо в особі Канади найвірнішого побратима в світовому співтоваристві. Бо не було б згорьованої України — не було б і саме такої Канади, кожен 27-й житель якої схиляє чоло перед синьо-жовтим знаменом своєї національної приналежності.

Віталій ШЕВЧЕНКО,
журналіст, депутат Київської обласної Ради.
Торонто — Едмонтон — Київ.

«НОВЫЙ ФЕРМЕР»

Чутки про радянсько-американський журнал «Новый фермер» виявилися не перебільшеними. Нам вдалося через спецагентуру (журнал донедавна не розповсюджувався через Союздрук) отримати перші номери журналу. Прочитали його і свідчимо: нарешті у нас з'явився грунтовний і гарно оформлений часопис для фермерів. «Новый фермер» побачив світ у Москві. За інформацією про журнал ми звернулися до його спеціального кореспондента Юлії Обухової:

— Заснував його американський бізнесмен Роберт Родейл. На жаль, він загинув — його машина по дорозі в Шереметьєво потрапила під колеса КАМАЗу...

Тираж близько 50 тисяч. Друкуємось у Фінляндії. Це, звичайно, має свої складності, але ж наскільки виграємо в оформленні!

— Усе це так. Хоча сьогодні вже для нас «забугорні» видання — не дивина. Але ж це дуже обмежує тираж журналу. До речі, як у вас з передплатою?

— Справді, тут мені нічим вас порадувати, бо вже сьогодні зрозуміло, що потенційних передплатників значно більше від тиражу. Мабуть, тому, що ми, окрім внутрішньої інформації, широко представляємо зарубіжні часописи та їхніх оглядачів-аграрників. А спробувати передплатити «Новый фермер» можна, зателефонувавши по московському телефону: **165-36-54.**

На цьому можна було б і закінчити, якби не одне «але». Дотепер московський аграрний часопис скромно мовчить про Україну. Можна, звичайно, образитися. Та чи не розумніше було б подумати про свій українськ...

Віктор КОСАРЧУК,
Юрій НЕСТЕРЯК.

РЕСПУБЛІКА ЙДЕ ДО ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА

На Україні все ширше розгортається підготовка до виборів Президента, які призначені на 1 грудня 1991 року. Кореспондент УКРІНФОРМ звернувся до голови Центральної виборчої комісії по виборах Президента України В. Ф. БОЙКА з проханням розповісти про хід виборчої кампанії і відповісти на деякі запитання, що надходять від виборців.

— Віталію Федоровичу, на якому етапі перебуває нині виборча кампанія?

— Виборча кампанія по виборах Президента України з дня на день набуває все ширшого розмаху. Основна робота зосереджена на двох напрямках.

По-перше, триває прийом і розгляд у Центральній виборчій комісії протоколів та заяв про висунення претендентів на кандидата в Президенти, видача їм посвідчень і підписних листів, зразок яких затверджений комісією на підставі Закону «Про вибори Президента Української РСР» та «Положення про організацію та порядок збирання підписів на підтримку претендента на кандидата в Президенти Української РСР».

По-друге, претенденти на кандидата в Президенти розгортають роботу на місцях по збиранню підписів на свою підтримку. Зараз претендентів уже понад 50 осіб. Це люди, які висунуті політичними партіями, громадськими об'єднаннями та рухами, трудовими колективами, а також такі, що самі висунули себе претендентами на кандидата в Президенти України.

— Саме з початком кампанії по збиранню підписів до органів масової інформації почали надходити листи від виборців з проханнями пояснити те чи інше положення законодавства з цього питання. Взяти хоча б таке: який останній термін подачі підписів на підтримку претендентів?

— Перш ніж відповісти, зауважу, що до Центральної виборчої комісії теж надходить немало запитань, і я, користуючись нагодою, постараюсь дати відповідь і на них. Стосовно ж поставленого, то Центральною виборчою комісією встановлено (про це ми повідомили окружні комісії), що підписні листи повинні бути подані до відповідної окружної комісії не пізніше 20 жовтня цього року. Це обумовлено тим, що окружні комісії мають перевірити їх і разом з протоколом своєчасно надіслати до Центральної виборчої комісії. Адже реєстрація кандидатів у Президенти закінчується 31 жовтня, а Центрвиборчком має одержати підписні листи не пізніш як за три дні до закінчення строку реєстрації. Ті, що надходитимуть після зазначеного строку, практично не можуть бути враховані.

До речі, з деяких областей запитують: чи можуть збирати підписи на підтримку претендента члени окружних виборчих комісій? Відповідь може бути однозначною — ні, не можуть. Передусім, це не входить до їх компетенції. До того ж в одному окрузі можуть збирати підписи на підтримку не одного претендента, а кількох. Та й взагалі, мабуть, немає особливої потреби членам комісій включатись у збирання підписів. Претендент може залучити достатню кількість помічників.

Треба також мати на увазі, що на окружні виборчі комісії покладено повноваження перевіряти достовірність підписів. І, очевидно, якщо член комісії буде збирати підписи, то як можна чекати від нього повної об'єктивності при перевірці підписних листів?

Цікавились і тим, чи можна одній особі збирати підписи на підтримку двох-трьох претендентів. Знову ж таки, думаю, що в цьому немає необхідності. Кожен претендент на кандидата в Президенти має змогу сформувати свою групу помічників, які будуть збирати підписи. І, мабуть, не слід розпорошувати сили, бо збір підписів — то не така вже й проста справа, як декому здається.

Принагідно нагадаю, що в одному підписному листі мають бути підписи лише жителів одного населеного пункту. Це вимога Закону про вибори Президента, і порушення її тягне за собою відповідні санкції. Доречно нагадати й про те, що підпис громадянина може бути поставлений тільки на одному підписному листі і лише щодо одного претендента на кандидата в Президенти України.

— Люди питають, чи можна заповнювати підписний лист однією рукою?

— «Положенням про організацію та порядок збирання підписів на підтримку претендента на кандидата в Президенти Української РСР», затвердженим постановою Президії Верховної Ради України від 30 липня 1991 року, передбачено, що громадянин, який підтримує претендента, вписує у підписний лист своє прізвище, ім'я та по батькові (наголошую: саме ім'я та по батькові, а не ініціали), ставить свій підпис і дату підписання.

Особа ж, яка збирає підписи, зазначає у підписному листі номер та серію паспорта громадянина, дату його народження та місце проживання згідно з його документами. Отже, як бачимо, підписний лист не може бути заповнений одним почерком. Інакше — це порушення Положення з відповідними наслідками, що випливають з цього.

— А як бути, коли людина з якихось причин не може сама зробити відповідні записи в підписному листі?

— Тут, очевидно, слід робити так, як під час референдумів чи голосування на виборах народних депутатів, тобто громадянин, який не має змоги самостійно зробити запис у підписному листі, може попросити якусь сторонню особу зробити це замість нього. І, мабуть, це не повинен бути збирач підписів.

Отже, як бачимо, збір підписів і перевірка їх достовірності — це серйозна справа, і вона має здійснюватись у суворій відповідності до Закону.

«ПОХОРОН» ВІДБУДЕТЬСЯ

Учора 25 вересня о 12-й годині в приміщенні ЦК ВЛКСМ відбулася передз'їздівська прес-конференція секретарів ЦК Володимира Зюкіна та Андрія Алейникова. Ні в кого з присутніх сумнівів щодо долі молодіжної організації не залишилося: поховання ВЛКСМ відбудеться згідно з планом. Свою політичну роль, за словами В. Зюкіна та А. Алейникова, комсомол виконав. Визначено вже й 23 можливих правонаступники та головний напрям використання комсомольського майна. Воно піде на соціальний захист молоді та втілення в життя молодіжної політики. І хоча комсомол відмовився від монополії на всю молодь, В. Зюкін висловився за єдиний молодіжний простір. Проведення прес-конференції не після, а до XXII з'їзду ВЛКСМ, який почнеться 27 вересня, В. Зюкін пояснив тим, що з'їзд — надзвичайний і вони хотіли, щоб попередню інформацію про його характер і спрямованість журналісти одержали з рук ініціаторів. А перед ЦК відбулася маніфестація членів Руху молоді за комуністичну ініціативу на чолі з Ігорем Маляровим і під гаслами: «Зюкіни діти, руки геть від комсомолу!» та «ВЛКСМ буде жити!»

Володимир СКАЧКО, спеціальний кореспондент «Голосу України».

Москва.

Наш спеціальний кореспондент передає з Москви

Володимир КРИЖАНІВСЬКИЙ: НА ЩИТІ УКРАЇНИ МАЄ БУТИ ДВА СЛОВА — МИР І ДОБРОБУТ

У Москві приступив до роботи повноважний представник України у Російській Федерації народний депутат Володимир Крижанівський. Ще триває формування команди, вирішення організаційних питань, але інтерес до нашого посла (як поки що неофіційно називають Крижанівського) виявляють з першого дня і політичні діячі, і ділові люди, і зарубіжні журналісти. Напередодні презентації з повноважним представником України в московському офісі зустрівся наш кореспондент.

— Мою роль чітко визначено в комюніке, яке було підписане між делегаціями України і Росії 29 серпня у Києві. Головне моє завдання — проведення переговорів з усіх питань, що становлять інтерес для наших республік, консолідування та узгодження позицій. У першу чергу, це стосується політичних та економічних сторін нашої взаємодії, становища української громади в Росії.

А проблем більше, ніж досить. Сьогодні виникає чимало суперечностей з розумінням проголошеного нами Акта незалежності. Днями в інформаційній програмі ЦТ ми бачили дуже прикрий виступ народного депутата СРСР Гончарова, колишнього комсомольського ватажка з Донбасу. Він ставив під сумнів перед багатомільйонною аудиторією ті демократичні процеси, які відбуваються на Україні на шляху до суверенітету. Інакше як нагнітанням політичних пристрастей напередодні всенародного референдуму на підтвердження Акта про незалежність це не назвеш. Отже, подібні випади змушують нас активніше роз'яснювати нинішню політику України, дійсний стан речей. Бо ведеться широка, послідовна кампанія на дискредитацію позитивних змін у нашій республіці. Кому вигідно сіяти недовіру в свідомість людей? Вважаю, що тим самим силам, які вчинили акт вандалізму в київському парку Слави, які ночами спалюють солому на полях та чинять іншу шкоду, всі зусилля яких спрямовано на загострення стосунків між українцями й росіянами. На жаль, ЦТ вносить сюди свою лепту, проявляючи тенденційність, а то й відверту зверхність.

Але я особисто знаю багатьох справжніх російських інтелігентів, як-от правозахисник Сергій Ковальов, які абсолютно чітко розуміють реальне становище і підходять виважено до процесів суверенітету. Гадаю, ми ніколи не забудемо полум'яного виступу по радіо Олени Боннер, де вона дуже чітко розставила всі наголоси.

Але не слід закривати очі на те, що існує категорія людей, які абсолютно не сприймають ідеї самостійності, не припускають, що хтось хоче жити незалежно. Погляньте, скільки прихильників у пана Жириновського. Це прихід на арену люмпенів. Вони сповідують лише корисливі цьогочасні інтереси, керуються одним принципом «дай!». Тому слід обережно ставитися до всього, що публікується, показується по ЦТ з приводу нашого поступу до незалежності.

Мене часто запитують, чи не відчувається нині двозначності мого становища в Москві, адже паралельно існує представництво, сформоване ще Радою Міністрів товариша Масола? Якась частка правди тут є. Одначе, невдовзі з'явиться постанова Кабінету міністрів України про перепрофілювання старого підрозділу в такий, що займатиметься зовнішньоекономічними зв'язками України через Москву. Головне — надійно забезпечити право республіки в тому-таки комітеті Івана Силаєва, у стосунках із зарубіжними партнерами. Зауважу, що, скажімо, органами, підвладними Ялинському, ведеться шалений наступ на всі республіканські структури з метою реанімації старого режиму. На це, до речі, з недовірою дивляться і в самій Росії. Тим часом поставки на Україну зменшуються вдвоє-втроє. Та що б там не було, ми всіма доступними методами роз'яснюємо, що Україна вже не змириться із становищем сировинно-промислового додатку. Нашу землю украй перенасичено брудними виробництвами, наші території розорюються до бездумних меж, порушується вже суто природний баланс. І ми ще й винні комусь?

Та нині маємо знімати всі непорозуміння, спростовувати всі спекуляції довкола того, що Україна нібито відокремлюється від Росії, а отже створюється загроза російській меншині. Але ж ми були й будемо сусідами, просто ми хочемо жити незалежно. Ми повинні показати, що Україна є справжньою цивілізованою державою, і добитися, щоб наші сусіди дали нам можливість спокійно, нормально розвиватися. Російському населенню в нашій республіці зовсім нічого не загрожує. Та, зверніть увагу, скільки галасу дехто хотів би здійняти, при цьому абсолютно замовчуючи проблеми багатомільйонної української діаспори в Росії. Наше ж представництво опікуватиметься й цією сферою.

Які перші кроки зроблено? Триває організаційний процес. Найближчим часом має відбутися представлення Президентові Борису Єльцину. Підготовлено угоду про обмін представництвами з Росією. Практично щодня маю зустрічі з делегаціями — учасниками Наради по співробітництву й безпеці в Європі. Сьогодні, зокрема, збираємося з Олександром Ємцем на розмову до Макса Кемпелмена, американського діяча, який багато років очолював повноважні комісії на переговорах по роззброєнню.

Дипломати багатьох країн, акредитовані в Москві, хочуть отримувати, як кажуть, із перших рук достовірну інформацію про всі процеси на Україні, і ми ведемо роз'яснення своїх позицій, подаємо весь спектр подій. І я для всіх наголошую: на щиті України має бути два слова: мир і добробут. Саме на цих засадах будується внутрішня й зовнішня політика молодої незалежної держави.

Розповідь записав Олександр МИХАЙЛЮТА, спеціальний кореспондент «Голосу України».

Москва.

Телеграфним рядком з Черкас

З ГЛИБИН НАРОДНИХ

Понад 300 самодіяльних мистецьких колективів узяло участь у дев'ятому фольклорному фестивалі, який закінчився днями в обласному центрі. Захоплено приймали на святі «З глибин народних» і гостей з Поділля — співочий гурт «Веснянка» Старокостянтинівського району.

У СТОЛИЦІ ПОМИЛЯЮТЬСЯ!

Затягнулися дебати щодо поділу партійного майна у Черкасах. Два виконкоми Рад — міський та обласний доводять кожен своє, «більш законне, право володіти добром колишнього обкому партії. Розпорядження Л. Кравчука про передачу майна на баланс облвиконкому не втихомирило пристрасті, а навпаки — загострило їх. Міськвиконком відкинув розпорядження із столиці як юридично неправомірне і звернувся до Верховної Ради України з проханням про його скасування.

НАЩАДКИ ВІРЯТЬ

У селі Пісках Смілянського району розпочалося перезахоронення решток німецьких солдат, загиблих у першій та другій світових війнах. Невдовзі назавжди зникне старий військовий цвинтар у центрі села. Тільки напис на скромному обеліску, поставленому жертвам війни, нагадуватиме про минуле: «Нащадки вірять, що подібне не повториться ніколи. Мир праху вашому».

РУСЯ СКЛИКАЄ ДРУЗІВ

Грандіозною тритисячною шоу-дискотекою закінчилося свято міста у Першотравневому парку. Ніхто з українських поп-зірок не збирав стільки молодих черкащан разом. Лише Русі це вдалося. «Хоч і витратилися ніврку, зате обійшлося без ексцесів», — полегшено зітхнули наранок батьки міста.

«ПІШЛИ КРАЩЕ ЗА КОВБАСОЮ»

У вересні громадський інтерес черкащан зашкалило. Нелегко віддати перевагу в круговерті подій. Уперше обласний центр став столицею відкритого чемпіонату України з культуризму. Приїхали на свою раду й екстрасенси з усіх усюд. На кожному розі претенденти на президента України підписи збирають. З самих Черкас їх уже двоє. Та ще й третій, найзнаменитіший наш земляк В. Чорновіл. Що дивитися, кого слухати, куди йти? «Мабуть, до гастроному. Там, кажуть, ковбасу «польську» викинули», — жартують скептики.

Лідія ТИТАРЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

Три дні серпня: факти, біль, надія

БЕЗ ГОЛОВИ ВАЖКО

Подав заяву на звільнення з посади заступник голови облради Степан Сиротинський. Зачитуючи заяву на сесії, він уточнив:

— Прошу не пов'язувати цей крок з подіями 19—21 серпня...

І сказав сущу правду: ДКНС він не підтримував. Бо точно відомо, що коли у перші дні заколоту депутати-демократи з обласної та міської Рад поставили вимогу перед ним (голова Ради перебував у відпустці) негайно скликати сесію для оцінки подій, Сиротинський сказав:

— Почекаємо: ось-ось з'явиться голова...

Сергій МЕЛЬНИЧУК, власний кореспондент «Голосу України». Рівне.

ГОЛОДУВАННЯ НА ПЕРШІЙ ЛІНІЇ

На центральній магістралі Донецька — вулиці Артема, яку більшість донеччан називає по-старому першою лінією, почалося голодування. Щоправда, до цього у Донецьку вже звикли, але нинішня акція примітна тим, що проводить її редактор газети «Перша лінія» Микола Мостович. Вдатися до таких дій його змусили фактично дискримінаційні заходи, які застосовуються щодо вчорашнього партійного органу міською Радою народних депутатів. Незважаючи на зміни у статусі газети, що стала тепер масовою загальноміською, у редакції відібрали більшу частину приміщень, відключили телефони. Свій протест проти цього свавілля Микола Мостович виклав у відкритому листі до голови і депутатів міської Ради. Правда, зараз неясно, хто відповідатиме Мостовичу? Адже до порядку денного сесії міськради, яка проходить нині, увійшло питання про довіру її голові Олександру Махмудову...

УЦАІ.

БІЗНЕС ЗБЛИЖУЄ НАС

Є шанс

Вже вдруге у цьому році українське зовнішньоекономічне товариство «Інфоспорт» та польські фірми «Воймер» і «Експорт-імпорт» проводять у Києві виставку-ярмарок тих товарів, які не розшукаєш днем з вогнем у наших магазинах.

— Але цього разу нам довелося розміщувати експонати фірм не у виставочному залі Торговельно-промислової палати, а у павільйоні № 3 Республіканського центру виставок та ярмарків,— говорить один з керівників «Інфоспорту» Олексій Панін.

— Чому так? Збільшилася кількість фірм, які побажали приїхати на Україну, та й експонатів вони з собою захопили чимало. Та подивіться самі...

І справді з різних міст Польщі, Німеччини привезли на виставку державні та приватні фірми взуття, одяг, меблі, верстати, контейнери, супутникові антени, автомобілі й навіть... пиво. Наприклад, фірма «Андреас Пукаля», крім торгівлі пивом, вином, чаєм, кавою, фасувальними, етикеточними, розливно-закупорювальними машинами, пропонує й взуття, текстильні вироби, аудіо- та відео канти, телефони, телефакси...

І хоча з часу відкриття виставки не минуло й кількох годин, знайшлося вже багато ділових людей з Києва та інших міст України, які зацікавилися пропозиціями польських партнерів.

Мій старий знайомий Степан Мазур, представник фірми «Воймер», хоча і стомився від організаційних турбот, пов'язаних із розміщенням експонатів, усе ж провів мене повз усі стенди. І виявилося, що у нього вже багато партнерів, які зав'язали ділові стосунки ще під час першого візиту «Воймера» до Києва. А зараз на ярмарку представлено не 26, а 33 польські, 2 німецькі та американська фірми.

Марек Войцикевич, один з керівників фірми «Воймер» на прес-конференції сказав:

— У Польщі дуже уважно слідкують за змінами на Україні. І хоча ваші економічні закони ще не дуже стабільні, польські бізнесмени переконані: незалежна Україна вийде на широкий шлях співробітництва. Мало хто розраховує на швидкий успіх. Головне — підписати протоколи про наміри, домовитись на майбутнє, а воно в України перспективне. І тому нам приємно було їхати сюди. Бізнес зближує нас. Маю на увазі не тільки ділових людей, а й народи.

— Думаю, що в жовтні, коли ми організуємо третю виставку-ярмарок, з Польщі приїде ще більше ділових людей, — сказав Степан Мазур. — Тому ми не прощаємось, а кажемо: до нових зустрічей у Києві. Думаю, що співробітництво принесе користь українському народові, і у ваших магазинах з'явиться те, що є вже у Польщі. Тож запрошуємо на виставку.

Олександр ВОЛОДИМИРІВ. Фото Петра ВДОВИЧА.

Справи духовні

ВІДКРИВАЄТЬСЯ СИНАГОГА

На урочистому відкритті Першого міжнародного фестивалю української та єврейської культур голова Кіровоградської міськради В. Мухін зачитав рішення виконкому про передачу приміщення колишньої синагоги єврейській релігійній общині. Синагогу було закрито після Жовтневої революції. Президент Всесвітньої єврейської культурної організації ХАМА пан Рескін, який прибув на фестиваль, назвав передачу синагоги господарям найгуманнішим і першим подібним актом за роки Радянської влади. Пан Рескін взяв також участь у відкритті пам'ятника євреям — жертвам фашизму і здійснив обряд у синагозі. На думку гостей, які прибули на фестиваль з різних міст України, а також Москви, Ізраїлю, Канади, фестиваль має стати традиційним.

Ніна ПТАШКІНА. Кіровоград.

ДІТИ ЛЕЙТЕНАНТА ШМІДТА

Зверніть увагу

Група інвалідів Великої Вітчизняної війни завершила попереднє розслідування справи, яку тривалий час вважали досить делікатною, і встановила, що 1300 ветеранів партії, котрі проживають у Херсоні, безпідставно користуються пільгами нарівні з інвалідами. І. Клепачов, інвалід війни, сказав: херсонці сумно жартують, що у списках пільговиків можна знайти навіть ветерана Куликовської битви — так суб'єктивно вони були складені. У продовольчих магазинах №№ 12, 30, 26, 46, взуттєвому та «Одяг» одержують свої мізерні пайки 1700 інвалідів війни і майже стільки ж ветеранів партії, а точніше ті, кого називають колишніми номенклатурниками. Вони «виборюють» право не на полях битв, а в службових кабінетах. Заступник голови Херсонського облвиконкому М. Калінічев, до якого двічі звертався І. Клепачов з питанням, коли ж розберуться з «мертвими душами», чіткої відповіді не дав.

М. Калінічев: Справді, треба вирішити це питання, привести списки у відповідність із законом. Подумаємо, як це зробити. Поки що руки до цього не доходять: забирає час овочева кампанія.

Іван КАЛИНИЧЕНКО, власний кореспондент «Голосу України». Херсон.

Телеграфним рядком з Полтави

ОСТАННІЙ БИТВІ — 50 РОКІВ

В урочищі Шумейковому відбувся мітинг, присвячений 50-річчю останньої битви Південно-Західного фронту. У вересні 1941 року тут полягли, обороняючи «Зелену фортецю», командуючий фронтом М. Кирпонос, начштабу В. Тупиков, член Воєнради М. Бурмистренко, командири, солдати.

«ОСІННЄ ЗОЛОТО»

На батьківщині поета-пісняра Дмитра Луценка в селі Березова Рудка Пирятинського району пройшло свято пісні «Осіннє золото». Самодіяльні художні колективи Полтавщини, а також гості з Києва вшанували пам'ять автора «Маминої вишні», «Фронтовиків», «Балади про братерство», відкрили кімнату-музей поета-воїна і громадянина.

СТАНЕМО ВЕГЕТАРІАНЦЯМИ!

На 1 вересня поголів'я свиней у господарствах області зменшилося порівняно з відповідним періодом минулого року на 82,9 тисячі голів. Якщо цього процесу не зупинити, полтавці мають реальні шанси стати вегетаріанцями.

МІСЬККОМ В ЕКСПОЗИЦІЇ

Найбільше, мабуть, пораділи після закриття Полтавського міськкому партії місцеві дітлахи. Їм передано старовинне приміщення під школу мистецтв.

ВЗУЄМО ВАЛЯНКИ

У ряду дефіцитів валянки стоять поруч з дублянками, «відиками», іншим заморським крамом. Щоб хоч якось зменшити напругу, на Кобеляцькому філіалі Лубенської ковдро-повстяної фабрики освоїли їх випуск. До кінця року місцеві майстри віддаватимуть у роздрібну мережу не менше 150 тисяч пар.

УМІ ВИВЧАЄ УКРАЇНСЬКУ

Умі Сен — жителька Сенегалу. Вільно володіє англійською, французькою, іспанською, арабською, рідною і трішечки українською. На зустрічі із своїми ровесниками в селищі Чорнухи (куди вона прибула за приватним запрошенням) сказала кілька фраз українською. Зате пообіцяла, що до наступного року, коли вона знову приїде, добре освоїть нашу мову.

Григорій ГРИНЬ, власний кореспондент «Голосу України».

НА

Наприкінц 370 років з Хотинської нані сили зацтва під Петра Саго ського війс тельного уд танської Ту мога, рясно в'ю наших кінець ба ванню осм вачів у кра пи. Пригно за одним рецькі ок свою держ рична цін жертовного Хотинськ баталь співвіт грало в Ні зумівши з ка, що баг го в бойов

37 діж і 500 кі риби — прибув ці дана до ний він ний мале карень яких тор нобіль — L Їзд до Кі неральни східного помога ре лю» В. нашій на графічна нобіль — їнська, з мля. Ми данці п

КА А

«Нетр «традиці абсурдні ство пле літь і т сотні ро ужилися вують. Чи усв людина ка хіміч нення ченим у лом чи уки? А яке?

Сьогод Всесві фесійни Тель-Ав чому країн о Певно ці Йорд живуть календа гу світо ги у по ми гі ту езот зидент рали Кандиб біля вміли тримат ми, на від рувати

акти, біль, надія

ЗИ ВАЖКО

ущу правду: підтримував. що коли у оту депутати- обласної та оставили ви- (голова Ра- відпустці) не- сесію для оцінки подій, Сиротинський сказав:

— Почекаємо: ось-ось з'явиться голова...

Сергій МЕЛЬНИЧУК, власний кореспондент «Голосу України».
Рівне.

А ПЕРШІЙ ЛІНІЇ

змусили фак- підтримали захо- ються щодо ртійного орга- народних важаючи на газети, що совою загаль- редакції віді- стину примі- ли телефони. проти цього свавілля Микола Мостович виклав у відкритому листі до голови і депутатів міської Ради. Правда, зараз неясно, хто відповідатиме Мостовичу? Адже до порядку денного сесії міськради, яка проходить нині, увійшло питання про довіру її голові Олександру Махмудову...

УЦАІ.

ИЖУЄ НАС

партнерів. знайомий Сте- едставник фі- хоча і стоми- заційних тур- із розміщен- усе ж про- усі стенди. І у нього вже , які зав'я- осунки ще під зиту «Воймер» А зараз на явлено не 26, 2 німецькі фірми. кевич, один з рми «Воймер» енції сказав: дуже уваж- за змінами на вашій еконо- не дуже ста- бізнесмени залежна Ук- на широкий итництва. Мало хто розраховує на швидкий успіх. Головне — підписати протоколи про наміри, домовитись на майбутнє, а воно в Україні перспективне. І тому нам приємно було їхати сюди. Бізнес зближує нас. Маю на увазі не тільки ділових людей, а й народи.

— Думаю, що в жовтні, коли ми організуємо третю виставку-ярмарок, з Польщі приїде ще більше ділових людей, — сказав Степан Мазур. — Тому ми не прощаємось, а кажемо: до нових зустрічей у Києві. Думаю, що співробітництво принесе користь українському народові, і у ваших магазинах з'явиться те, що є вже у Польщі. Тож запрошуємо на виставку.

Олександр ВОЛОДИМИРІВ.
Фото Петра ВДОВИЧА.

духовні

АГОГА

ито після Жовт- Президент ейської куль- ції ХАМА пан рибув на фес- передачу си- рям найгуман- подібним ак- адянської вла- ди. Пан Рескін взяв також участь у відкритті пам'ятника євреям — жертвам фашизму і здійснив обряд у синагозі. На думку гостей, які прибули на фестиваль з різних міст України, а також Москви, Ізраїлю, Канади, фестиваль має стати традиційним.

Ніна ПТАШКІНА.
Кіровоград.

АНТА ШМІДТА

вагу

ть, що у спис- можна знай- рана Куликов- так суб'єктив- складені. У 26. 46, взутте- одержують свої мізерні пайки 1700 інвалідів війни і майже стільки ж ветеранів партії, а точніше ті, кого називають колишніми номенклатурниками. Вони «вибороли» це право не на полях битв, а в службових кабінетах. Заступник голови Херсонського облвиконкому М. Калінічев, до якого двічі звертався І. Клепачов з питанням, коли ж розберуться з «мертвими душами», чіткої відповіді не дав.

М. Калінічев: Справді, треба вирішити це питання, привести списки у відповідність із законом. Подумаємо, як це зробити. Поки що руки до цього не доходять: забирає час овочева кампанія.

Іван КАЛИНИЧЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».
Херсон.

Телеграфним рядком з Полтави

ОСТАННІЙ БИТВІ — 50 РОКІВ

В урочищі Шумейковому відбувся мітинг, присвячений 50-річчю останньої битви Південно-Західного фронту. У вересні 1941 року тут полягли, обороняючи «Зелену фортецю», командуючий фронтом М. Кирпонос, начштабу В. Тупиков, член Воєнради М. Бурмистренко, командири, солдати.

«ОСІННЄ ЗОЛОТО»

На батьківщині поета-пісняра Дмитра Луценка в селі Березова Рудка Пирятинського району пройшло свято пісні «Осіннє золото». Самодіяльні художні колективи Полтавщини, а також гості з Києва вшанували пам'ять автора «Маминої вишні», «Фронтовиків», «Балади про братерство», відкрили кімнату-музей поета-воїна і громадянина.

СТАНЕМО ВЕГЕТАРІАНЦЯМИ!

На 1 вересня поголів'я свиней у господарствах області зменшилося порівняно з відповідним періодом минулого року на 82,9 тисячі голів. Якщо цього процесу не зупинити, полтавці мають реальні шанси стати вегетаріанцями.

МІСЬККОМ В ЕКСПОЗИЦІЇ

Найбільше, мабуть, порадили після закриття Полтавського міського партії місцеві дітлахи. Їм передано старовинне приміщення під школу мистецтв.

ВЗУЄМО ВАЛЯНКИ

У ряду дефіцитів валянки стоять поруч з дублянками, «відиками», іншим заморським крамом. Щоб хоч якось зменшити напругу, на Кобеляцькому філіалі Лубенської ковдро-повстяної фабрики освоїли їх випуск. До кінця року місцеві майстри відвантажать у роздрібну мережу не менше 150 тисяч пар.

УМІ ВИВЧАЄ УКРАЇНСЬКУ

Умі Сен — жителька Сенегалу. Вільно володіє англійською, французькою, іспанською, арабською, рідною і трішечки українською. На зустрічі із своїми ровесниками в селищі Чорнухи (куди вона прибула за приватним запрошенням) сказала кілька фраз українською. Зате пообіцяла, що до наступного року, коли вона знову приїде, добре освоїть нашу мову.

Григорій ГРИНЬ, власний кореспондент «Голосу України».

НА ЧЕСТЬ СЛАВНИХ СИНІВ УКРАЇНИ

До 370-річчя Хотинської битви

Наприкінці вересня минає 370 років з часу завершення Хотинської битви, в якій об'єднані сили Запорозького козацтва під проводом гетьмана Петра Сагайдачного та Польського війська завдали смертельного удару полчищам султанської Туреччини. Ця перемога, рясно скроплена кров'ю наших предків, поклала кінець багатовіковому пануванню османських поневолювачів у країнах Західної Європи. Пригноблені народи один за одним почали скидати турецькі окови, відроджувати свою державність. Така історична ціна цього великого, жертовного протистояння.

Хотинська битва — взірець батальн[illegible] мудрост[illegible] наших співвітч[illegible]ків. Коза[illegible] зіграло в ній вирішальну роль, зумівши здолати супротивника, що багато переважав його в бойовій силі.

Напередодні події

Тоталітарна комуністична ідеологія намагалася витравити цей непересічний факт з нашої національної історії. Нас упродовж багатьох літ осліплювали фальшивими істинами, щоб ми не могли з гідністю «прочитати тую славу».

І ось настав час для великого пошанування звитяжців. Як повідомив голова оргкомітету по проведенню урочистостей з нагоди 370-річчя Хотинської битви, заступник голови Чернівецького облвиконкому, письменник В. Фольварочний, святкові заходи на Буковині відбудуться 28 та 29 вересня. Їх центром стане наддністрянське місто Хотин, де мали місце згадані історичні події. Палітра свята розмаїта і насичена. Під стінами Хотинської цитаделі відкриється пам'ятний знак на честь славних синів України, гетьмана Петра Сагайдачного. Потім свято перенесеться на місцевий стадіон, де відбудуться великі театралізовані козацькі ігри, виступи фольклорних колективів. Увечері при смолоскипах буде освячено курган козацької слави. Одночасно в Хотині відбудеться науково-теоретична конференція, присвячена знаменній даті.

Буковинці щиро запрошують на свято гостей з усієї України. У Хотині для приїжджих розбито наметове містечко над Дністром, буде, як мовиться, хліб і до хліба.

Василь БАБУХ, власний кореспондент «Голосу України».
Чернівці.

Дітям Чорнобиля

СМАЧНА [illegible]АДА[illegible]ЬКА БРУСНИЦЯ

37 діжечок з брусницею і 500 кілограмів червоної риби — такий «спецвантаж» прибув цими днями з Магадана до Києва. А спеціальний він тому, що призначений маленьким пацієнтам лікарень Київської області, яких торкнулися великі чорнобильс[illegible] біди.

— [illegible] перший [illegible] приїзд до Києва, — розповів генеральний директор Далекосхідного філіалу центру «Допомога російському Чорнобилю» В. Брисюк. — Хоча в нашій назві й присутня географічна ознака, але ж Чорнобиль — насамперед українська, зокрема київська земля. Минулого року магаданці передали дітям брусницю й червону ікру. Тепер — ягоди і рибу.

До речі, багато трудових колективів самі пропонують таку допомогу. Наприклад, нині держпромгосп «Ювілейний» з Магадана передасть 200 кілограмів червоної риби для пацієнтів обласної дитячої лікарні, що в Боярці. Формували наш вантаж також магаданські моряки, школярі, які самі збирали брусницю...

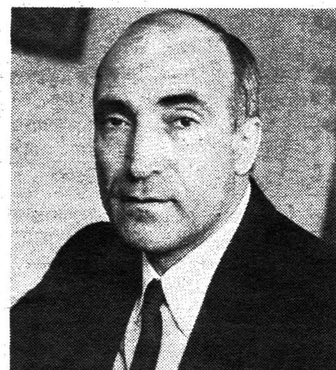
Серед адрес, на які відправлена така смачна допомога, — Поліське, Іванків, Бородянка, Біла Церква, Згурівка та інші міста Київщини.

Зоя ШАРИКОВА.

Не вірите! Переконаєтесь...

КАНДИБА — ПРЕЗИДЕНТ. АЛЕ ЕКСТРАСЕНСІВ

«Нетрадиційна медицина», «традиційна медицина» — абсурдні назви того, що людство плекало десятки тисячоліть і того, що живе якісь сотні років. Утім, ці назви ужилися й нікого вже не дивують. Що це? Перебудова? Чи усвідомлення того, що людина — не просто сполука хімічних речовин? Зникнення страху бути звинуваченим у взаєминах із дияволом чи спіраль розвитку науки? А, може, коло? Тоді яке?

Сьогодні штаб-квартира Всесвітньої асоціації професійних екстрасенсів — у Тель-Авіві. Важко сказати, чому «нетрадиціонали» 87 країн обрали саме Ізраїль. Певно ж не тому, що на річці Йордань біля гори Хорив живуть і понині за місячним календарем і вірять, ніби другу світову війну виграли йоги у поєдинку із спеціалістами гітлерівського інституту езотеричних знань. І президентом своєї асоціації обрали Віктора Михайловича Кандибу зовсім не тому, що біля Хорива над Дніпром жили колись козаки, котрі вміли заговорювати кров, триматися під водою годинами, гіпнотизувати-чарувати на відстані, пророкувати-чарувати тощо. Це все вже було. А Кандибу обрали за єдиним серед професіоналів принципом — за те, що дав прадавньому мистецтву нову силу. Саме про це свідчили результати голосування. За Джуну голосів було подано у кільканадцять разів менше.

Нині президент Всесвітньої асоціації професійних екстрасенсів разом з Міністерством охорони здоров'я Союзу та України прагне відкрити в Києві унікальний інститут нетрадиційної медицини. А, може, традиційної?

Ігор ШРАМКО.
На фото: Віктор Кандиба. Фото автора.

Оце так!

ПАРТКВИТОК У... ТЕАТР ІЛЛІЧА

У Дніпропетровську зупинки міського транспорту та паркани зарясніли оголошеннями: в гуртожитку хіміко-технологічного інституту, що по проспекту Гагаріна, 35, кімната 702, скуповуються партквитки членів КПРС. Можна пропонувати як оптом, так і вроздріб. Вдалося з'ясувати: скуповує квитки студент-третьокурсник інституту Євген Мурашкін на замовлення знайомого художника, задум якого йому достеменно не відомий. Знає він лише те, що художник скуповує квитки для оформлення власної виставки полотен, що відкриється незабаром у театрі... імені Ілліча. Красна ціна за червону книжечку — десять-п'ятнадцять карбованців (залежно від стажу), і накидати покупець не погоджується. Коли йому запропонували квиток колишнього другого секретаря одного з райкомів партії, він погодився дати лише 25 карбованців.

Микола НЕЧИПОРЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».
Дніпропетровськ.

Коротко

ЗМЕНШАТЬСЯ ЧЕРГИ ЗА ХЛІБОМ

Представники Ужгородської міської Ради і нірегіазької фірми «Ботонд імпекс» (Угорщина) підписали протокол про наміри створити в обласному центрі пекарню. Борошно та інші компоненти, обладнання буде поставлено угорським партнером. Планується, що на цьому підприємстві буде вироблятися близько 15 найменувань виробів вищої якості.

Олександр ЯРОШ.
Закарпатська область.

МИХ

Власне, в вийшов із буття, ступ шлях до с публікуються ще далеко чили світ навіть поліч укові статті дбання цьо ка нашого ються виста єві з'явилас Грушевсько рова).

Сьогодні роко відзна ження свої — 125-річчя ня.

Вагомим вання пам'я го стали й ня: збірка М. Груше років, видан ше. Збірку кі українці випустило в ства «Знан да, що не ражем — ків, а розн швидко — автором, та лися дуже

ОРК

Збірна СР щини. 2:2 матч чемпі ква, стадіо вересня. С (Югославія)

СРСР. Че Кульков, цов, 24), Михайличен Алейников, вий (Юран,

Угорщина (Дуро, 42) Ліпчеі, Лім ренц, Козм тарі, Ковач.

Голи: Кі мов (41, з кіс (48).

СРСР
Норвегія
Угорщина
Італія
Кіпр

Багато хт чив радянсь реможному який прин ний турнір ді, перемо робила 6 команди заповітної виконаним.

Але угор втратила б битися до прибула до кого бажан могу супе Кальмана чого не вд ніше—у бу чі і решті відбіркової ті ворота го Союзу. рота після менитого бив Йожеф свою кома коли, здав ось заграє ремоги го

Наша ко ре діяла пущеного хунку. Але закид за т ристані мо рувала дол зоди, коли бити Олек

ГОЛОС України

...ЧЕСТЬ СЛАВНИХ СИНІВ УКРАЇНИ

До 370-річчя Хотинської битви

...ересня минає ...у завершення ..., в якій об'єд-...розького ко-...одом гетьмана ...ного та Поль-...завдали смер-...олчищам сул-...ни. Ця пере-...роплена кро-...дків, поклала ...кову пану-...х поневолю-...Західної Євро-...народи один ...и скидати ту-... відроджувати ...ть. Така істо-...го великого, ...тистояння. ...ва — взірець ...рості ...аших ...Коз... зі-...ішальну роль, ..., супротивни-...переважав йо-...і.

Напередодні події

Тоталітарна комуністична ідеологія намагалася витравити цей непересічний факт з нашої національної історії. Нас упродовж багатьох літ осліплювали фальшивими істинами, щоб ми не могли з гідністю «прочитати тую славу».

І ось настав час для великого пошанування звитяжців. Як повідомив голова оргкомітету по проведенню урочистостей з нагоди 370-річчя Хотинської битви, заступник голови Чернівецького облвиконкому, письменник В. Фольварочний, святкові заходи на Буковині відбудуться 28 та 29 вересня. Їх центром стане наддністрянське місто Хотин, де мали місце згадані історичні події. Палітра свята розмаїта і насичена. Під стінами Хотинської цитаделі відкриється пам'ятний знак на честь славних синів України, гетьмана Петра Сагайдачного. Потім свято перенесеться на місцевий стадіон, де відбудуться великі театралізовані козацькі ігри, виступи фольклорних колективів. Увечері при смолоскипах буде освячено курган козацької слави. Одночасно в Хотині відбудеться науково-теоретична конференція, присвячена знаменній даті.

Буковинці щиро запрошують на свято гостей з усієї України. У Хотині для приїжджих розбито наметове містечко над Дністром, буде, як мовиться, хліб і до хліба.

Василь БАБУХ,
власний кореспондент «Голосу України».
Чернівці.

Дітям Чорнобиля

...СМАЧНА ...ДА...СЬКА БРУСНИЦЯ

...з брусницею ...мів червоної ...«спецвантаж» ...ями з Мага-... А спеціаль-...що призначе-... пацієнтам лі-...ької області, ...я великі чор-...

...ший ... при-... — розповів ге-...ктор Далеко-...у центру «До-...ому Чорноби-...». — Хоча в ...присутня гео-..., але ж Чор-...мперед укра-... київська зе-...року мага-... дітям брус-...ницю й червону ікру. Тепер — ягоди і рибу.

До речі, багато трудових колективів самі пропонують таку допомогу. Наприклад, нині держпромгосп «Ювілейний» з Магадана передасть 200 кілограмів червоної риби для пацієнтів обласної дитячої лікарні, що в Боярці. Формували наш вантаж також магаданські моряки, школярі, які самі збирали брусницю...

Серед адрес, на які відправлена така смачна допомога, — Поліське, Іванків, Бородянка, Біла Церква, Згурівка та інші міста Київщини.

Зоя ШАРИКОВА.

...вірите! Переконаєтесь...

...ИБА — ПРЕЗИДЕНТ. ...Е ЕКСТРАСЕНСІВ

...а медицина», ...медицина» — ...того, що люд-...есятки тисячо-... живе якісь ...ім, ці назви ...о вже не ди-... Перебудова? ...ня того, що ...просто сполу-...човин? Зник-...бути звинува-...нах із дияво-... розвитку на-...каподо? Тоді

...штаб-квартира ...соціації про-...асенсів — у ...ко сказати, ...ціоналі» 87 ...аме Ізраїль. ...у, що на річ-...гори Хорив ...і за місячним ...ять, ніби дру-...у виграли йо-...і спеціаліста-...кого інститу-... знань. І пре-... асоціації об-... Михайловича ... не тому, що ...над Дніпром ...козаки, котрі ...ювати кров, ...водою година-...вати-чарувати ...ророкувати-ча-...е все вже бу-...ло. А Кандибу обрали за єдиним серед професіоналів принципом — за те, що дав прадавньому мистецтву нову силу. Саме про це свідчили результати голосування. За Джуну голосів було подано у кільканадцять разів менше.

Нині президент Всесвітньої асоціації професійних екстрасенсів разом з Міністерством охорони здоров'я Союзу та України прагне відкрити в Києві унікальний інститут нетрадиційної медицини. А, може, традиційної?

Ігор ШРАМКО.

На фото: Віктор Кандиба.
Фото автора.

Оце так!

ПАРТКВИТОК У... ТЕАТР ІЛЛІЧА

У Дніпропетровську зупинки міського транспорту та паркани зарясніли оголошеннями: в гуртожитку хіміко-технологічного інституту, що по проспекту Гагаріна, 35, кімната 702, скуповуються партквитки членів КПРС. Можна пропонувати як оптом, так і вроздріб. Вдалося з'ясувати: скуповує квитки студент-третьокурсник інституту Євген Мурашкін на замовлення знайомого художника, задум якого йому достеменно не відомий. Знає він лише те, що художник скуповує квитки для оформлення власної виставки полотен, що відкриється незабаром у театрі... імені Ілліча. Красна ціна за червону книжечку — десять-п'ятнадцять карбованців (залежно від стажу), і накидати покупець не погоджується. Коли йому запропонували квиток колишнього другого секретаря одного з райкомів партії, він погодився дати лише 25 карбованців.

Микола НЕЧИПОРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Дніпропетровськ.

Коротко

ЗМЕНШАТЬСЯ ЧЕРГИ ЗА ХЛІБОМ

Представники Ужгородської міської Ради і нірегдазької фірми «Ботонд імпекс» (Угорщина) підписали протокол про наміри створити в обласному центрі пекарню. Борошно та інші компоненти, обладнання буде поставлено угорським партнером. Планується, що на цьому підприємстві буде вироблятися близько 15 найменувань виробів вищої якості.

Олександр ЯРОШ.
Закарпатська область.

Ювілей

ПОВЕРНЕННЯ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

Власне, він уже повернувся: вийшов із «спецхранів» і забуття, ступив на широкий шлях до свого народу. Вже публікуються його твори, хоч ще далеко не всі з них побачили світ — адже їх важко навіть полічити. Друкуються наукові статті дослідників надбання цього великого історика нашого народу, влаштовуються виставки. Недавно у Києві з'явилася вулиця Михайла Грушевського (колишня — Кірова).

Сьогодні вперше Україна широко відзначає день народження свого видатного діяча — 125-річчя з дня народження.

Вагомим внеском у вшанування пам'яті великого вченого стали й три останніх видання: збірка політичних статей М. Грушевського 1917—1918 років, виданих у наш час уперше. Збірку під назвою «Хто такі українці і чого вони хочуть» випустило видавництво товариства «Знання» України, шкода, що не дуже великим тиражем — 50 тисяч примірників, а розкуповують книжку швидко — питання, порушені автором, та його думки виявилися дуже актуальними саме для нашого часу — часу становлення Української держави.

У тому ж видавництві побачила світ і брошура «Повернення М. С. Грушевського» тиражем майже 18 тисяч примірників, у якій дається стислий огляд життя й творчості Михайла Сергійовича.

І нарешті — перед нами велика монографія «Українська ідея» М. Грушевського: історія і сучасність». Це перше у сучасній науці дослідження політично-правових поглядів Грушевського, його місця й ролі в історії становлення державності України.

Автор брошури та монографії, упорядник збірки — молодий київський науковець кандидат юридичних наук Олександр Копиленко.

...Зовсім недавно за зберігання книжок Грушевського відправляли людей у заслання, з приватних зібрань вилучали його твори, а у спеціальних сховищах книги видатного історика і політичного діяча, першого Президента України, здавалося, були замуровані назавжди...

Людмила ЛАВРИНЮК.

Спорт

ОРКЕСТР ТАК І НЕ ЗАГРАВ

Збірна СРСР — збірна Угорщини. 2:2 (1:1). Відбірковий матч чемпіонату Європи. Москва, стадіон у Лужниках. 25 вересня. Суддя З. Петрович. (Югославія).

СРСР. Черчесов, Чернишов, Кульков, Цвейба (О. Кузнецов, 24), Галямін, Шалімов, Михайличенко, Канчельскіс, Алейников, Коливанов, Мостовий (Юран, 68).

Угорщина: Петрі, Монош (Дуро, 42), Дістль, Салма, Ліпчеї, Лімпергер, Кіпріх, Лоренц, Козма (Фішер, 69), Детарі, Ковач.

Голи: Кіпріх (17, 86), Шалімов (41, з пенальті), Канчельскіс (48).

	І	В	Н	П	М	О
СРСР	6	4	2	0	10—2	10
Норвегія	6	3	1	2	8—4	7
Угорщина	7	2	3	2	10—9	7
Італія	5	2	2	1	9—4	6
Кіпр	6	0	0	6	2—20	0

Багато хто, мабуть, уже бачив радянську команду на переможному Гольфстримі, який приніс би її на фінальний турнір до Швеції. І справді, перемога над угорцями робила б головне завдання команди СРСР — здобуття заповітної путівки — майже виконаним.

Але угорська команда, яка втратила будь-які шанси пробитися до числа фіналістів, прибула до Москви без усякого бажання дарувати перемогу суперникові. Вихованці Кальмана Месея зробили те, чого не вдалося їм самим раніше—у будапештській зустрічі і решті команд з третьої відбіркової групи: розпечатати ворота збірної Радянського Союзу. Перший гол у її ворота після чудового пасу знаменитого Лайоша Детарі забив Йожеф Кіпріх. Врятував він свою команду і від поразки, коли, здавалося, оркестр ось-ось загра марш на честь перемоги господарів.

Наша команда досить добре діяла після першого пропущеного гола. Повела в рахунку. Але їй можна зробити закид за ті численні невикористані моменти, які їй подарувала доля. Причому були епізоди, коли повинні були забити Олексій Михайличенко та Ігор Коливанов. Московський динамівець був активним, демонстрував швидкість і техніку. Але справжній майстер відзначається і тверезим мисленням і головне повинен реалізувати вигідні ситуації. Коливанов, на жаль, за таких умов поводився, м'яко кажучи, недбало.

Після того, як збірна СРСР вийшла вперед, угорці почали діяти чіткіше і задиркуватіше. І дивуватися тут було нічого. Адже у складі гостей переважна більшість — справжні професіонали. А вони, як відомо, не припиняють боротьбу протягом усієї зустрічі.

Пропонуємо вашій увазі розклад наступних ігор у третій європейській відбірковій групі: 12 жовтня. СРСР — Італія. 30 жовтня. Угорщина — Норвегія. 13 листопада. Італія — Норвегія, Кіпр — СРСР. 21 грудня. Італія — Кіпр.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

* * *

Хокей. Відкритий чемпіонат країни. Вища ліга. «Динамо» (Москва) — ХК «Рига» — 7:2, «Лада» — «Динамо» (Мінськ) — 4:2, «Торпедо» (Усть-Каменогорськ) — ЦСКА — 1:3, «Хімік» — «Сокіл» — 3:2.

Фото Леоніда ПІДЛУЖНОГО.

Комуністи різні

ЗАПІЗНІЛЕ МИЛОСЕРДЯ

Останні партійні збори у колективі Вінницької картографічної фабрики були короткими. І рішення було прийнято одностайно: припинити діяльність первинної організації КПРС, і всім 42 комуністам вийти з партії. Тут і виникло досить делікатне питання: а що ж робити з частиною тих внесків, які залишилися в організації? Їх виявилося чимало — 850 карбованців. Комуністи у своєму останньому рішенні виявилися гуманними — переказали їх на рахунок круглої сироти Оксани Хоменко, яка навчається у середній школі № 34. «Краще пізніше, аніж ніколи»!

Володимир БРЕДУН.
Вінниця.

Коротко

ЧЕКАЮТЬ?

Щовечора біля московського Кремля збираються сотні людей. Усі вони хочуть бути свідками виносу мумії В. І. Леніна з Мавзолею. Та місцева влада поки що не віддає такого розпорядження, і всі майбутні свідки поночі повертаються додому. Щоб наступного дня знову зібратися.

Андрій БОЄЧКО.
Москва.

ПОГОДА

Сьогодні у західних областях, а завтра у північній половині подекуди невеликий короткочасний дощ, у Прикарпатті — помірний, на решті території України без опадів, вночі і вранці у південних і східних областях подекуди туман. Вітер південний, південно-західний, 5—10, у Карпатах подекуди пориви 15—20 метрів на секунду. Температура вдень 22—28, завтра 17—23, на півдні 20—25, вночі 6—12 градусів.

По Київській області сьогодні вдень без опадів, вітер південний, 5—10 метрів на секунду. Температура 22—27 градусів.

Чергова по випуску новин Катерина ВОРОНЕНКО.
Тел. 441-88-26.

НА ПРАВАХ ПОПЕЛЮШКИ

Нафтопереробка і нафтохімія в республіці: стан і перспективи

При важкому стані економіки в цілому є галузі, запущеність яких переходить усі мислимі межі. Розуміючи корисність широкомасштабної взаємодії з іншими республіками та високорозвинутими країнами, ми разом з тим маємо усвідомлювати, що без власних зусиль у базових галузях ми як народ, як суверенна держава по-справжньому не станемо на ноги. Ці думки викликані аналізом теперішнього стану добре відомої галузі — переробки нафти.

ПРОМИСЛОВІСТЬ

РІЧНИЙ обсяг переороблюваної на Україні нафти становить шістдесят мільйонів тонн, що в перерахунку на одного жителя приблизно в 1,5 раза менше середньосоюзного рівня. Сюди ж додамо низьку забезпеченість республіки природним газом. І це — при високій насиченості промисловістю й транспортом, розвинутому сільськогосподарському виробництві. Тому цілком закономірним є нинішній надзвичайно гострий дефіцит найнеобхідніших нафтопродуктів.

Де вихід?

Можна, звичайно, збільшити обсяги переороблюваної нафти. Цим шляхом республіка йшла раніше. Однак необхідно, по-перше, більше закупити, а, по-друге, мати додаткові переробні потужності. Дозволити собі розкіш різко збільшити закупівлю золота чорного за золото червінцеве республіка навряд чи зможе в чітко окресленому майбутньому. Що стосується переробних потужностей, то вони, знов-таки, надто капіталомісткі, та й спорудження їх триває не один рік. Тому неважко уявити, у що обійдеться істотне (у 1,5 — 2 рази) збільшення обсягу переробки. Не варто говорити також про те, що закупка всього асортименту готової продукції в необхідних обсягах буде непосильною для нас навіть у віддаленому майбутньому.

Нафтопереробка, як і будь-яка інша галузь народного господарства, це живий, здатний до саморозвитку організм. І сьогодні тим локомотивом, який у недеформованому суспільстві спроможний витягнути будь-яку проблему, є, як відомо, наука.

Щоб зрозуміти всю складність ситуації та відсутність альтернативи широкому проникненню науки в нафтопереробку, необхідно сказати ще про один, можливо, найважливіший показник, який характеризує переороблену нафту, — глибину переробки. Якщо в розвинутих країнах він перевищує 90, а в середньому по Союзу становить близько 60 відсотків, то на Україні — лише 51—52 відсотки, а на найбільшому нашому нафтопереробному заводі, Лисичанському, — ледве 44—45 відсотків. Решта нафти у вигляді мазуту згорає у топках котельних установок.

Внаслідок цього реальною стала така парадоксальна ситуація. Якби продати за рубіж (за світовими цінами, звичайно) всю продукцію нафтопереробної промисловості республіки, то через велику долю мазуту середня ціна тонни продуктів становила б близько 100 доларів, тоді як ціна тонни сирої нафти на світовому ринку перевищує 120 доларів. Це не що інше, як банкрутство, катастрофа.

Так от, з урахуванням глибини переробки забезпеченість України нафтопродуктами приблизно вдвічі нижча середньосоюзної. Вийде цей показник на рівень розвинутих країн — і республіка (в поєднанні із заходами, спрямованими на заощадження та раціональне використання паливно-мастильних матеріалів) з лишком перекриває свої потреби навіть при нинішніх 60 мільйонах переробки. Досить сказати, що поліпшення цього показника — глибини переробки — лише до 75 відсотків дозволить збільшити виробництво бензину, реактивного керосину й дизпалива на 10—12 мільйонів тонн на рік.

Однак це неможливо без розвитку й удосконалення, а по суті, многотрудного й копіткого створення сучасної інфраструктури галузі. Необхідні так звані поглиблюючі процеси, в основному каталітичні, потрібна хімізація переробки, тобто перетворення малоцінних компонентів нафти чи відходів виробництва, не кажучи вже про мазут, у високоякісні продукти чи кваліфіковану сировину для сучасної хімічної індустрії.

Для нас ця проблема є дуже складною. Адже республіканський хімічний комплекс нагадує поки що архіпелаг ізольованих островів, не переплетених потоками сировини, продуктів і напівпродуктів. Більшість найменувань хімічної сировини ми не виробляємо, а одержуємо з інших республік. Ідеться про такі продукти, як толуол, ацетон, акрилонітрил тощо. Не виробляємо, наприклад, етилбензолу, хоча Лисичанський завод відвантажує споживачам за межі України компоненти для його синтезу — етилен і бензол. А розташоване поруч горлівське виробниче об'єднання «Стирол» завозить етилбензол аж з Нижньокамського нафтохімічного комбінату...

Малюючи таку картину, неможливо обійти питання про кошти, необхідні для вирішення проблеми. За попередніми підрахунками, це 250 мільйонів доларів. Їх можна одержати за рахунок експорту частини продукції заводу, наприклад, бензолу та пропілену, котрі, як уже зазначалося, ідуть за межі України. Та й мазут зарубіжжя купує охоче.

Зауважимо водночас (про це необхідна окрема розмова), що сучасну республіканську нафтопереробку і нафтохімію неможливо створити без організації спеціального хімічного та нафтохімічного машинобудування в машинобудівному комплексі республіки та спеціальних нафтохімічних будівельно-монтажних потужностей у нещодавно створеному «Укрмонтажспецбуді».

На жаль, запропоновані заходи не ведуть до досягнення мети так швидко, як цього хотілося б, з огляду на надзвичайну запущеність проблеми, однак важливо хоча б почати щось робити в необхідному напрямі, намітити шляхи виходу з кризи.

НАУКА І КАДРИ

ОТЖЕ, орієнтація на науку. Але якщо в Російській Федерації та Азербайджані ще існує якась нафтохімічна наука, то на Україні більш відсталу галузь сучасних знань навіть важко уявити. Традиційно ця наука тяжіла до нафтоносних регіонів, що було виправдано в період становлення нафтопереробної промисловості та виникнення основ хімії нафти. На сьогодні нафтохімія як наука про хімічну переробку нафти сформувалася в усіх країнах—споживачах нафти незалежно від наявності власних ресурсів (Японія, Німеччина, Франція). У цьому відношенні Україна перебуває, по суті, на рівні доіндустріального періоду: її нафтохімічний кадровий корпус налічує півтори-дві сотні працівників, які зосереджені головним чином в Інституті біоорганічної хімії та нафтохімії (ІБОНХ) АН УРСР (Київ), на кафедрі технології нафти та газу Львівського політехнічного інституту (ЛПІ) та в розташованому в Києві інституті союзного підпорядкування НДІПК-нафтохім.

Дивно, але факт: на 53-мільйонну республіку, в економіці якої нафтопереробка за своєю значимістю займає одне з чільних місць, є тільки одна-єдина спеціалізована кафедра, що випускає щорічно аж... 20—25 молодих спеціалістів. Для порівняння скажемо, що такі дисципліни, як органічна, неорганічна, фізична чи полімерна хімія, представлені кафедрами в більшості вузів республіки.

Ще один приклад. Нині багато й справедливо говорять і пишуть про вкрай нужденний стан республіканської медицини. Але як-не-як на Україні все ж є 14 медичних навчальних інститутів і одна університетська кафедра, не кажучи вже про середні спеціальні заклади. А як же можуть ці 20—25 чоловік нафтопереробників і нафтохіміків, які до того ж не всі розподіляються в республіку, забезпечити функціонування однієї з найважливіших галузей народного господарства, включаючи її головний — науковий — аспект? У даному разі йдеться не про дефіцит, а про повну відсутність республіканських кадрів. Показовим є обсяг коштів, які виділяються на діяльність тих, хто має бути носієм науково-технічного прогресу: фінансування нинішньої республіканської нафтохімічної науки з власного бюджету не перевищує 1,5—2 мільйонів карбованців на рік, тоді як валовий продукт самого лише Лисичанського нафтопереробного заводу становить близько двох мільярдів карбованців. Дійсно, швець без чобіт. У ситуації, що склалася, в республіці неможливо знайти молодого спеціаліста-нафтохіміка будь-якої кваліфікації, не кажучи вже про вибір, конкурс, скажімо, до аспірантури. А оскільки республіка не готує кадрів, це означає стагнацію галузі (разом з наукою) або ж свідчить про необхідність масового залучення спеціалістів з-за її меж, що викличе абсолютно непотрібні соціальні проблеми.

А тому без збільшення фінансування на республіканську нафтохімічну науку, без додаткової організації кількох кафедр при провідних українських вузах і розширення прийому студентів на вже існуючу кафедру ЛПІ, без становлення міцної академічної та прикладної нафтохімії, без створення спеціалізованих проектних установ — без усього переліченого, орієнтуючись лише на центральні структури, нам не піднести промисловість навіть за ринкових умов.

Україні потрібна повнопрофільна, глибоко ешелонована нафтохімія з особливим об'єктом хімічного й технологічного вивчення — нафтою. Ця наука використовує досягнення багатьох інших наук, але не зводиться до жодної з них.

Це означає: вчені-нафтохіміки мають іти в школу з метою схилити здібних учнів вступати у вузи з нафтохімічними кафедрами й технікуми цього профілю, які ще й вчені і повинні створити. Технікуми необхідно організувати як у Лисичанську, Кременчуці, Херсоні (за місцем розташування найбільших нафтопереробних заводів республіки), так і в Західному регіоні України. Кафедри нафтопереробки та нафтохімії — у Київському, Харківському й Донецькому політехнічних інститутах, а також у Дніпропетровському хіміко-технологічному інституті з прицілом на самостійний навчальний інститут або хоча б факультет нафтопереробки та нафтохімії. Перелічені навчальні заклади дозволять наситити, а надалі постійно підживлювати промисловість, академічну й прикладну науку власними інженерно-технічними кадрами. Тільки тоді вдасться досягти тісної взаємодії академічної, вузівської та прикладної науки і поступово влити її в промисловість.

АКАДЕМІЧНИЙ РЕЗЕРВ

ОКРЕМА розмова про академічну нафтохімію. Нині вона об'єднана в одному інституті з біоорганічною хімією. З різних причин нафтохімічне крило інституту має досить неприваблений вигляд. Така ситуація, по суті, була запрограмована ще в 1959 році при створенні сектора нафтохімії — нафтохімічного підрозділу Академії наук УРСР, який проіснував під різними назвами і при різних академічних інститутах до 1989 року й був орієнтований головним чином на іногородніх кандидатів і докторів наук, та й то переважно не нафтохімічних спеціальностей. Внаслідок цього тепер від нафтохімії залишилась лише вивіска. Другий бік питання полягає у союзній підпорядкованості республіканської нафтопереробки та в її «опіці» з боку союзних установ, які постійно забирали в неї республіканські академічні кадри. Про кінцеві наслідки такої політики для промисловості ми зазначали, розповідаючи про глибину переробки нафти і забезпеченість ре[illegible]спубліки нафтопродукта[illegible]. Що ж стосується академі[illegible]ної науки, то на сьогодні картина така: на 70—80 наукових працівників виконується більше 70 договорів з різними підприємствами й установами СРСР. У переважній більшості ці договори не мають прямого відношення ні до нафтопереробки, ні до нафтохімії. А головне, у ситуації, що виникла, науковці не винні: без належного бюджетного фінансування (існуюче покриває ви[illegible] лише на 20—25 відсот[illegible]) кожен рятується як може.

Як позитивний момент слід відзначити те, що за 30 років свого нелегкого існування академічна нафтохімія все ж підготувала для республіки 45—50 кандидатів та докторів наук, на яких і треба розраховувати при здійсненні пропонованих заходів. [illegible]ні при інституті є рада захисту кандидатських і докторських дисертацій зі спеціальності «нафтохімія», працює наукова рада АН УРСР з проблем нафтохімії та нафтопереробки, до якої входять усі провідні спеціалісти республіки і яка покликана координувати наукові дослідження в даній галузі, а також сприяти впровадженню наукових досягнень (сподіваємося, вони будуть) у промисловість. Донедавна ж [illegible] цілковитій мізерності [illegible]вих сил, їх перебуванні на голодному пайку з нез'ясованою перспективою на день завтрашній наукова діяльність установи зводилась переважно до підготовки кадрів вищої кваліфікації. Однак без належного зворотного зв'язку з промисловістю і без взаємодії з вузівською наукою ця процедура була, звичайно, не без хиб. Ми намагалися сформувати крону на дереві, позбавленому коріння.

Отже, тільки після планомірного створення сучасної інфраструктури нафтопереробки й нафтохімії зможемо розраховувати на галузь народного господарства з внутрішньо притаманною їй здатністю до саморозвитку, яка зможе забезпечити всім необхідним республіку, вийти на союзний та світовий ринки з наукоємними продуктами, каталізаторами й технологіями, сприяючи наповненню реальним змістом Декларації про суверенітет та Закону про економічну самостійність України.

В. КУХАР,
директор Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії, академік АН УРСР;
К. ПАТРИЛЯК,
завідуючий відділом Інституту, доктор хімічних наук;
В. ГОРЮНОВ,
директор Лисичанського нафтопереробного заводу.

ЯК ОЦІНИЛИ ПУТЧ НАШІ ГРОМАДЯНИ?

Україна робить перші кроки до утвердження своєї самостійності. Уже звучить о 6-й ранку мелодія визвольного гімну «Ще не вмерла Україна», синьо-жовтий прапор дозволено використовувати в протокольних заходах до прийняття нової Конституції України, у жовтні має бути затверджено національну символіку, прийнято Закон про підприємства, установи та організації союзного підпорядкування, що розташовані на Україні, уже діє Земельний кодекс України, завдяки якому сотні фермерів та орендарів одержали землю. Цим й іншим процесам не змогли завадити путчисти, а хто знає, може, це був останній дзвіночок, який у декого пробудив громадянську свідомість, відкрив очі на суспільні явища, а також на те, «хто є хто».

Як сприйняли громадяни України спробу військового перевороту, як оцінили результати роботи позачергової сесії? На ці та інші запитання дає відповідь опитування, проведене групою соціологічних досліджень при Секретаріаті Верховної Ради України.

Для початку повернемося у 1990 рік. У журналі «Социологические исследования», № 8 за 1991 рік надруковано доповідь академіка Т. Заславської, яка називається «Социализм, перестройка и общественное мнение». В ній вона вбачає три траєкторії, по яких може надалі розвиватися наше суспільство.

Перша — повернення його до попередньої соціальної структури в системі суспільних відносин, що відповідає інтересам реакційної частини партійно-державної бюрократії, керівництва воєнно-промислового комплексу і, можливо, торгової мафії. Головне тут полягає в неспроможності забезпечити ефективний економічний розвиток і вирішити усвідомлені суспільством проблеми. Тому він може здійснюватися лише через воєнний переворот, введення надзвичайного стану та політичних репресій.

Нещодавно подібний розвиток здавався малоймовірним. Так, у вересні 1990 року його вважали досить реальним лише 19 відсотків опитаних, а малореальним і нереальним — 52 відсотки, не змогли відповісти 29.

Разом з тим, відповідаючи на запитання про те, чого найбільше не вистачає радянським людям у 1990 році, 53 відсотки опитаних вказали на «відсутність реальної влади в країні». Збільшується частка тих, хто хоче «твердої руки і порядку». Вже в середині грудня 1990 року назвали воєнний переворот можливим і ймовірним 32 відсотки опитаних, малоймовірним і неймовірним — 41 відсоток, не змогли відповісти 27. А це означає, що за три місяці частка осіб, які серйозно ставляться до ідеї перевороту, зросла в 1,7 раза. Цікавими є дані про ставлення людей до такого варіанту розвитку. У вересні 1990 року «позитивне» та «скоріше позитивне» ставлення до перевороту висловили 17 відсотків, «негативне» та «скоріше негативне» — 56, не змогли відповісти 28. У грудні ж співвідношення між названими позиціями становило відповідно 22, 60 і 18 відсотків. Як бачимо, частка прихильників перевороту, який зможе покласти край не тільки «безладдю», а й самій перебудові, немала і має тенденції до зростання.

Серпневі події засвідчили, що у своїх прогнозах Т. Заславська мала рацію, реакційні сили хотіли повернути країну до диктату, але, слава Богу, це їм не вдалося.

Тепер повернемось у вересень 1991 року до соціологічного опитування, проведеного з 9 по 15 вересня групою соціологічних досліджень при Секретаріаті Верховної Ради України, щодо ставлення громадян до політичних подій після спроби державного перевороту.

Завідуюча сектором соціологічної інформації Інеса ЛАНОВСЬКА.

З'ЯСОВАНО, що стежили за цими подіями **по телебаченню, радіо та газетах** 66 відсотків опитаних, 28 — інколи стежили, 6 — відповіли, що ці події їх мало цікавили.

Регулярно обговорювали хід політичних подій з родичами, друзями, співробітниками 57 відсотків опитаних, 36 — інколи, 7 — не обговорювали. Як бачимо, частка байдужих до цих надзвичайних подій є чималою. Можливо, спрацьовував принцип «моя хата скраю» або «як би чого не вийшло».

На запитання **«Як ви вважаєте, чи стосуються вашої родини і вас особисто політичні зміни, які відбуваються тепер?»** одержано такі відповіді:

— Так, стосуються — 57 відсотків;

— стосуються частково — 27 відсотків;

— ні, не стосуються — 15 відсотків.

Спроба державного перевороту провалилась. Як респонденти оцінили такий хід подій?

— Позитивно — 62 відсотки;

— скоріше позитивно — 14 відсотків;

— скоріше негативно — 3 відсотки;

— не змогли відповісти — 16 відсотків.

Наступне запитання важливе тим, що воно прогнозує результати референдуму, який відбудеться 1 грудня. Як ставляться респонденти до створення самостійної Української держави на основі Акта проголошення незалежності України?

— Підтримують — 59 відсотків;

— скоріше підтримують — 15 відсотків;

— скоріше не підтримують — 5 відсотків;

— не змогли відповісти — 14 відсотків.

Ще одне запитання, з урахуванням відповідей на яке Верховна Рада України має прийняти рішення, звучало так: **«Чи згодні ви з тим, щоб Україна, будучи незалежною державою, увійшла до складу Союзу Суверенних Держав на основі принципів конфедерації?»**

— Згодні — 53 відсотки;

— скоріше згодні — 15 відсотків;

— скоріше не згодні — 10 відсотків;

— не змогли відповісти — 17 відсотків.

На території України Указом Президії Верховної Ради заборонено діяльність Компартії. Чи підтримують респонденти цей наказ?

— Підтримують — 55 відсотків;

— скоріше підтримують — 11 відсотків;

— скоріше не підтримують — 6 відсотків;

— не підтримують — 18 відсотків.

Для довідки: з усієї кількості опитаних 6 відсотків членів КПРС, 4 — інших партій, 84 — безпартійних.

Чи задоволені респонденти результатами роботи позачергової сесії Верховної Ради України та її Президії після провалу спроби державного перевороту?

— Задоволені — 15 відсотків;

— скоріше задоволені — 18 відсотків;

— скоріше не задоволені — 16 відсотків;

— не задоволені — 17 відсотків;

— не змогли відповісти — 33 відсотки.

Такий розподіл відповідей свідчить про те, що громадяни України покладали більші надії на роботу парламенту.

А що саме заважає, на думку опитаних, плідній роботі?

— Некомпетентність частини депутатів — 49 відсотків;

— нерішучість керівництва Верховної Ради — 37 відсотків;

— консерватизм частини депутатів — 32 відсотки;

— тиск на депутатів з боку політичних партій, угруповань — 28 відсотків;

— те, що багато депутатів поєднують парламентську діяльність з виконанням службових обов'язків — 19 відсотків;

— тиск мітингів, демонстрацій, страйків — 17 відсотків;

— надмірний радикалізм частини депутатів — 13 відсотків;

— інше — 4 відсотки.

Як бачимо, майже половина опитаних плідність роботи позачергової сесії пов'язують із компетентністю депутатів і трохи менше з готовністю керівництва Верховної Ради до рішучих дій. Депутати, напевно, звернуть увагу на ці аспекти, бо кожний з них одержав інформаційний бюлетень з результатами цього дослідження, і зроблять належні висновки, які, можливо, вплинуть на подальшу роботу Верховної Ради України.

Як опитані оцінили позицію Голови Верховної Ради України під час спроби державного перевороту?

Позитивно — 23 відсотки;

— скоріше позитивно — 21 відсоток;

— скоріше негативно — 12 відсотків;

— негативно — 14 відсотків;

— важко відповісти — 31 відсоток.

Хто з народних депутатів України є найбільш авторитетним для респондентів?

— Л. Кравчук — 21 відсоток;

— В. Чорновіл — 8 відсотків;

— І. Юхновський — 4 відсотки.

Хто, на думку опитаних, має стати Президентом України?

— Л. Кравчук — 37 відсотків;

— В. Чорновіл — 8 відсотків;

— І. Юхновський — 4 відсотки.

«Якби сьогодні проводився референдум на підтвердження Акта проголошення незалежності України, то як би ви поставилися до цього?» — таким було останнє запитання анкети. Респонденти відповіли таким чином:

— не брав би участі в референдумі — 16 відсотків;

— сказав би «так» — 71 відсоток;

— сказав би «ні» — 7 відсотків.

В. ОССОВСЬКИЙ, керівник групи соціологічних досліджень.

ДОВІР'Я ТРЕБА ЗАРОБИТИ

У вересні цього року Інститут соціології Академії наук України провів соціологічне дослідження з метою з'ясувати, якою мірою громадяни України довіряють тому чи іншому політичному діячеві. Вважаю, що цей своєрідний рейтинг зацікавить читачів. Відсотки подаються до кількості опитаних, а їх було 1687.

Прізвище	Довіряю повністю	Достатньою мірою	Недостатньою мірою	Зовсім не довіряю	Не знаю такого	Важко відповісти
1. В. Гриньов	6	15	12	8	25	29
2. С. Гуренко	1	2	8	30	22	29
3. І. Драч	6	14	13	13	19	29
4. Л. Кравчук	22	31	16	9	2	16
5. Л. Лук'яненко	10	13	12	12	22	27
6. О. Мороз	1	6	8	13	39	28
7. І. Плющ	4	15	15	10	21	29
8. Л. Скорик	10	11	11	11	25	27
9. В. Фокін	9	21	4	9	16	26
10. С. Хмара	9	12	13	25	10	27
11. В. Чорновіл	14	14	10	15	17	25
12. І. Юхновський	16	15	11	11	18	25
13. Ю. Щербак	7	13	11	8	18	18
14. В. Яворівський	12	19	10	10	17	27

Фото Богдана **ПРИЙМАКА.**

Експрес-новини

Виступаючи у Вашингтоні, голова економічної ради при президенті США Майкл Боскін висловив надію, що перехід СРСР і країн Східної Європи до ринкових економік дасть їм змогу подолати труднощі соціально-економічного характеру.

«Зараз, коли ми стоїмо на рубежі початку 1990-х років,— сказав М. Боскін, — у нас є добрі причини, на мій погляд, відчувати оптимізм щодо найближчого і довгострокового майбутнього, незважаючи на застійний стан світової економіки. — Події останнього десятиріччя мають повчальний характер. Ми всі здобули уроки, — а в деяких випадках здобули ці уроки повторно, — щодо здатності вільних ринків, які витримують конкуренцію забезпечити економічне благополуччя. Ми стали свідками того, що швидкі економічні, фінансові і технологічні зміни відбуваються самі по собі, не завдаючи шкоди ринковій економіці».

«У Східній Європі, в СРСР і його колишніх республіках, — заявив головний економічний радник президента США. — провал центрального планування поряд з придушенням індивідуальної свободи викликав народне повстання. — Всі ці країни або вже погодились з підходами до створення вільного ринку, або стоять на порозі великомасштабного переходу до вільних ринків». Наприкінці він знову підтвердив, що 90-і роки створять «великі можливості для відродження економічного зростання», включаючи і країни Східної Європи.

* * *

Міністр закордонних справ Румунії Настасе висловив сподівання, що Молдова найближчим часом буде прийнята в Організацію Об'єднаних Націй. У своєму виступі на 46-й сесії Генеральної Асамблеї ООН він привітав вступ до міжнародного співтовариства семи нових держав і висловив надію на те, що республіки колишнього Союзу, які недавно проголосили незалежність, незабаром також стануть членами ООН.

* * *

Ірак погодився поступитися в суперечці про документи, які стосуються ядерної програми країни. У листі, надісланому до Ради Безпеки ООН, Багдад заявив, що експерти можуть забрати документи, але спочатку вони повинні скласти їх перелік. Ірак висловився за те, щоб експерти уважно вивчили матеріали, бо за його відомостями, це просто особисті справи іракських представників у МАГАТЕ.

* * *

Президент Румунії Ілієску і прем'єр-міністр Роман заявили про сформування нового уряду «для наведення порядку в країні». Рада оборони Румунії оголосила про залучення сил міліції і міністерства оборони для охорони важливих державних об'єктів. Вчора Ілієску зустрічався з шахтарями, які вимагають збільшення заробітної плати і поліпшення умов праці.

* * *

Франція і Бельгія направили в Заїр свої війська у зв'язку з безпорядками в цій країні. В ході останніх сутичок у Кіншасі загинуло 300 чоловік.

ПОВЕРТАЮЧИСЬ ДО ЖИТТЯ

Наш прес-клуб

The Economist

В одному з останніх номерів впливовий британський тижневик «Економіст» опублікував статтю, яку ми передруковуємо.

«Ще не вмерла Україна», проголошує український національний гімн. Хоча з більшою точністю можна було б сказати: «Україна ще не народилася». Протягом останніх 100 років Україна відчувала радість державності лише протягом кількох місяців (у 1918 році), а до того епізоду українська незалежність існувала у XVII столітті. 24 серпня українці проголосили незалежність знову. Цього разу вони сподіваються зберегти її вірність.

Маючи майже таку ж чисельність населення і площу, як Франція, Україна гідна того, щоб її сприймати всерйоз. У неї є деякі зовнішні атрибути суверенітету: місце в Організації Об'єднаних Націй (іронія долі — завдяки Сталіну); «Авіалінії України» — квазі-незалежну структуру зі стюардесами в національному вбранні; кілька іноземних генеральних консулів, які нині мріють про те, щоб стати послами. Вона (Україна) планує створити власну валюту і сформувати свою армію. Їй навіть обіцяють міжнародне визнання. Прем'єр-міністр Канади Браян Малруні, прагнучи зробити приємне мільйонові канадців українського походження, заявив, що він визнає незалежність України в тому разі, якщо за неї висловиться референдум.

Референдум планується на 1 грудня, проте не виключено, що він відбудеться раніше. Українські політики неофіційно передбачають, що за незалежність висловляться 70 відсотків учасників референдуму, хоч уявлення про сенс національної самосвідомості в різних регіонах республіки різне. У Західній Україні, яка потрапила під радянське правління лише після другої світової війни і 90 відсотків населення якої становлять етнічні українці, національні почуття набувають знайомих форм: прапори, національні герої, національна церква. Більш як 300 років російського правління зробили населення Східної України менш завзятим (у цьому розумінні), проте більшість його вірить у те, що житиме в незалежній Україні заможніше.

Як це не парадоксально, але порівняно слабка національна самосвідомість на Україні сприятиме процесові набуття нею незалежності. Близькість української мови до російської (приблизно як італійської до іспанської), високий рівень змішаних шлюбів і тривала історія російських поселень викликають в 11 мільйонів росіян, які живуть на Україні, менший страх перед незалежністю, ніж серед їхніх родичів у більшості інших республік.

Але відносини України з Росією є натягнутими, особливо після твердження Бориса Єльцина про те, що Росія може претендувати на кілька частин української території. Росія могла б вимагати повернення Криму. Не виключено, що іншим предметом конфлікту стане торгівля. Родюча Україна (республіка виробляє чверть радянської пшениці і понад 60 відсотків цукру) уже вживає заходів до того, щоб залишити свій врожай удома. Існує перспектива, що Росія відповість вимогою оплачувати за світовими цінами свою нафту. Це дорого коштуватиме Україні і було сильним мотивом для досягнення 29 серпня угоди щодо підписання економічних зв'язків з Росією.

Поряд з цим незалежна Україна, здійснивши заходи, які б спростували думку, нібито вона впроваджує протекціонізм і продемонструвавши готовність до ринкових реформ, може стати нацією, яка досягне значних результатів. Дойче банк (один з найвпливовіших на Заході. — **Перекл.**) вважає, що Україна є тією радянською республікою, яка має найбільші шанси досягти економічних успіхів на засадах незалежності.

Сьогодні дуже спірною проблемою на Україні є не незалежність як така (для багатьох це питання остаточно вирішене), а питання, кому вона підпорядковуватиметься. Комуністичну партію, яка контролювала український уряд до провалу державного перевороту, нині розпущено, але багато з них (комуністів) сподіваються залишитися при владі. Вони втратили підтримку найважливіших виборців: згорблених бабусь, які підмітають вулиці, виховують дітей і пораються на селі. Ходять чутки, що, коли Центральний Комітет Комуністичної партії України, чию діяльність тимчасово припинено, вирішив скликати таємні збори, його плани були зірвані старенькою воротаркою, яка впізнала людей у сірих костюмах, що входили до її будинку, і повідомила про них міліцію.

На малюнку з журналу «Економіст»: Марні намагання зупинити повінь народного волевиявлення в колишньому Радянському Союзі.

Погляд

Мікрофон пензлю не заважає

Зірки шоу-бізнесу досить часто прагнуть виразити себе не тільки на екрані або на естраді, а й в інших галузях мистецтва. Приміром, відома співачка Аманда Лір взяла в руки пензля і за кілька років цього захоплення написала досить картин, щоб зробити цілу виставку, присвячену історії Швейцарії. Як бачите, публіку полотна зацікавили.

Фото ТАРС.

Інформ-шоу

КОМУ ВІЙНА, А КОМУ...

Німеччина постає в нашій уяві як країна, де все продумано і красиво, де всі проблеми вирішуються досить легко. Проте і соціальні болячки, на яких раніше дуже полюбляли наголошувати деякі ідеологи, все ж таки залишаються і навіть збільшуються. Наприклад, у старих землях ФРН неухильно зростає кількість людей, які вмирають через вживання наркотиків. Лише в першому півріччі цього року жертв «білої смерті» стало в півтора раза більше, ніж за такий же період минулого року. Чому? Наркомафія не спить, а, добре орієнтуючись в політичній ситуації, збільшує постачання «зілля» в Європу через нестабільні Балкани. Правда, німецькій поліції вдалося конфіскувати за ті ж півроку 625 кілограмів кокаїну, але краще від цього не стало. Цікаво, чи вважають у Німеччині, що мафія безсмертна?

ДОВЕДІТЬ, ЩО ВИ — НЕ ХАБАРНИК!

Минулої весни в Нікарагуа сандіністи передали владу своїм політичним суперникам. А ті, в свою чергу, вирішили розгорнути кампанію по боротьбі з корупцією і зобов'язали близько тисячі державних чиновників заповнювати декларації про доходи та розмір свого майна. Такі «звіти» треба подавати при займанні та звільненні посади, щоб ревізори мали можливість порівняти обидва документи.

Проте рішення уряду виконала лише половина зобов'язаних. А деякі колишні функціонери сандіністської адміністрації, до яких теж звернулися з подібною вимогою, взагалі плюнули на це діло.

ПОГАНО БУТИ ЧЕТВЕРТИМ

Населення Іраку становить 55 мільйонів чоловік і щороку поповнюється... 200 тисячами інвалідів, половина з яких припадає на неповноцінних новонароджених. Лікарі пов'язують цей факт з тим, що жінки не додержують правил гігієни та дієти в передродовий період. Тому, враховуючи і те, що через швидкі темпи зростання, кількість населення за найближчі 10 років має подвоїтись, уряд почав втілювати в життя заходи, спрямовані на скорочення народжуваності. Найцікавішим і навіть спірним виявилося рішення про позбавлення батьків усіх привілеїв та державних дотацій на четверту дитину в родині.

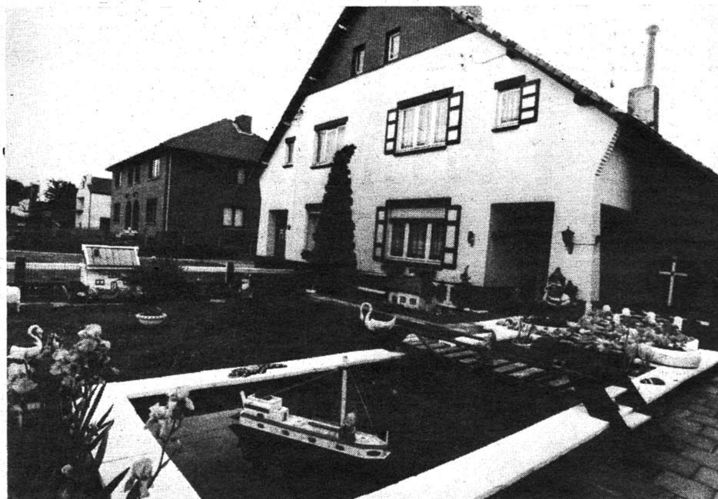

ФОТОРЕПОРТАЖ

ЗБЕРЕТЬСЯ ЩЕ НАША СІМ'Я

(Закінчення. Початок на 1-й стор.).

Поїхали українці до Бельгії. Багато й тяжко працювали в шахтах. Тепер вони живуть заможно. Одна біда — нестерпний сум за великою Україною. Дітей своїх на чужині справжніми українцями виховали! Як красиво, дякуючи Марії Миколаївні та Миколі Матвійовичу, говорить рідною мовою пані Фріда! А одного разу побувала вона в Англії, почула патріарха Мстислава, заплакала: «Є Бог на світі!» І так захотіла українську церкву збудувати, що переконала батьків, чоловіка Віталія. Допомогли місцеві власті, діаспора (п'ять тисяч українців нині в Бельгії). І ось він — храм. Патріарх Мстислав на освячення приїздив.

А розписав храм бельгійський художник. Безплатно. Бельгійці люблять цю церкву. Вона для них — і храм Божий, і своєрідний культурний центр. Тому так щиро прагнуть допомогти Україні, ураженій Чорнобилем. Завдяки нашому бандуристу Василю Нечепі потрапили бельгійські ліки до Чернігова. Привезла їх пані Фріда і в гостях у редакції «Комсомольського гарту» побувала.

Взагалі, чому б Генку не стати побратимом Чернігова?!

Сказати, що Бельгія — дуже багата країна, не сказати нічого.

У людей велика зарплата. Донька Фріди, школярка, вирішила під час канікул булочки продавати. Здавалося б, батьки не бідні. Але дівчина хоче сама заробити кишенькові гроші.

Поцікавився:

— Скільки вона одержуватиме?

— 200 франків.

— За день?

— За годину, — пояснив пан Віталій. — А я цю суму заробляю за 15 хвилин.

Але ж за три місяці роботи дівчинка-учениця може заробити принаймні на наші «Жигулі» (вони продаються в Бельгії). Уявляєте?!

Жеф Габріелс, бургомістр міста Генка, дуже ерудована, інтелігентна людина, запросив нас на прийом.

— Скільки національностей налічує громада Генка? — запитали ми бургомістра.

— 47. І це прекрасно (гірше, якби було дві національності!). Живемо в злагоді.

У Бельгії виготовляється 350 сортів пива. Ми встигли розпробувати лише 36.

— Вибачте, — сказав нам бургомістр. — Тутешні жителі мало п'ють. Адже майже в кожного власне авто.

З Фрідою Дерев'янко приїздив до Чернігова пан Пасен, власник друкарні. Ходив нашим видавництвом «Десна» невдоволений: «Чому папір такий сухий? Чому вода з кранів протікає? Чому вікна (взимку) в цехах відчинені? Це ж усе гроші!..»

Друкарня пана Пасена — в одноповерховій будівлі. І працює там лише 26 чоловік. Але обсяг робіт вони виконують величезний. І, головне, якість дуже висока.

А коли настав час прощання, в їхніх очах були сльози і сум. Ці прекрасні люди заздрили нам, тому що ми поверталися на Україну.

А Лідія Демчук подарувала мені ось цей свій пронизливий вірш-мрію:

Не плач, Україно! Не плач, рідна Мати,
Не вмерла ще доля твоя.
Ще будемо, рідна, ми вкупі співати,
Збереться ще наша сім'я!

Валерій ІНЮТІН,
кореспондент «Комсомольського гарту».
ЧЕРНІГІВ—БЕЛЬГІЯ—ГОЛЛАНДІЯ—ЛЮКСЕМБУРГ—ЧЕРНІГІВ.

Коротко

Латвія не включиться у спільну грошову зону, яку планують створити деякі суверенні республіки СРСР. У такому разі їй довелося б відмовитися від ідеї власної валюти. «А для нас це неприйнятно», — сказав заступник президента Латвійського банку Альфредс Берг-Бергманіс.

* * *

З пропозицією надати мусульманській релігії державного статусу звернулося до Верховної Ради Азербайджану духовне управління мусульман Закавказзя. Азербайджанські духовні діячі вважають, що треба скасувати міністерство у справах релігії, а також повернути мечетям відібрану в них у перші роки Радянської влади землю.

* * *

«Царських полювань» у Біловезькій пущі більше не буде. Таке рішення прийняв уряд Білорусії, ухваливши реорганізувати мисливське господарство «Біловезька пуща» і перетворити його в державний національний парк.

* * *

Киргизстан відвідала офіційна делегація Саудівської Аравії на чолі з міністром фінансів цієї країни Бен Саїдом. На переговорах у МЗС республіки були обговорені перспективи двостороннього співробітництва у галузі науки, культури, туризму, створення спільних підприємств.

* * *

Міськрада Санкт-Петербурга звернулася до Європейського співтовариства по допомогу, щоб уникнути нестачі харчів цієї зими. Мер міста Анатолій Собчак попросив виділити 15 тисяч тонн молочного порошку і 50 тисяч тонн м'яса.

* * *

Вдвічі скоротився шлях для громадян Литви, які прагнуть отримати візи до США. Тепер їм не доведеться їхати до Москви чи Санкт-Петербурга. До відкриття у Вільнюсі дипломатичного представництва Сполучених Штатів всі питання щодо отримання віз вирішуватимуться американським посольством у Варшаві.

* * *

За даними експертів Федерації незалежних профспілок РРФСР, в Росії вже зареєстровано 1200 комерційних банків та понад 60 товарних бірж. Виявляється, що це більше, ніж у всій Західній Європі.

Дайджест

НАСТАЄ ПРАГМАТИЧНИЙ ЧАС

Журавель незалежності, який, здавалося, був так високо в небі, — сьогодні в руці. Литва, Латвія та Естонія, визнані усім світом, прийняті до ООН, святкують перемогу. Тим часом преса цих трьох країн починає повертатися до подій попередніх років, пише про шляхи, якими народи Прибалтики йшли до свободи. Одну із таких статей, надруковану у литовській урядовій газеті «Lietuvos aidas», пропонуємо увазі наших читачів.

У контексті розвитку подій — невдалого путчу й загального визнання незалежності балтійських держав, безперечно, виправдав себе литовський шлях до суверенітету. Мається на увазі Акт від 11 березня, яким відразу відновлено незалежність у повному правовому обсязі, хоча спочатку більше з морального, ніж з матеріального боку. Для уточнення слід зазначити, що справдилася принципова настанова Вітаутаса Ландсбергіса як у західній, так і в східній політиці, незважаючи на несподівані труднощі й жертви, на не завжди справедливу критику, іронію та сумніви. Справдилася вона не тільки як литовський варіант, а і як приклад для наслідування іншими, як принциповий шлях до визволення. Справдилася, зокрема, орієнтація на Захід, що до останнього моменту піддавалася критиці як нереальна, необгрунтована чи недостатньо гнучка. Тим часом виявилося, що прагматизм і стриманість багатьох західних політиків не заважали їм уважно стежити й правильно розцінювати політичний розвиток балтійських країн, а сьогодні визнати їх незалежність.

Втім, справдилися також естонський та латвійський шляхи, коли парламентськими актами незалежність відновлювалася лише частково, з перехідним періодом, а переважна увага приділялася «реальній» стороні державності. Литва ж, порівнюючи її з північними сусідами, пішла набагато далі по шляху закріплення незалежності. Хоча тепер, коли відбувається процес дипломатичного визнання, статус трьох балтійських країн зрівнявся.

Тепер ми бачимо, що і на одному, і на другому шляху нам дуже допомогла кон'юнктура, що склалася після краху путчу. Тільки перед лицем смертельної небезпеки, буквально в лічені години парламенти Естонії й Латвії вирішили зробити «литовські кроки».

Проте якщо неочікуваний розвиток кон'юнктури допоміг усім, то Литва дуже допомогла скластися самій цій кон'юнктурі. Не без впливу Акта від 11 березня зробили свій вибір щодо незалежності Молдова й Грузія, стали на шлях самостійного політичного розвитку Росія та Україна. Москвичі охороняли й боронили від путчистів російський парламент, пам'ятаючи про те, як громадяни Литви захищали власний парламент від танків. Нарешті, Литва, за визнанням деяких політиків, весь час після 11 березня шкодила Горбачову і провокувала реакціонерів, хоча реакції так і не вдалося спровокувати Литву. Якщо б путч переміг, то наша республіка опинилася б у перших рядах обвинувачених як Кремлем, так і багатьма західними політиками.

Однак путчисти зазнали поразки. Дипломатичне визнання зарубіжними країнами означає, що ми перемогли у боротьбі за свободу й незалежність. Можна сказати, що героїчний період завершився, а розпочинається прагматичний період відновлення суверенітету. Саме тому сьогодні першорядного значення набуває практична реалізація наших законів, трудовий настрій людей, їх сумлінність і згуртованість.

Бронюс КУЗМІЦКАС.

Панорама

ОКОВИТІЙ — ШИРОКУ ДОРОГУ

Минулого тижня у московських газетах з'явилися повідомлення, мовляв, у Киргизстані дозволять офіційно торгувати самогонкою. Щоб пересвідчитись, що це не чергова вигадка, як, наприклад, надрукована у «Правде» інформація про створення всесоюзної профспілки представниць найстародавнішої у світі професії, ми зателефонували до Бішкека.

— Ні, це не вигадка, — сказав у телефонній розмові кореспондент киргизької урядової газети «Слово Киргизстана» Олександр Галунічев. — За ініціативою міністра внутрішніх справ нашої республіки Ф. Кулова розроблено й надіслано до Кабінету міністрів проект постанови щодо легалізації виробництва й торгівлі спиртними напоями домашньої вигонки.

Банальний факт, — продовжував наш співрозмовник, — чергова кампанія, яку розпочала партійна верхівка знову ж таки з урахуванням «думок» анонімних «численних громадян» (хоча б одного побачити!), з тріском провалилася. Іншого й бути не могло. Як на мене, то перша-ліпша малограмотна бабуся, порадься з нею, ще в травні 1985-го сказала б, що заборона спричинить спекуляцію, самогоноваріння, брак цукру.

Щодо Киргизстану, то від 1985 року виробництво горілки та вина скоротилося в нас з 9 до 4,3 мільйона декалітрів, ліквідовано багато гуралень. Відновити ж попереднє виробництво нема змоги через застарілу технічну базу. Ось чому, за деякими підрахунками, 1990 року в республіці підпільно вигнано близько 3,2 мільйона декалітрів самогонки. Чи бореться киргизька міліція із самогонниками? Так. Втім, як визнав начальник управління охорони громадського порядку МВС нашої республіки Р. Бобушев, каральні заходи не мають ніякого ефекту.

Саме тому в проекті постанови запропоновано дозволити приватним особам, кооперативам, орендним і малим підприємствам виробляти і продавати міцні напої власного виробництва. Природно, сплачуючи державі відповідні податки. І людям добре, і державі — користь.

Для цього Мінюсту доведеться підготувати й затвердити деякі зміни в Карному кодексі, зокрема, щодо відповідальності за все, що пов'язане із самогоном. Очевидно, покарання залишається без змін. Але вони не зачіпатимуть тих, хто придбає ліцензії та патенти на право виготовлення й продажу власної горілки. Доведеться визначитися і з податками, санітарним контролем...

— Схоже, — сказав Олександр Галунічев, — невдовзі власникам наших підпільних гуралень більше не доведеться конспіруватися. Купуй патент і жени... Головне, як кажуть у Киргизії, щоб оковита була «ядерною», без обману.

Малюнок Сергія ФЕДЬКА.

ВІК ПАМ'ЯТАТИМЕ

Дуже неприємна пригода трапилася з американським бізнесменом з Х'юстона Віктором Хурі, який приїхав на ярмарок до Нижнього Новгорода.

Після теплої та душевної зустрічі з новими друзями, розпочатої в готелі «Москва» і продовженої в гаражі міськвиконкому, куди містер Хурі «заховав» свій новенький «Мерседес-Бенц», бізнесмен виявив, що його портмоне з грошима, рідкісною монетою, вартість якої перевищує п'ятсот тисяч доларів США, та кредитними картками на пред'явника в банках Сполучених Штатів, Франції і Швейцарії, зникло. Бідний бізнесмен відразу ж втратив сон і спокій, забув про всі угоди та зустрічі, що були заплановані на час візиту. Негайно ж по системах супутникового зв'язку Віктор Хурі подзвонив до рідного Х'юстона, поговорив з дружиною і попросив заморозити свої вклади в банках США. Телеграми й телекси з аналогічними дорученнями полетіли у всі кінці світу, де в бізнесмена були якісь гроші.

Не знаю, до яких би заходів дійшов бідний мільйонер, якби на допомогу не прийшла нижегородська міліція.

Злодія знайшли досить швидко — це був один з водіїв міськвиконкому. Перелякавшись переполоху, він сам повернув портмоне, напевно, так і не зрозумівши, яке багатство тримав у руках. Адже тільки рідкісна монета могла б годувати, одягати, возити і розважати його із сім'єю, включаючи бабусь і дідусів, онуків і онучок, протягом десятиліть.

Коли Віктор Хурі дізнався, що його пропажу знайдено, його радості не було меж. Влаштувавши друзям вечір подяки, він урочисто пообіцяв, що наступного разу привезе із собою з Америки для Управління внутрішніх справ Нижнього Новгорода кілька сучасних, обладнаних за останнім словом техніки патрульних автомобілів, а співробітникам, які виручили його з біди, — по пістолету «Сміт і Вессон».

Не знаю, якою буде подальша доля водія-злодія, але його вчинок слід було б відзначити нагородою. Адже невідомо, чи побачив би Нижній Новгород у цьому столітті міліцейську техніку, яка, без сумніву, допоможе ефективніше боротися з тими, хто порушує життя і плани чесних американських бізнесменів, а разом з ними і жителів міста.

Андрій БОЄЧКО, спеціальний кореспондент «Голосу України». Нижній Новгород.

Голова Центрального військового комітету, один з організаторів стрілецтва Дмитро Вітовський.

Генерал січових стрільців Омелянович-Павленко.

Офіцер Української Галицької армії (УГА) Петро Франко.

Сотник технічної сотні УСС Іван Сіяк.

Хорунжа січових стрільців Олена Степанівна.

Петро АРСЕНИЧ

ВИСТУПАЛИ СТРІЛЬЦІ СІЧОВІЇ...

Російський радянський уряд на чолі з Леніним на словах визнавав незалежність України, але одночасно викривав Центральну Раду як оплот загальноросійської контрреволюції.

Проти Центральної Ради було послано червоні війська під керівництвом Муравйова. Цей лівий есер, колишній підполковник царської армії, жорстоко розправлявся з українським населенням. Після взяття Києва, наприклад, він знищив до п'яти тисяч ні в чому не винних жителів столиці Української Народної Республіки. Зрадник і провокатор, як писав про нього В. Сосюра в своїй «Третій Роті», він давав накази розстрілювати українців за кожне мовлене українське слово. Згодом ката і самого розстріляли.

Щоб заручитися підтримкою в боротьбі з більшовиками, Центральна Рада уклала Брестський мир. Згідно з ним на Україну прибули австронімецькі війська. В їх складі були й українські січові стрільці, підрозділ яких очолював Габсбург Вільгельм — австрійський князь, прозваний Василем Вишиваним. Січові стрільці бачили, як австро-німецька армія грабує Україну і, відмовляючись воювати на її боці, ставали на захист населення. Прості люди України прихильно ставилися до УСС. В селах, де були розміщені стрільці, засновували читальні, українські школи, аматорські гуртки, курси української мови. Перебування січових стрільців в українських селах мало великий вплив на пробудження національної свідомості населення. А ось як вступали січові стрільці в села України. Коли на прохання поміщика для втихомирення населення села Добровеличківці австрійське командування послало 3-ю сотню УСС, то вона «навела порядки» на свій лад. Прибувши в село, стрільці заспівали українських пісень, заграли оркестри. На майдані зібралася молодь, стрільців прийняли хлібом-сіллю. «Збунтоване» населення виконувало розпорядження коменданта сотні, а саме про людське око позносило трохи старих гвинтівок. У поміщика ж стрільці провели ревізію як слід — забрали всю зброю.

Стрільці співчували і допомагали населенню, яке виступало проти гетьманського режиму та грабіжництва австро-угорських частин. За категоричну відмову УСС іти проти повсталих селян, у жовтні 1918 року, їх відкликали на Буковину, в Чернівці. У листопаді цього ж року після розпаду Австро-Угорської імперії УСС припинили своє існування і стали брати активну участь у створенні нового війська — Української Галицької Армії (УГА).

Під впливом революційних подій у Східній Україні з ініціативи січових стрільців у жовтні 1918 року було створено Центральний військовий комітет — нелегальну організацію з представників військових частин, військової поліції, робітників і студентів. Комітет очолив сотник УСС Дмитро Вітовський.

Коли Комітет побачив, що Австро-Угорська імперія остаточно розвалюється, а Східній Галичині загрожують поляки, він прийняв рішення 1 листопада почати збройний виступ УСС у Львові та інших містах Галичини і Буковини. 31 жовтня до австрійського намісника графа Гуїна у Львові з'явилася депутація Української Національної Ради на чолі з К. Левицьким з вимогою передати їй всю повноту державної влади у Східній Галичині. Але намісник відмовив, бо не мав на це ніякого наказу з Відня. Депутація запропонувала чекати маніфесту цісаря. Відкладати справу, хоч би на короткий час, рішуче не погодився голова Центрального військового комітету Д. Вітовський. Він заявив, що до перевороту все готове, і «якщо цієї ночі не візьмемо Львова, то завтра його візьмуть поляки».

— Чи ви є насправді готові до виконання військового перевороту? — хотів ще раз знати обережний К. Левицький.

— Цілковито, — відповів сотник Вітовський.

— Чи маєте достатньо військової сили, зброї, щоб придушити польський опір?

— Маємо.

Вітовський розіслав кур'єрами наказ до січових стрільців в Чернівці та окружним військовим комітетам в Коломиї, Станіславі та інших містах, щоб вони захопили ці міста і негайно вислали підмогу до Львова. В наказі окружному комітетові Станіслава зазначалося: «Залишити відповідну залогу для вдержання міста, а решту війська вислати через Стрий до Львова. В Болехові і Стрию велика кількість польських легіоністів. Очистити від них ці міста».

Коли у Львові Вітовський ознайомив з планом бойових дій старшин, деякі з них радили відкласти виступ на тиждень, щоб краще підготуватись. Одначе Вітовський пригадав, що Польська ліквідаційна комісія вже в дорозі до Львова, і тому треба негайно зайняти Львів ще цієї ночі. «Наша честь, — казав він, — вимагає, щоб ми перші взяли владу в краю, хоч би навіть довелося зараз її втратити». І на світанку 1 листопада підрозділи Українських січових стрільців — 15-й полк піхоти, 19-й полк крайової оборони, 50-й вартовий курінь і 41-й супровідний курінь — виступили зі своїх казарм, оточили австро-угорські війська і змусили їх здатися. Так, майже безкровно, влада перейшла до Української Національної Ради у Львові та в усіх повітах. Тільки у Дрогобичі і Сокалі угорські війська вчинили опір. Над Львівською ратушею було піднято український національний синьо-жовтий прапор.

В результаті успішного повстання, підтриманого тисячами робітників і селян, по всьому Східно-Галицькому краю була повалена монархічна влада віденського цісаря і проголошено Західно-Українську Народну Республіку. Так Східна Галичина стала незалежною республікою.

5 листопада 1918 року Національна Рада опублікувала програмну декларацію: «Український народе! У створеній тобою державі не буде поневолення нації нацією і не сміє бути панування багатших та економічно сильніших над біднішими і економічно слабшими. В українській державі всі громадяни без різниці мови, віри, роду, стану чи статі будуть справді рівні перед законом, а наскрізь демократичний лад, заснований на загальнім, рівнім, безпосереднім, тайнім і пропорціональнім виборчім праві, від громади починаючи і на державі кінчаючи, забезпечить верховний голос у державі демосові, масам робочого народу. Хлібороб і робітник будуть основою і керманичами держави. Український парламент, що збереться зараз, як тільки край заспокоїться, проведе справедливу земельну реформу, силою котрої земля великих земельних магнатів перейде у власність малоземельних і безземельних. Робітниче законодавство забезпечить робітникам 8-годинний робочий день, дасть безпеку на старість і взагалі повну охорону праці».

Проте керівники ЗУНРу через війну з поляками не мали можливості виконати цих обіцянок. 21 листопада 1918 року УСС під тиском поляків залишили Львів. Уряд переїхав до Тернополя, а в кінці грудня — до Станіслава. Та навіть в умовах війни, саботажу польських службовців та нестачі кваліфікованих національних кадрів уряд ЗУНР зумів налагодити роботу держапарату, створив стотисячну армію, ухвалив ряд важливих законів. Зокрема, 3 січня 1919 року на своєму засіданні в Станіславі Українська Національна Рада постановила, що, виконуючи волю українського народу, урочисто проголошує з'єднання Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою в одну суверенну Українську державу.

Тоді ж було вибрано 65 делегатів Галичини, Буковини й Закарпаття на скликаний до Києва трудовий конгрес, що мав бути передпарламентом України. До складу делегації входили письменник Василь Стефаник, заступник голови Національної Ради ЗУНР, станіславський адвокат Лев Бачинський, представники від робітників та селян. 22 січня 1919 року при велелюдному зібранні народу й війська на Софійському майдані в Києві в присутності представників іноземних держав галицькі делегати обмінялися з верховною владою УНР грамотами про возз'єднання. Директорія оповістила про це громадян України універсалом такого змісту. «Від імені Української Народної Республіки Директорія проголошує всьому українському народові велику подію в історії нашої української землі. 3 січня 1919 р. в місті Станіславі Українська Національна Рада ЗУНР, як представниця волі всіх українців колишньої Австро-Угорщини і як найвищий її законодавчий орган, святочно проголосила з'єднання Західно-Української Народної Республіки з Українською Придніпрянською Народною Республікою в одну суверенну державу.

Вітаючи з великою радістю цей історичний крок наших західних братів, Директорія УНР вирішила прийняти до відома це з'єднання і ввести його в життя згідно з умовами, які означено в рішенні Української Національної Ради від 3 січня 1919 р. Відніні зливаються в одно віками відділені одна від другої частини України — Галичина, Буковина, Закарпаття, Наддніпрянщина в одну Велику Україну. Сповнились віковічні мрії, для яких жили і за які вмирали найліпші сини України. Відніні є тільки одна незалежна УНР. Відніні український народ, увільнений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднати всі зусилля своїх синів для створення нероздільної незалежної української держави, на добро й щастя українського народу».

Цей універсал було зачитано на відкритті Трудового конгресу 23 січня. А представник галицьких депутатів доктор Витвицький оголосив грамоту про Злуку. Обидва документи присутні вислухали стоячи, читання їх не раз переривалося оплесками. Після цього слово для привітання було надано представникові галицької делегації Л. Бачинському: «Ми, українці Галичини, Буковини і Угорської Русі, — сказав промовець, — особливо вітаємо цей конгрес. Здійснення нашої мрії стало можливим лише тоді, як розвалились держави, що були тюрмами для своїх народів. Тепер, коли на чолі української держави стоїть Директорія, яка дає нам запоруку, що Україна буде незалежною і що тут буде зведено такий лад, який буде найкращий для трудящого народу, то прийшли просити прийняти нас в єдину Соборну Україну. Висока Директорія прийняла нашу просьбу і видала універсал, який ми назавжди заховаємо в серці своїм. Надіємося, що І Конгрес прийме нашу просьбу про приєднання нас до вас навіки. До вас, — каже далі Бачинський, — прилучається край бідний, покривджений війною, де голод заглядає народові у вічі, але зате, можу вас запевнити, до вас переходить таке селянство, яке буде великим скарбом для України. Нема такої сили, перед якою одступали б галицькі і буковинські полки. Просимо прийняти нас з такою щирістю, з якою ми прийшли до вас. Ми приходили до вас, бо природа сама велить нам разом жити і вмирати. Бо ми — брати!»

Так споконвічна боротьба України за національну свободу дійшла до свого логічного завершення. Але, на жаль, акт Злуки втілити в життя не вдалося. Ворожі сили з усіх боків посунули на Україну і задушили молоду республіку. Буржуазна Польща захопила влітку 1919 року Галичину, Румунія — Буковину, Чехословаччина — Закарпатську Україну. Східну Україну нищив царський генерал Денікін та Червона Армія. Російський радянський уряд на чолі з В. Леніним приніс на багнетах більшовицьку революцію на Україну і утворив Українську Радянську Республіку.

(Далі буде).

Продовження. Початок у газеті від 13 вересня ц. р.

Микола РЯБИЙ

БРАТ МИ

МОНОЛОГИ ВЕТЕРАНА, Я

ТРЕБА, ЛИБОНЬ, ЩОРАНКУ З БАБОЮ ГИРКАТИСЯ. КАЖЕ ЛАДИМИР, ОНУКА: Є В КОЛГОСПІ ТАКИЙ НАЧАЛЬНИЧОК: ЯК УРАНЦІ ПОГИРКАЄТЬСЯ НА КОЛГОСПНОМУ ДВОРІ З КИМ-НЕБУДЬ — ГАВ, ГАВ, ГАВ!.., ТО ВДОМА ДУЖЕ ДОБРЕ СНІДАЄ...

УЖЕ ЯК СТАВ КОТРИЙ ІВАН ТРОХИ ВИЩИЙ, НАЧЕПИВ НА ПОГОНИ ЛИЧКУ ЧИ ЗІРОЧКУ, УЖЕ МУСИШ ЙОМУ КОЗИРЯТИ, БО ВІН НАД ТОБОЮ БОГ І ЦАР... ЩО НА ТІЙ БОЙНІ «ВАШЕ БЛАГОРОДІЄ», ЩО НА ЦІЙ «ТАВАРІЩ КАМАНДІР» НЕ МАЛИ РЯДОВОГО СОЛДАТА ЗА ЛЮДИНУ. БО ЙОМУ, БАЧ, ВИПАВ ТАКИЙ РЕЦЕПТ ЖИТТЯ, А ТОБІ — ТАКИЙ... ЕТ, НЕМА КОМУ ЩО КАЗАТИ...

— Здорові були, Андрію Пилиповичу! Як живете-можете?

— Га?.. А бач, дав Бог, що вже-м не можу, коли б ще дав, аби вже й не хотів, то було б і геть добре... Казав той: одібрав, Боже, силу, відбери ще й думки.

— Але горілочку ще п'єте?

— Га?.. Ну, відра вже не випиваю, але надпиваю ще багатенько. Звечора надіп'ю, вранці іду помийний цебрик лякати. Я до нього — в-ве-е!, а він — не тікає, я до нього — б-бе-е!, а він, за-ра-за, на місці стоїть!

— Треба добре закушувати, то не буде кого й лякати.

— Га?.. Ну, та я в харчах ніколи не перебаранчав. Ще змаленства не перебаранчав. Бувало, зберемося з Гандзею... ти Гандзю, сестру мою, ще пам'ятаєш?.. а-а, ну, добре... зберемося з Гандзею до дядини Фіонії, мати кажуть: «Там вас дядина частуватиме, то дивіться мені — не вихлебтуйте до самого дна, трохи й для церемонії у мисці лишайте». От повернемось додому, мати питають: «А чим вас дядина частувала?» — «Пшоняною кашею з молоком,— каже Гандзя.— То я трохи в мисці лишила, як ви, мамко, і вчили, а наш Андрійко геть і церемонію вихлебтав!..». То, бач, я ще змаленства в харчах не перебаранчав. А чо' церемонитись? Черево — не дзеркало: хоч що в нього кинь, ніхто не побачить. Але головне для мене — випити. Бо ще батюшка наш казав: да разольйотца влага чревоугодная по всєй переферії телєсной амінь!

Власні жарти розвеселили його, але не надовго, дід Андрій знову засумував сам у собі, дивиться на ноги.

— Хутко потепліє, Андрію Пилиповичу, на сонечку вигріватимете, то повинно попустити...

— Га, як ти кажеш?.. Уже не попустить... Кров туди, видко, не допливає, у лаби, або що... От біда-лихо... Кажуть, ванну бери. Брав, а пуття з того? Ото й тільки, що ріпицю відпарив... Нема, сину, здоровля — витекло. Їсти — ще сяк-так. Ще як там є чарка вина чи щось такеє, то борщу ледве-ледве ложку-другу сьорбну,— усьо, нема апетиту ніякого. Нема апетиту. Чогось пересихає в роті, у горлі лоскоче, язик стає колом, у голові лупає — що воно такеє, га, може, ти знаєш?

Багато хто на це нарікає, мруть од цього щомісяця, та мені не хочеться смутити діда Андрія й себе, кажу:

— Осьдечки я вам сушених опеньків приніс, може, посмакує.

— А як чарка червоного вина, то ще трохи попоїм,— каже дід Андрій, ніяк не реагуючи на мої слова.— Треба, либонь, щоранку з бабою гиркатися. Каже Ладимир, онука: є в колгоспі такий начальничок: як уранці погиркається на колгоспному дворі з ким-небудь — гав, гав, гав!.., то вдома дуже добре снідає... Хе-хе... Пасійонний такий стає — угу-гу, бр-р, бу-бу-бу, ну-ну-ну!.. жовчі тоді багацько — може й долото перетравити... Собі треба отаке практикувати... А хождєнія не дає, хождєнія не дає — оце найбільша біда-лихо... Дай мені зараз хождєніє — і я вже Герой Совецького Союзу!.. Бач, оці озув, валяночки, пече, зараза, в ноги пече, підошви, буцім жару туди насипано, скинув, озув оці, з дюрками, щоб лаби дихали, а воно — зимно... Знову озув оці... М-да... Отаке-то, сину.

— Воно й не дивно, діду Андрію. Замолоду ноги десь простудили, тепер маєте клопіт.

— Га? Як ти кажеш?.. Ой-й, це ж... як тобі, сину, казати?.. що ж це?.. ну, ти ж сам знаєш: одна бойня — «За вєру, царя і отєчество!», друга бойня — «За Родіну! За Сталіна!..». Та, ще перша, бойня: то це ж з окопів — «Нє вилазі!» Най там зверху дощ іде чи сніг, сиди, день і ніч сиди, веди наблюдєніє! А німчик звідти дивиться — то же самоє; недалеко й окопи, ну, трохи далі, як за городи, німецькі, то їден другого бачимо, їден за другим наблюдєніє ведеш, гірше звірини. Тута — бойніца, поклав перед собою автомат у бойниці, наблюдаєш... Це — при старім часі. Вони так само гниють в окопах, німчики. А дощ іде та все іде, та все іде. Таке, буцім другий потоп настав усесвітній... А в ту, першу, бойню, щоб ти знав, окопи не такі копали, як у цю, а — «На полний рост копай, риб'ята! С бойніцами!..». Тута — ти, там — Іван, далі — Микита, ще далі — Гаврило. Геть чисто всі — наші, подоляки, той соколівський, той жабокрицький, той крикливецький, той щарапанівський, але полк називався — двадцять другий Сибірський піхотний! Назвали Сибірським, либонь, думали налякати німчиків самою назвою... Еге, наблюдєніє ведемо... Це під Волочиським було, він же де, Волочиський? А десь туди, на Віслі, за Варшавою. Буцім і недалеко, а кілометрів з півсотні топали пєшим ходом од станції. Та й дивишся: там лежить один над окопом, уже й не знати — людина чи свята земля, переступив та й звідти пішов далі, там — другий, там — третій... Крикнули отци-камандіри: «За Родіну! За Сталіна! Упіръод, в Бога мать!..». Вискочили з окопів, побігли, а той звідти — пук!.. німчик, і вже — аллєс капут!.. І саме в лоб його, Данила Вівсяного, крикливецького сибіряка!.. І це ж ми вкупі, в одному дозорі, з однієї роти... М-да... Кинувся до нього — усьо!.. Не відбув Данило свого, того, щоб сміятися...

Я вже це знаю, але слухаю уважно, навіть не поправляю діда Андрія, коли він каже, що вже тоді воювали автоматами, кричали: «За Родіну! За Сталіна!..». Коли б я таке пережив, то хтозна, чи мені взагалі не скаламутилося б у голові... І та перша, і ця друга бойні злилися для діда Андрія в одну й тривають ще й досі. Сидячи зі мною в старій хаті на вулиці Садовій, він там, на тій великій світовій бойні... Слухаю й дивлюся на давню фотокартку, а звідти на мене дивляться троє Георгіївських кавалерів, на рукавах у них — широкі білі пов'язки з хрестом. Дід Андрій перехоплює мій погляд, повертає туди голову й собі.

— То — мої тато з товаришами. Брати милосердні, ну, санітари. А ти пам'ятаєш діда Пилипа? Не було в нашому Заболотному крепшого понад нашого діда Пилипа чоловіка. Пам'ятаєш діда Пилипа? Під макітерку стрижені, сиві козацькі вуса і — з паличкою... Повинен би-сь пам'ятати: вони у великий здих геть осліпли, то вже ти водив їх по садочку за руку... Пам'ятаєш?

— Ну, ви також сиві, але ще нівроку бравенькі.

— Га?.. Там же, на тих бойнях, не тільки посивієш, а й облисієш, як макогін. Навіть у братах милосердних... У тебе — підвода, а на ній — червоний хрест...

Дід Андрій на хвилю умовкає, задумується, заплющує очі і, розгойдуючись туди-сюди, стиха співає:

Попід гору йде підвода, а на ній червоний хрест.
Чути голос із підводи: «Скоро буде вже кінець»...
На підводі — санітари, хмара впала на чоло:
Як снопів на [illegible] полі, хлопців наших поля[illegible]о.
Один просить: «Напишіте лист до моїї дівчини»...
Другий просить: «Напишіте лист до моїї родини».
Санітари листи пишуть: «Як ся маєш, дорога?
Я на фронті легко ранен, хутко буду вдома я.
Перша рана невеличка — по плече нема руки,
Друга рана ледь помітна — по коліно без ноги»...
Як промовив він ці слова, то полегшено зітхнув
Та й відкинув праву руку — вийшла з нього вже душа...

Доспівавши, правдивіше — тихо проридавши у собі, дід питає:

— Чував таку пісню?.. Це — про санітарів... Хіба не посивієш од такого?.. Еге ж, були наші дід Пилип санітаром, ну, і мені, видко, на роду було написано піти їхньою стежечкою... Поранило одного шарапанівського сибіряка, другого тернівського, санітарів близько нема, сам перев'язую, вони кажуть: «Ловко воно у тебе виходить! Ще ловкіше, ніж у брата милосердного»... Привів їх до лазарету, тамечки побачили мою роботу, питають — хто?.. Отак і став братом милосердним... Через те і до полону потрапив... Перев'язую поранених, а тут — ракушаки, ну, австрійчики!.. «Хенде хох!..». Це було ще в ту, першу бойню...

— А в цю, другу, також були братом милосердним?

— Га, як ти кажеш?.. Еге ж, і в цю другу — то же самоє... Спочатку мій рік не брали, мені вже було... сорок два, сорок три, сорок штири... сорок шість років мені вже було... а потім загребли і мене — у брати милосердні... Топаємо пєшим ходом, в обмоточках, туди, в направлєнії Дніпропетровського. Дніпропетровський, він же де?.. А десь туди, на Віслі чи вже й на Дунаї... От нас туди й женуть пєшим ходом, як баранів на мнясокомбінат... Поминули Варшаву, уже недалеко оця сама Бзура, притока Вісли, де наш двадцять другий Сибірський піхотний бойове хрещення прийняв...

Топаєш та й дивишся: там один лежить під окопом, там другий, там третій... не то купа людини, не то купа землі... переступив, пішов далі, бо — команда: «Нє задєржівай двіжєніє! Ші-рє-е шаг!», а далі — як снопів на полі... Крикнули отци-камандіри: «За вєру, царя і отєчество!», знялися, побігли, а той — звідти — та-та-та!.. німчик — з пулімйошки, попадали, як ото доміно... Підходимо до тої Вісли чи вже й Дунаю, а я вже тоді служив братом милосердним; підводою туди гуркаємо, а на підводі — червоний хрест... до того Дніпропетровського, а звідтіль уже танки німецькі гуркають. Танки, танки, танки — Дніпропетровського за ними не видко!.. Одна танка по нашій підводі з червоним хрестом — фук!.. Ударило осколком

у хребет, ...
ги, кінь бо...
ся в постор...
не щось у ...
впав з під...
ла з тіла бі...
ди, в груд...
його, брат...
очима до к...
туди, до т...
молитви ...
наш», «Ві...
єсть»... А...
кали, танк...
Віслу чи ...
ми повста...
мені каже:...
шенко, ви...
ни?» — «...
що, дочко?...
на груді, ...

Што там ...
— «Ану-...
нєль... о-...
гімнастью...
там у вас...
на виймає...
розвиває, ...
осколок!.. ...
шенко, ви...
рождєни ...
я сказать...
що мене ...
гословив, ...
я ще ніко...
Ти що ку...
— Бол...
у циганів...
чете?
— А-а...
заграниш...
баба куп...
нів кільк...
ну, тих, ...
намальов...
«Ватра ...
рушка» ...
але доро...
мою пен...
курив че...
слабеньк...
оті добр...
їх щось ...
як переб...
й на кур...
закон за...
це ми йд...
соціалізм...
чям, що ...
сіль вида...
пони?.. ...
вирощува...
чи там б...
система ...
Володій, ...
ка пачон...
циганів ...
празнику...
куриш,— ...
Чи ти ку...
теси,— ...
ба — н...
ти кажеш...
— На...
тах, діду...
заграниш...
«Минздр...
дает: ку...
му здоро...
— Не...
цілує ме...
кі тяжк...
дадуть м...
ніє мені...
льки ба...
баба тер...
ло мені ...
вити, бо...
реш, пач...
кидай у...
робити?...
з ким н...
тебе, бо...
там, за ...

Микола РЯБИЙ

БРАТ МИЛОСЕРДНИЙ

МОНОЛОГИ ВЕТЕРАНА, ЯКОГО АНГЕЛ ПОБЛАГОСЛОВИВ

ють в окопах, німчики. А дощ іде та все іде, та все іде. Таке, буцім другий потоп настав усесвітній... А в ту, першу, бойню, щоб ти знав, окопи не такі копали, як у цю, а — «На полний рост копай, риб'ята! С бойніцами!..». Тута — ти, там — Іван, далі — Микита, ще далі — Гаврило. Геть чисто всі — наші, подоляки, той соколівський, той жабокрицький, той крикливецький, той щарапанівський, але полк називався — двадцять другий Сибірський піхотний! Назвали Сибірським, либонь, думали налякати німчиків самою назвою... Еге, наблюденіє ведемо... Це під Волочиським було, він же де, Волочиський? А десь туди, на Віслі, за Варшавою. Буцім і недалеко, а кілометрів з півсотні топали пешим ходом од станції. Та й дивишся: там лежить один над окопом, уже й не знати — людина чи свята земля, переступив та й звідти пішов далі, там — другий, там — третій... Крикнули отци-камандіри: «За Родіну! За Сталіна! Упірьод, в Бога мать!..». Вискочили з окопів, побігли, а той звідти — пук!.. німчик, і вже — аллєс капут!.. І саме в лоб його, Данила Вівсяного, крикливецького сибіряка!.. І це ж ми вкупі, в одному дозорі, з однієї роти... М-да... Кинувся до нього — усьо!.. Не відбув Данило свого, того, щоб сміятися...

Я вже це знаю, але слухаю уважно, навіть не поправляю діда Андрія, коли він каже, що вже тоді воювали автоматами, кричали: «За Родіну! За Сталіна!..». Коли б я таке пережив, то хтозна, чи мені взагалі не скаламутилося б у голові... І та перша, і ця друга бойні злилися для діда Андрія в одну й тривають ще й досі. Сидячи зі мною в старій хаті на вулиці Садовій, він там, на тій великій світовій бойні... Слухаю й дивлюся на давню фотокартку, а звідти на мене дивляться троє Георгіївських кавалерів, на рукавах у них — широкі білі пов'язки з хрестом. Дід Андрій перехоплює мій погляд, повертає туди голову й собі.

— То — мої тато з товаришами. Брати милосердні, ну, санітари. А ти пам'ятаєш діда Пилипа? Не було в нашому Заболотному крепшого понад нашого діда Пилипа чоловіка. Пам'ятаєш діда Пилипа? Під макітерку стрижені, сиві козацькі вуса і — з паличкою... Повинен би-сь пам'ятати: вони у великий здих геть осліпли, то вже ти водив їх по садочку за руку... Пам'ятаєш?

— Ну, ви також сиві, але ще нівроку бравенькі.

— Га?.. Там же, на тих бойнях, не тільки посивієш, а й облисієш, як макотін. Навіть у братах милосердних... У тебе — підвода, а на ній — червоний хрест...

Дід Андрій на хвилю умовкає, задумується, заплющує очі і, розгойдуючись туди-сюди, стиха співає:

Попід гору йде підвода, а на ній червоний хрест.
Чути голос із підводи: «Скоро буде вже кінець»...
На підводі — санітари, хмара впала на чоло:
Як снопів на [illegible] полі, хлопців наших поляг[illegible]о.
Один просить: «Напишіте лист до мої дівчини»...
Другий просить: «Напишіте лист до мої родини».
Санітари листи пишуть: «Як ся маєш, дорога?
Я на фронті легко ранен, хутко буду вдома я.
Перша рана невеличка — по плече нема руки,
Друга рана ледь помітна — по коліно без ноги»...
Як промовив він ці слова, то полегшено зітхнув
Та й відкинув праву руку — вийшла з нього вже душа...

Доспівавши, правдивіше — тихо проридавши у собі, дід питає:

— Чував таку пісню?.. Це — про санітарів... Хіба не посивієш од такого?.. Еге ж, були наші дід Пилип санітаром, ну, і мені, видко, на роду було написано піти їхньою стежечкою... Поранило одного шарапанівського сибіряка, другого тернівського, санітарів близько нема, сам перев'язую, вони кажуть: «Ловко воно у тебе виходить! Ще ловкіше, ніж у брата милосердного»... Привів їх до лазарету, тамечки побачили мою роботу, питають — хто?.. Отак і став братом милосердним... Через те і до полону потрапив... Перев'язую поранених, а тут — ракушаки, ну, австрійчики!.. «Хенде хох!..». Це було ще в ту, першу бойню...

— А в цю, другу, також були братом милосердним?

— Га, як ти кажеш?.. Еге ж, і в цю другу — то же самоє... Спочатку мій рік не брали, мені вже було... сорок два, сорок три, сорок штири... сорок шість років мені вже було... а потім загребли і мене — у брати милосердні... Топаємо пешим ходом, в обмоточках, туди, в направлєнії Дніпропетровського. Дніпропетровський, він же де?.. А десь туди, на Віслі чи вже й на Дунаї... От нас туди й женуть пешим ходом, як баранів на мнясокомбінат... Поминули Варшаву, уже недалеко оця сама Бзура, притока Вісли, де наш двадцять другий Сибірський піхотний бойове хрещення прийняв...

Топаєш та й дивишся: там один лежить під окопом, там другий, там третій... не то купа людини, не то купа землі... переступив, пішов далі, бо — команда: «Нє задєржівай двіжєніє! Ші-рє-е шаг!», а далі — як снопів на полі... Крикнули отци-камандіри: «За вєру, царя і отєчество!», знялися, побігли, а той — звідти — та-та-та!.. німчик — з пулімйошки, попадали, як ото доміно... Підходимо до тої Вісли чи вже й Дунаю, а я вже тоді служив братом милосердним; підводою туди гуркаємо, а на підводі — червоний хрест... до того Дніпропетровського, а звідтіль уже танки німецькі гуркають. Танки, танки, танки — Дніпропетровського за ними не видко!.. Одна танка по нашій підводі з червоним хрестом — фук!.. Ударило осколком у хребет, сюди, в задні ноги, кінь борозний упав, б'ється в посторонках... Тут і мене щось у груди вдарило, і я впав з підводи, душа вилетіла з тіла білим голубом, ссюди, в груди, де серце, куди і його, братуху Петра... Лежу очима до колеса, а тидом — туди, до танків німецьких... молитви згадую — «Отче наш», «Вірую», «Достойно єсть»... А вони далі погуркали, танки німецькі, уже за Віслу чи за Дунай... Тоді ми повставали, санітарочка мені каже: «О-о, дядя Тимошенко, ви случаєм нє ранєни?» — «Здається, ні... Або що, дочко?» — «Так вот же, на груді, шінєль пробіта!.. Што там у вас?» — «Бинт». — «Ану-ка расстегнітє шінєль... о-о, вот і карман на гімнастьоркє пробіт!.. Што там у вас?» — «Бинт»... Вона виймає з кишеньки бинт, розвиває, а звідти — бреньк!.. осколок!.. «Ну, дядя Тимошенко, видать, ви в сорочкє рождени[illegible] Ні, до[illegible] хотів я сказать[illegible]оє щаст[illegible] тому, що мене Ангел Божий поблагословив, але промовчав, бо я ще нікому цього не казав... Ти що куриш?

— Болгарські, діду, купив у циганів. «Стюардеса», хочете?

— А-а, загранишні... Ну, загранишні — це гівно. Мені баба купила у тих же циганів кілька пачок «Сокири», ну, тих, що на пачці сокиру намальовано, а написано — «Ватра[illegible] кажуть[illegible]ватрушка»[illegible]репкі [illegible]ерети, але дорогі, зараза, не на мою пенцію... Перед цим я курив черкаську «Приму», ці слабенькі. «Подільські» — оті добряче продирали, але їх щось перестали випускати, як перебудова настала... Уже й на куріння антитютюновий закон заводять, чи як?.. Куди це ми йдемо, до якого такого соціалізму з людським обличчям, що вже, казала баба, і сіль видають по кілові на купони?.. Та ж сіль не треба вирощувати в полі, як хліб чи там буряки!.. Що ж це за система така?.. М-да... Якось Володій, онука, привіз кілька пачок «Подільських», у циганів купив, то я трохи попразникував... А ці, що ти куриш,— барахло барахляне! Чи ти куриш, як дами-делікатеси,— на вітер, а куди треба — не затягуєшся, га, як ти кажеш?

— На будь-яких сигаретах, діду Андрію, наших і загранишних, написано: «Минздрав СССР предупреждает: курение вредит вашему здоровью».

— Нехай цей мінздрав поцілує мене... Як вони там такі тяжко розумні, то нехай дадуть мені хождєніє!.. Курєніє мені не вредить, ото тільки баба... Не хививкаю, а баба терендить — надокучило мені циганів за полу ловити, бо ти не куриш, а жереш, пачки на день мало, покидай уже курити!.. А що ж робити?.. Нікуди не йдеш, ні з ким не балакаєш, ніхто до тебе, бо всі мої годки уже там, за канавою, межи вишеньками... І нічого вже не читаєш — ні газет, ні книжок. Не бачу. Тільки заголовки. Накладеш скляні очі — бачиш трохи більше, але вони не тримаються на носі, бо вже й ніс, бач, став менший, ніж був... Лишається одне — курити... А я почав курити з дванадцяти літ...

— А зараз вам скільки?

— Га?.. Та хто ж їх лічить, мої года?.. Скільки маю, всі мої. Як грузин отой співає: «Мої года — мойо багатство...».

— Мати кажуть: ви десь чи не року 1895-го.

— Твоя мама, а моя сестра, може, й пам'ятає, бо вона таки молодша... Бойні, здихи — оце пам'ятаю, бо пройшов од гудза до гудза... А ти де був, як гриміло?

— Першого разу мене взагалі ще не було, а другого — під стіл пішки ходив.

— Ага, ну да, ти ж бо того року, що й мій Сашко.

— Ні, я на півтора десятка років молодший.

— Хіба?.. А я думав — ви разом воювали під Балатоном... Балатон, він же де?.. А то вже Мадярщина... Я там першого разу в полоні був... А полонений — це таке: ніс і тільки ніс!.. Завтра здохнеш — і всьо, і вже, й кінець, як твоя сусідка, бувало, примовляла, еге, баба Настя... Тоді нас, аби дурно не тримати в таборах, аби ми дурно хліба не переводили, постановили начальники їхні роздати по хатах... От пригнали турму до сільської Ради, а там уже стоять тачанки, на яких батько Махно вітром по Вкраїні гуляв, на тачанках — зелені «максими», на дядьків дулами наведені, попід муром — червоні козаки на ситих конях. От один начальничок зіп'явся на тачанку, з голови до ніг — у чорній шкурі, на шкіряному картузі — червона зірка, мов краплина крові, через плече, на повідкові, — бульда, ну, револьвер, у дерев'яній ступці. Та й кричить, отой чорношкірий до дядьків кричить: «Карло Маркс писав у своїх безсмертних писаніях, що селяни-індивідуалісти — це розсипана на історичному шляху бараболя, а колгосп — це вже великий мішок з бараболею, і його можна занести куди хочеш — чи до льоху, чи на базар. Отож пишіться, граждани, до колгоспу, тепер усе буде наше — земля, ліси, вода. Колгосп — це широка брама до нового заможного життя!»... А татко наші кажуть до брата Якова: «Еге, брама широка, туди в'їдеш, а захочеш назад, то вже в сраці виїдеш!..». А дядько Яків питає тата: «А чо' це він, Пилипе, отой чорношкірий, каже — тепер усе буде наше?... Чо' він не скаже — тепер усе буде ваше?» — «Він, брате, знає, що каже...». От воно й на татове вийшло... Що це вони за систему насадили на нашу голову, га?

— Абсурдну... Або, коли й нам згадати, діду Андрію, Карла Маркса, азіатську...

Але ви розказували про Мадярщину...

— Га?.. Еге ж, про Мадярщину... Бач, уже пам'ять блудить. Тут кажеш, а тут і забуваєш... Упадь та вбийся з такою пам'яттю... Це того, що голова тріщить... От пригнали нас, носів, до мадярської сільради, а там, у їхній сільраді, ну, в канцелярії, де власть засідає, самі баришні: котра старша, котра молодша, котра Тереза, котра Гізела, усілякої масті — бубнова програє, пікова виграє, хрестова програє, чирвова виграє... Чоловіки їхні б'ються з нашими десь під Сталінградом, а комусь же треба хазяйство удома вести, бо недурно й кажуть: хата тримається господинею, а двір — господарем... От вони й збіглися до тої сільради, мов на ярмарок, наймитів з полонених носів вибирають. Мої товариші посідали хто де, а я вже сісти не можу, сяду, то вже не встану, роблю двіженіє по сільраді, а на мене їхній Сталін дивиться з білої стіни, слухаю, що вони поміж собою кудкудакають. Мадярщина — там же усілякі народи, як у нас, у Совєцькому Союзі: чехи, поляки, австріяки, німці, мадяри. А в нашому таборі зібрали нації зі всього світу: той по-французьки чеше, той по-італійськи, той по-англійськи. А я наламав язика, то багато чого й тямив. От, до прикладу, француз тобі каже: «А ля гер ком а ля гер!», то так і знай — він тобі каже: «На війні, як на війні!». Або ще він тобі каже: «Ні фуа, ні люа!», то це значить: «Ні віри, ні закону!..». А як мадяр тебе питає: «Камо йдеш?», то це він хоче знати, куди ти йдеш, а «Кейси йдеш?» — звідки йдеш... Еге ж, роблю двіженіє по сільраді... Дай оце зараз моїм лабам двіженіє — і я вже буду повний Георгіївський кавалер!.. Оце якось навідувався Петро, братуха, кажу йому: «Уже й ти спаршивів, як і я, а все ще, бачу, строїш з себе бравого солдата Швейка». — «А я,— він до мене — аби-ось ти знав, у кавалерії служив, я самого Будьонного бачив!» — «Велике,— кажу,— діло. У кавалерії служити не штука... От послужив би-м санітаром, братом милосердним... Та ще в таку бойню, як ця друга, сталінська...

Зима: закуріло — ніц не видно, а тут у наступленіє треба йти, у наступленіє — кров з носа! — треба йти... І вони пішли, хлопці наші, нап'яли білі халати й пішли: «Г-гу-ра-а! В христа Бога мать!.. За Родіну! За Сталіна!..». А він — звідти, німчик, як дасть жизні!.. Наші біжать, а він по наших — та-та-та!.. Наші падають, як стовпці. Косить та й косить... Котрий живий, Іван з Микитою, кричать: «Та й що ж це ви, отци-камандіри, не бачите? Чо' в лоб на кулемети женете?.. Коли вже навчитесь воювати малою кров'ю?» — «Ето наше дєло!» — начальники кажуть, отци-камандіри,

Голос України

в задні но-
упав, б'єть-
... Тут і ме-
вдарило, і я
душа вилеті-
олубом, ссю-
серце, куди і
етра... Лежу
а тидом —
німецьких...
о — «Отче
«Достойно
далі погур-
цькі, уже за
унай... Тоді
санітарочка
дядя Тимо-
ем нє ранє-
ся, ні... Або
«Так вот же,
пробіта!..

ньками... І нічого вже не читаєш — ні газет, ні книжок. Не бачу. Тільки заголовки. Накладеш скляні очі — бачиш трохи більше, але вони не тримаються на носі, бо вже й ніс, бач, став менший, ніж був... Лишається одне — курити... А я почав курити з дванадцяти літ...

— А зараз вам скільки?

— Га?.. Та хто ж їх лічить, мої года?.. Скільки маю, всі мої. Як грузин отой співає: «Мої года — мойо багатство...».

— Мати кажуть: ви десь чи не року 1895-го.

— Твоя мама, а моя сестра, може, й пам'ятає, бо вона таки молодша... Бойні, зди-

Але ви розказували про Мадярщину...

— Га?.. Еге ж, про Мадярщину... Бач, уже пам'ять блудить. Тут кажеш, а тут і забуваєш... Упадь та вбийся з такою пам'яттю... Це того, що голова тріщить... От пригнали нас, носів, до мадярської сільради, а там, у їхній сільраді, ну, в канцелярії, де власть засідає, самі баришні: котра старша, котра молодша, котра Тереза, котра Гізела, усілякої масті — бубнова програє, пікова виграє, хрестова програє, чирвова виграє... Чоловіки їхні б'ються з нашими десь під Сталінградом, а комусь же треба хазяйство удома вести, бо не-

...ОСЕРДНИЙ

...ТО АНГЕЛ ПОБЛАГОСЛОВИВ

— «Бинт».
сстегнітє ші-
і карман на
обіт!.. Што
«Бинт»... Во-
шеньки бинт,
и — бреньк!..
дядя Тимо-
ви в сорочкє
до хотів
част тому,
Божий побла-
ромовчав, бо
го не казав...

.. діду, купив
ардеса», хо-

анишні... Ну,
е гівно. Мені
тих же цига-
к «Сокири»,
пачці сокиру
написано —
куть ват-
кі сигарети,
аза, не на
еред цим я
«Приму», ці
дільські» —
одирали, але
ли випускати,
астала... Уже
титютюновий
чи як?.. Куди
якого такого
дським облич-
азала баба, і
кілові на ку-
іль не треба
олі, як хліб
Що ж це за
М-да... Якось
привіз кіль-
льських», у
о я трохи по-
А ці, що ти
о барахляне!
дами-деліка-
, а куди тре-
єшся, га, як

иких сигаре-
ію, наших і
написано:
Р предупреж-
вредит ваше

мінздрав по-
вони там та-
ні, то нехай
дєніє!.. Куре-
едить, ото ті-
хививкаю, а
— надокучи-
за полу ло-
куриш, а же-
ень мало, по-
ти!.. А що ж
и не йдеш, ні
аєш, ніхто до
ї годки уже
, межи више-

хи — оце пам'ятаю, бо пройшов од гудза до гудза... А ти де був, як гриміло?

— Першого разу мене взагалі ще не було, а другого — під стіл пішки ходив.

— Ага, ну да, ти ж бо того року, що й мій Сашко.

— Ні, я на півтора десятка років молодший.

— Хіба?.. А я думав — ви разом воювали під Балатоном... Балатон, він же де?.. А то вже Мадярщина... Я там першого разу в полоні був... А полонений — це таке: ніс і тільки ніс!.. Завтра здохнеш — і всьо, і вже, й кінець, як твоя сусідка, бувало, примовляла, еге, баба Настя... Тоді нас, аби дурно не тримати в таборах, аби ми дурно хліба не переводили, постановили начальники їхні роздати по хатах... От пригнали турму до сільської Ради, а там уже стоять тачанки, на яких батько Махно вітром по Вкраїні гуляв, на тачанках — зелені «максими», на дядьків дулами наведені, попід муром — червоні козаки на ситих конях. От один начальничок зіп'явся на тачанку, з голови до ніг — у чорній шкурі, на шкіряному картузі — червона зірка, мов краплина крові, через плече, на повідкові, — бульда, ну револьвер, у дерев'яній ступці. Та й кричить, отой чорношкірий до дядьків кричить: «Карло Маркс писав у своїх безсмертних писаніях, що селяни-індивідуалісти — це розсипана на історичному шляху бараболя, а колгосп — це вже великий мішок з бараболею, і його можна занести куди хочеш — чи до льоху, чи на базар. Отож пишіться, граждани, до колгоспу, тепер усе буде наше — земля, ліси, вода. Колгосп — це широка брама до нового заможного життя!»... А татко наші кажуть до брата Якова: «Еге, брама широка, туди в'їдеш, а захочеш назад, то вже в сраці виїдеш!..». А дядько Яків питає тата: «А чо' це він, Пилипе, отой чорношкірий, каже — тепер усе буде наше?... Чо' він не скаже — тепер усе буде ваше?» — «Він, брате, знає, що каже...». От воно й на татове вийшло... Що це вони за систему насадили на нашу голову, га?

— Абсурдну... Або, коли й нам згадати, діду Андрію, Карла Маркса, азіатську...

дурно й кажуть: хата тримається господинею, а двір — господарем... От вони й збіглися до тої сільради, мов на ярмарок, наймитів з полонених носів вибирають. Мої товариші посідали хто де, а я вже сісти не можу, сяду, то вже не встану, роблю движеніє по сільраді, а на мене їхній Сталін дивиться з білої стіни, слухаю, що вони поміж собою кудкудакають. Мадярщина — там же усілякі народи, як у нас, у Совєцькому Союзі: чехи, поляки, австріяки, німці, мадяри. А в нашому таборі зібрали нації зі всього світу: той по-французьки чеше, той по-італійськи, той по-англійськи. А я наламав язика, то багато чого й тямив. От, до прикладу, француз тобі каже: «А ля гер ком а ля гер!», то так і знай — він тобі каже: «На війні, як на війні!». Або ще він тобі каже: «Ні фуа, ні люа!», то це значить: «Ні віри, ні закону!..». А як мадяр тебе питає: «Камо йдеш?», то це він хоче знати, куди ти йдеш, а «Кейси йдеш?» — звідки йдеш... Еге ж, роблю движеніє по сільраді... Дай оце зараз моїм лабам движеніє — і я вже буду повний Георгіївський кавалер!.. Оце якось навідувався Петро, братуха, кажу йому: «Уже й ти спаршивів, як і я, а все ще, бачу, строїш з себе бравого солдата Швейка». — «А я, — він до мене — аби-ось ти знав, у кавалерії служив, я самого Будьонного бачив!» — «Велике, — кажу, — діло. У кавалерії служити не штука... От послужив би-м санітаром, братом милосердним... Та ще в таку бойню, як ця друга, сталінська...

Зима: закуріло — ніц не видно, а тут у наступленіє треба йти, у наступленіє — кров з носа! — треба йти... І вони пішли, хлопці наші, нап'яли білі халати й пішли: «Г-гу-ра-а! В христа Бога мать!.. За Родину! За Сталіна!..». А він — звідти, німчик, як дасть жизні!.. Наші біжать, а він по наших — та-та-та!.. Наші падають, як стовпці. Косить та й косить... Котрий живий, Іван з Микитою, кричать: «Та й що ж це ви, отци-камандіри, не бачите? Чо' в лоб на кулемети женете?.. Коли вже навчитесь воювати малою кров'ю?» — «Ето наше дєло!» — начальники кажуть, отци-камандіри,

ага, да-а... От і до нас, братів милосердних, такий начальничок над'їде верхи, киває пальцем — марш туди!.. На поле бою, значить, посилає. Такі у нас, братів милосердних, санчата — поранених підбирати; підбираєш, ой... той без ноги, той без руки, той за живіт тримається, назад кишки запихає... На санчата і гаття-вйо назад, а куди назад?.. Ой! Попалені села, нема деревини, деревця нема, штурпачка нема, ні тобі притулитись нема де, ні пригрітись; як там якась халупа десь є, то вона повна поранених, а в землянці — як у могилі, і вже ти сам не брат милосердний, а качан качаном.

У нас уже чоботи були, не черевики з обмотчками, а чоботи: сюди — буцім кожа, а халяви — кирза, Сталін таки придумав, а ще куфайки, щоб усі були на один копил, не люди — опудала... А ще біда, що пілотка; зима, а ти в пілотці, шапок нема, вушанок нема... літо, літо, літо, а тут і зима — та й що ж це?.. Везеш хлопців покалічених з поля бою, а тобі вуха відмерзають!.. Розкачуєш пілотку, щоб хоч трохи варениці свої прикрити, а начальничок побачить, визвіряється до тебе: «Ет-та шта такоє? Пачче-му нє по уставу носітє?» — «Та ж холодно, товаришу командир, недовго й вуха відморозити». — «Ні-ча-во падобнаво! Дєйствуйтє по уставу!..». А сам — у шапці, в кожусі!.. Що ти будеш казати?.. Мусиш слухати... Уже як став котрий Іван трохи вищий, начепив на погони личку чи зірочку, уже мусиш йому козиряти, бо він над тобою Бог і цар... Що на тій бойні «ваше благородіє», що на цій «таваріщ камандір» не мали рядового солдата за людину. Бо йому, бач, випав такий рецепт життя, а тобі — такий... Ет, нема кому що казати... Тільки й лишається, що курити й курити...

— Щось не видко баби Дарки. Де це вона?

— Га?.. А десь пішла-пошкандибала до лавки. Назбирала ощеї самої, як Ладимир каже, пушнини, порожніх себто пляшок та слоїків, здасть, то матиме на пайок. Кіло пшона, кіло гороху, кіло ще там якихось круп, пачечку масла — оце таке я завоював у тих окопах та на полях європейських... Ой!.. Поля та окопи, окопи та поля... Тут кукурудзяне поле, а тут — річка, уже замерзла, але крига така: котеня ще пройде, а старий кіт — проломиться... От він і припер нас до цієї річки, німчик, то вода червоною стала... Підбираєш наших поміж кукурудзою, а німчики з усіх боків: «Хенде хох!..». На тобі — знову полон!.. Довбав у німецьких шахтах угольок... Визволили, ми до наших з простягнутими руками: «Товарищі дорогії!», а наші — до нас: «Тамбовскіє волки вам товарищі, предатєлі Родіни!..». Уже давав странє угля на донбасівських шахтах, а вкупі зі мною й німчики давали, полонені, то я буцім начальничком над ними був... М-да... Подалась бабушка по мій ветеранський пайок. Завоював! Але там, у лавці, коли дають пайок, то справдешнє тобі стовпотворіння вавілонське, душаться, одне одного за барки бере!.. А якби була вдома, то, мо', і знайшла б для нас щось такеє, для чого держава чарки штампувала. Горівки — точно нема, а вина — не знаю, у мене бабушка вином завідує... От скажи, як воно геть чисто все навиворіт перебудувалося: сигарет крепких нема, горівки — не докупитись!.. до чого воно йде?.. А добре було б оце перехилити чарчину горівки та запити гранчачком винця. Я, знаєш, до перебудови так і робив, інакше не давало тепла, а як перейшов на саме вино, то

вже ніц воно мене не гріє; до того місця, звідки ноги ростуть, — ще тепло, а нижче, в ногах, — мороз-морозенко... Скажи: і нащо мені таке житіє, коли лаби мої не мають уже хождєнія?.. Дві таких бойні, два таких полони, два таких здихи не одібрали хождєнія, а впала, як пишуть, оця сама звізда Полин — і дедушка Андрій упав на ноги... Пора вже й за Християнкову канаву, межи вишеньки. Але, бачиш, і досі чогось не приходить по мене отой Ангел Божий, котрий мене колись поблагословив...

— А коли ж він вас, Андрію Пилиповичу, поблагословив?

— Га?.. Я про це нікому не розказував, тільки мамці, як ішов на першу світову бойню, а тобі розкажу — нехай уже так і буде, тим паче, що бабушки вдома нема... Це було ще тоді, як ми на полі своєму хазяювали. А мали ми своє поле отамечки, під залізницею, в Корчах. Тамечки ріс дубовий ліс, а тоді заходились прокладати залізницю з Києва до Одеси, дубину вирубали, розкорчували, і поле ми тамечки мали. От уже не знаю, чого мене татко туди послали. Ми тримали поле, пару коней, корову, кількоро овечок, олійню, а я був старший у родині, то мені найбільше всіх і перепадало: «А піди-но, Андрію, викидай гній з-під корови!», «Поведи коней напувати!», «Паші овечкам дай!», «Привези соломи до олійні!», «А поїдь-но в поля та подивись, чи вже хліба наливаються!..». А тоді було... що ж це було?.. Пам'ятаю — влітку це було, вдень, ще сонце не заходило... А я коло підводи порався... Може, там ще хтось був з людей, повинні були бути сусіди, але потім ніхто нічого не казав — бачив щось чи не бачив... І чогось такого я не чув, лише глип — що таке?.. Чоловік іде по небові!.. Звідтіля, від заходу сонця, від Княжого, що тепер стало Радянським, а колгосп — «Більшовик», і туди, на схід, у бік Соколівки... Нащо казати, буцімто спочатку щось там почув, шум чи голос, і сам став гвалтувати?.. Якби став кричати, він би спитав, отой чоловік з неба: чо' це ти репетуєш отам-о?.. Іде по небу чоловік, за плечима крила... якось же виросли крила у нього!.. Іде трохи вище отого грубого ясеня, що з вікна видко, на твар не бачу який. Чи такий, як наші татко: стрижений під макітерку, вуса козацькі, борідка, чи інший — голений і стрижений, як москаль... І на тому чоловікові щось таке, буцім халатик брата милосердного, якого кольору — не розбереш, бо файотить... Ну, чоловік — і всьо!.. Перехрестив мене, як батюшка, ш-ш-ш — таке, як вітерець повіяв, і всьо... Та й пішов, на Соколівку туди пішов, на сахарню; може, і в раю не стало сахару, то його відкомандирували в Соколівку: на торбу, купони і йди!.. того я не знаю, хе-хе... І я нікому нічого не казав. Тільки матері, як на бойню ішов, розказав. А мати: «То, сину, ти Ангела Божого бачив! Кожна людина має свого Ангела. Без Ангела не народиться і не вмре. Тільки не кожен чоловік бачить свого Ангела. А ти — побачив, і він тебе поблагословив. Повинен повернутися живий. Повинен бути щасливий у житті!..». То оце, бачиш, таке моє щастя: сидю, як пень, у голові щось там ще ворушиться, а лаби уже не мають хождєнія... Отакий рецепт мого життя — від коріння й до вершечка. Еге, отакий рецепт виписав мені Ангел Божий...

Село Заболотне
Крижопільського району
Вінницької області.

Микола РЯБИЙ народився в селі Заболотне Крижопільського району на Вінниччині у селянській родині. Закінчив Київський гірничий технікум і факультет журналістики Київського університету. Працював гірничим майстром на шахті, у пресі, зараз — на творчій роботі.

Автор збірки оповідань «Тост за невпольованого оленя», повістей «Чутки про смерть перебільшено», «Джерела під зорями», «Аве віта!», «Два крила», романів «Берег», «Вікна», «Великий літній трикутник», «Вогнище», «Земледухи» та інших творів.

У «Голосі України» друкується вперше.

ОТ СКАЖИ, ЯК ВОНО ГЕТЬ ЧИСТО ВСЕ НАВИВОРІТ ПЕРЕБУДУВАЛОСЯ: СИГАРЕТ КРЕПКИХ НЕМА, ГОРІВКИ — НЕ ДОКУПИТИСЬ!.. ДО ЧОГО ВОНО ЙДЕ?..

І ЯК ВІЧНА ЗОРЯ...

Понад півстоліття її ім'я і спадщина були приречені офіційним режимом на забуття, не визнавалися, піддавалися дискредитації. І, що найдивніше, її — шведку по батькові, француженку по матері, людину широкого гуманістичного світогляду, очевидно, лише за те, що народилася в Україні і всім серцем любила її народ, працювала для її відродження, — звинувачували в українському буржуазному націоналізмі.

ПРОЦЕС переосмислення шляхів розвитку нашої історії й культури вже почався. З новими, науково об'єктивними критеріями ми підходимо до оцінки як цілих періодів нашого минулого, так і багатьох творчих особистостей. Чимало, зокрема, зроблено для правдивого висвітлення величезного внеску в нашу історію, громадсько-культурне життя Михайла Грушевського. З'явилися перші, об'єктивніші, ніж досі, дослідження про Михайла Драгоманова, Володимира Винниченка, Сергія Єфремова та інших вчених і письменників. До всеукраїнської національної скарбниці поступово вводиться великий масив духовної культури, витворений діаспорою.

Та робимо тільки перші кроки на цьому шляху. До того ж робимо повільно, не завжди впевнено та кваліфіковано. Багато славних сторінок далекого й недалекого минулого України ми ще глибоко не прочитали, багато духовних цінностей, витворених на Україні та поза її межами, не введено в загальнонародну скарбницю.

Серед цих неосвоєних цінностей — і творчість визначного педагога, громадсько-культурної діячки, літературного критика Софії Русової.

Понад півстоліття її ім'я і спадщина були приречені офіційним режимом на забуття, не визнавалися, піддавалися дискредитації. І, що найдивніше, її — шведку по батькові, француженку по матері, людину широкого гуманістичного світогляду, очевидно, лише за те, що народилася в Україні і всім серцем любила її народ, працювала для її відродження, — звинувачували в українському буржуазному націоналізмі. Так, в «Українській Радянській Енциклопедії», за змістом і духом більше радянській, ніж українській (К., 1983. Т. 9. Стор. 522), читаємо: «Русова — українська громадська, культурно-освітня діячка і педагог буржуазно-націоналістичного напряму». Тоді тільки так, вузьколобо, можна було визначати діяльність більшості діячів української культури дореволюційного періоду. Але дамо точніше, об'ємніше визначення характеру діяльності С. Русової, спираючись на більш-менш широке (наскільки це можливо в наш час) осмислення її життя і творчої праці.

Отже, Софія Русова, на мою думку, повинна мати таку дифініцію: визначна громадсько-культурна діячка, видатний український педагог, активний літературний критик, мемуарист. Перший компонент визначення включає її участь у революційному русі на Україні, в організації культурно-громадських товариств, у міжнародному жіночому русі. Педагогічна діяльність Русової охоплює розробку теоретичних і практичних заходів щодо піднесення рівня освіти на Україні і в Росії, наближення школи до реальних потреб життя й суспільства, підготовки посібників і підручників з різних галузей знань (історія, географія, іноземні мови тощо). Як педагог С. Русова своїми знаннями і досвідом збагачувала три поважні інституції: Київський педагогічний інститут, де вона під час революції 1917—1918 років читала лекції на «позашкільному факультеті» (вони вийшли окремою книжкою) «Позашкільна освіта, засоби її переведення» (1918); Український Державний університет у Кам'янці (його заходами 1918 року вийшла її праця «Нова школа соціального шкільництва»), Український вищий інститут імені М. Драгоманова в Празі (під цією високою маркою з'явилися її дослідження «Теорія і практика дошкільного виховання» (1924), «Нові методи дошкільного виховання» (1927).

Людина широкої європейської культури, знавець багатьох мов, С. Русова відстоювала принципи передової європейської школи, пристосовуючи їх до потреб української школи. Навіть у питанні вивчення інших мов вона відстоювала думку, що іноземну мову треба вивчати у зв'язку з рідною. У «Дидактиці» вона, зокрема, обгрунтовує думку: «Граматику кожної чужої мови треба проходити в порівнянні з граматикою рідної мови. Усяка чужа мова є найкращим ключем до розуміння чужого народу».

Розумна істина, яка, на жаль, у нас ігнорується під час вивчення мов.

Як педагог і діяч на ниві освіти С. Русова докладала свої сили і знання до того, щоб на Україні утвердилась висока національна свідомість, щоб молоде покоління виростало в пошані до демократичних цінностей не лише свого народу, а й інших народів, щоб школа готувала дітей до «правдивого життя, освіченого наукою, збудованого на свідомій праці»... З такої школи, писала вона, «вийдуть справжні громадяни-робітники... вийдуть люди, для яких і слова, і рука будуть однаково правдивим знаряддям для чесної, корисної для громадянства праці».

СОФІЯ Русова залишила помітний слід в історії української літературно-естетичної думки. На жаль, її спадщина в цій галузі також майже невідома. З багатьох літературно-критичних нарисів, досліджень і статей вченого в наш час передруковано лише одну її статтю, і то завдяки тому, що І. Франко, полемізуючи з Русовою, навів у своєму дослідженні її розвідку про «нові» й «старі» віяння в українській літературі кінця XIX століття. Насьогодні навіть важко дати більш-менш повний творчий портрет С. Русової — літературознавця і критика. Її статті розкидано по раритетних українських та російських журналах кінця XIX — початку XX століть, не передвидано, а тому, власне, вони недоступні. В галузі історії літератури і літературної критики авторка праць з питань педагогіки виступала як під своїм власним прізвищем, так і під криптонімами С. Р., Р-ва С., Рва та ін. Її цікавило широке коло проблем з давньої й нової української літератури: творчість Г. Сковороди (Странник Гр. Сав. Сковорода. Харків, 1894), Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, І. Франка, М. Старицького, І. Карпенка-Карого, В. Стефаника та інших поетів, прозаїків і драматургів. Хочеться наголосити на тому, що С. Русова в оцінці явищ української літератури виходила з тієї засади, що ця література має цілком самостійне значення, а не є відгалуженням від російської, що своїм корінням вона глибоко сягає в історію й культуру рідного народу. Вона була прихильницею здорової соціально-політичної заангажованості мистецтва, обстоюючи при цьому його високу естетично-художню функцію, виступаючи проти вузькоутилітарного розуміння його суті.

У період революційного піднесення в країні 1905 року вона підняла голос проти переслідування українського художнього слова царською цензурою. Одна з перших у критиці, використавши російську трибуну, наголосила на значенні творчості Шевченка для української літератури кінця XIX — початку XX століть (Шевченко и новейшая украинская литература. Вестник Европы. 1909. № 7).

Принципово важливе значення для розуміння поглядів С. Русової на мистецтво має стаття «Старе й нове в сучасній українській літературі». І. Франко, полемізуючи з окремими положеннями авторки, назвав її статтю «гарною», переклав українською мовою, передрукував у журналі «Літературно-науковий вісник», додавши до неї свої просторі коментарі, у яких читаємо: «Попадаються й ще деякі недоскональості в статті д. Русової... Та проте в головному її висновкам не можна відмовити правдивості, а характеристикам поодиноких письменників влучності».

Науково-об'єктивний підхід до літературно-критичної спадщини С. Русової засвідчить, що незважаючи на окремі відмінності в поглядах на українське письменство, на безперечну їх незалежність від народницьких доктрин, вона боролася за дальший розвиток національної літератури, відстоювала її самобутність, виступала проти цензурних утисків рідного слова. Зрештою, її єднало з іншими патріотами вболівання за художній прогрес українського мистецтва. С. Русова виходить з того, що українська література наприкінці XIX століття розширює свій ідейно-художній горизонт, жваво відгукується не на самі лише прояви сільського життя, а й на весь довколишній світ суспільних та духовних вимог сучасної особистості. До письменників, які визначають основний напрям рідної літератури, сприяють її оновленню й збагаченню, критик зараховує насамперед представників як старої, так і нової (за її термінологією) школи, а саме Панаса Мирного і Карпенка-Карого — з одного боку, і Коцюбинського та Стефаника — з другого. З приводу творчості представників «старої» школи С. Русова висловлюється з великою повагою, розумінням їхнього внеску в культуру України: «Їхнє могутнє вітхнення широкими, яркими картинами рисує цілі епопеї з сучасного й історичного життя України... Історія України відживає під їх пером гучною луною... або поетичним відгуком так добре звісної обом письменникам народної поезії. Вони відчувають душу народу і втілюють її в цілий ряд прегарних реальних типів, викликаних до життя їх творчою уявою».

ВІДДАЮЧИ належне українським митцям старшого покоління, С. Русова акцентує увагу (і не лише в цитованій статті) на новій «національно-культурній течії» в суспільному житті, що «відгукнулось і в українській літературі»: молоді художники слова, на думку автора статті, «вже не обмежуються в своїх творах на малюванні самого народного життя», а дають широку панораму духовного буття різних прошарків суспільства, зокрема інтелігенції, малюють, як М. Коцюбинський, дають психологічний аналіз душі не лише українців, а й інших народів. Якщо М. Коцюбинський для С. Русової — речник поступової культурної течії в українській суспільності, то В. Стефаник — визначний майстер-психолог, «поет страшного сучасного економічного положення народу в Галичині».

С. Русова уважно стежила за розвитком жіночого руху в Україні, в Росії та зарубіжних країнах, досліджувала творчість жінок-письменниць, зокрема Наталі Кобринської, Лесі Українки, Ольги Кобилянської та інших. Їй належить стаття-рецензія «На крилах пісень» Лесі Українки» (Южные записки. 1904. № 52). Муза Лесі Українки, на думку критика, «громкими песнями души людские будит», вона обдарована самобутнім поетичним талантом, який переходить «в другую, более зрелую фазу развития, в которой поэт уже душевно и умственно вполне определился и мож пленять не только изящес вом стиха и искренностью настроения, а и глубокой мыслью и серьезностью содержания. В добрый час!». У нарисі «Женщины-писательницы в украинской литературе» (журнал «Союз женщин». 1909, № 1), в основу якого лягла доповідь авторки на Першому всеросійському з'їзді жінок, С. Русова розширює свою оцінку Лесі Українки, зокрема говорить про змужніння голосу п си: «...С 1905 года в т честве Леси Украинки зазвучали новые ноты, новые мотивы сильной любви к свободе и родному краю...»

Визначною заслугою С. Русової є те, що вона створила галерею портретів відомих жінок України — громадських діячок і письменниць. Її книжка нарисів «Н ші визначні жінки» (Коломия, 1934), що вийшла з нагоди ювілейного Українського Жіночого конгресу, є цінним просвітньо-довідковим виданням про духовний розвиток, внесок у культуру народу українського жіноцтва.

Багатогранна, розмаїта творча спадщина Софії Русової, що походила із шве ського роду Ліндфорсів-французького Жерве, була дружиною відомого українського вченого-статистика, фольклориста й етнографа Олександра Русова. Замолоду увібрала вона у своє чуйне серце любов і повагу до України, де народилася (село Олешня, тепер Чернігівської області), де пройшла половина її життя. Як громадська діячка, одна з піонерок жіночого руху на Україні, як талановитий педагог, активний літературний критик, популяризатор серед народу освіти вона залишила глибокий і тривкий слід в історії нашої культури. За свої патріотично-національні переконання С. Русова зазнала переслідувань з боку царських властей, а 1921 року змушена була емігрувати за кордон, де продовжила науково-педагогічну діяльність, представляла український жіночий культурний рух, педагогічну науку на багатьох міжнародних форумах. Там, у сусідній Чехо-Словаччині, в Празі, 1940 року перестало битися її серце.

Ми повинні все зробити для того, щоб творчу спадщину Софії Русової повернути народові, щоб її ідеї про національну школу стали реальністю в незалежній Україні.

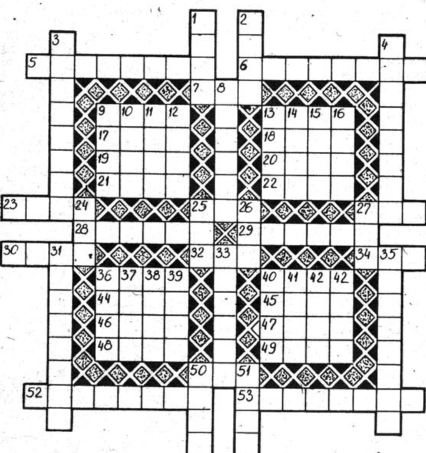
Федір ПОГРЕБЕННИК, доктор філологічних наук.

Київ.

КРОСВОРД

ПО ГОРИЗОНТАЛІ: 5. Грузинський поет XIX—XX ст. 6. Балада Тараса Шевченка. 7. Картина Михайла Врубеля. 9. Снасть для керування вітрилом. 13. Французький композитор. 17. Гостра частина ножа. 18. Бог війни у давньогрецькій міфології. 19. Персонаж роману «Три мушкетери». 20. Жінка, що народила дитину. 21. Німецький філософ, основоположник класичної німецької філософії. 22. Позитивний електрод. 23. Підпалубна балка на судні. 25. Городня рослина. 27. Орган управління військами. 28. Траєкторія руху небесного тіла. 29. Розділ фізики. 30. Німецький зоолог, автор книг «Життя тварин». 32. Жовто-червона фарба рослинного походження. 34. Улюблене заняття на дозвіллі. 36. Батько чоловіка по відношенню до батька дружини. 40. Географічна зона на Україні. 44. Богиня — покровителька мистецтв у давньогрецькій міфології. 45. Велика кількість чого-небудь. 46. Дворічний бур'ян родини складноцвітих. 47. Вид бігу коня. 48. Настил з дерева для проїзду через болото. 49. Товарна упаковка. 50. Бактеріальний вірус, що викликає руйнування бактерій. 52. Співуча пташка з яскраво-червоним пір'ям. 53. Наука про зв'язок організмів із середовищем.

ПО ВЕРТИКАЛІ: 1. Трагедія Сенеки. 2. Господарський управитель князя в Київській Русі. 3. Прилад, за сигналами якого відраховують проміжки часу. 4. Вищий учбовий заклад. 8. Румунський поет XX ст. 9. Рештки від спалювання твердого палива. 10. Промислова риба родини лососевих. 11. Алотропічна видозміна кисню. 12. Підсмажений шматочок хліба. 13. Послідовно зростаючий за висотою ряд звуків. 14. Велика планета. 15. Персонаж роману Жюля Верна «Двадцять тисяч льє під водою». 16. Дрібні частинки твердої речовини, що виділяються з рідини. 24. Прісноводна хижа риба. 25. Німецький композитор XVIII ст. 26. Жіночий шарф з хутра. 27. Шахматний термін. 31. Місто поблизу Мадріда, колишня резиденція іспанських королів. 33. Давньоруська назва арабського дирхема. 35. Загальна назва партій, які виступають проти правлячої партії. 36. Туман, змішаний з димом. 37. Волосся над верхньою губою чоловіка. 38. Хімічний елемент. 39. Злодій, грабіжник. 40. Риба ряду акулоподібних. 41. Обласний центр в Росії. 42. Кресленик, на якому просторова фігура зображена проекціями, суміщеними в одній площині. 43. Розмінна монета Югославії. 50. Сукупність суден однакового призначення. 51. Борці проти іспанської тиранії в роки Нідерландської буржуазної революції.

ВІДПОВІДІ НА КРОСВОРД, НАДРУКОВАНИЙ 21 ВЕРЕСНЯ

ПО ГОРИЗОНТАЛІ: 1. Волопас. 4. Телепат. 5. Агресія. 8. Галаган. 9. Колобіг. 11. Зависна. 13. Стрепет. 14. Вольтер.

ПО ВЕРТИКАЛІ: 1. «Ватра». 2. Оперета. 3. Сотня. 6. Грамота. 7. Іларіон. 10. Обитель. 11. Засів. 12. Актор.

ПОНЕДІЛОК

30 ВЕРЕСНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

16.00 УТН (українські телевізійні новини).
16.10 Дитячий телетеатр. «Солдат і відьма». Лялькова вистава.
17.00 Телефільм «Оддаяння».
17.30 Співає дует «Два кольори».
17.55 Все про кіно.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Хто ми... Громадсько-політичний відеотижневик. Частина 1.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Чемпіонат СРСР з настільного тенісу.
21.30 Хто ми... Частина 2.
22.30 Апостол правди і науки. До 150-річчя від дня народження М. П. Драгоманова.
23.20 УТН.
23.35 Вечірній вісник.
00.05 Нічний телезал. Художній фільм «Одна в човні».

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.05 Прем'єра художнього телефільму «Справа Сухово-Кобиліна». Фільм 1. 1 і 2 серії.
11.25 Футбольний огляд.
11.55 Народні казки і притчі народів різних країн.
12.00 ТСН.
12.10 Торговий ряд. Комерційний вісник.
12.25 Концерт Б. Березовського.
13.05 «Образ».
14.05 Мультфільм.
14.15 Манера
15.00 ТСН.
15.15 «Зіткнення». Художній телефільм. 1 серія.
16.20 «Сторона рідна». Концерт.
16.35 З золотого фонду ЦТ. Монологи з трагедій О. Пушкіна.
17.10 Мультфільм.
17.25 Дитяча година (з уроком німецької мови).
18.25 Блокнот.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Ринок: час вибору.
19.15 Торговий ряд. Комерційний вісник.
19.30 Світ захоплених.
19.50 Прем'єра художнього телефільму «Справа Сухово-Кобиліна». Фільм 1. 2 серія.
21.00 Інформаційна програма.
21.40 З історії Радянського телебачення. Літератори на ТБ.
23.10 Авторське телебачення. Прес-клуб. У перерві — 23.55 ТСН.
0.55 Прем'єра художнього телефільму «Справа Сухово-Кобиліна». Фільм 1. 1 серія.
2.10 Важка атлетика. Чемпіонат світу.

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.20 Мультфільм.
8.35 Італійська мова.
9.05 Російська мова.
9.35 Світ грошей Адама Сміта.
10.15 Бесіди про російську культуру.
11.00 Дервіш-91.
11.30 Телевізійна інформаційно-комерційна програма.
12.00 Булгаковське свято.
13.05 Колаж.
13.10 «Старі листи». Художній телефільм.
14.15 Розповідь про Едуарда Шагеєва — художника.
15.10 «За два кроки від театру». Документальний телефільм.
17.00 «Жигулі наприкінці століття». Документальний фільм.
17.20 Телевізійний музичний абонемент. А. Дворжак.
17.55 Фільм-концерт «Вернісаж на Андріївському узвозі».*
18.30 Чемпіонат СРСР з хокею. «Сокіл» — «Лада» (Тольятті).*
21.15 Телефільм «Музика скла» (студія «Укртелефільм»).*
21.25 Сатирична програма.
21.55 П'яте колесо.
22.55 Реклама.
23.00 Вісті.
23.15 П'яте колесо.
0.15 Хокей. Чемпіонат СРСР. ЦСКА — «Динамо» (Москва). 2 і 3 періоди.

***** Передачі II програми УТ

У програмах телебачення можливі зміни. Стежте за щоденними повідомленнями дикторів телебачення.

ВІВТОРОК

1 ЖОВТНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, «Господині на замітку», музика, «Мальовнича Україна», погода).
8.45 УТН (українські телевізійні новини).
9.00 Фільм-опера «Кощій Безсмертний».
10.05 Звучить музика В.-А. Моцарта.
10.55 Телефільм «Очима зоолога».
11.15 І. Котляревський. «Москаль-чарівник». Вистава.
12.35 Доброго вам здоров'я.
13.05 «Відсвіти». Мистецький альманах.
14.10 УТН.
16.00 УТН.
16.15 Для дітей. Веселка.
16.45 Телевізійний фільм «День на спаді тепла».
17.15 Концерт класичної музики.
18.00 Документальний фільм «Часи козацькі».
18.30 Співає Василь Жданкін.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Студія «Перше грудня».
20.45 На добраніч, діти!
21.00 В. Губа. Симфонічні фрески. «Над Бабиним Яром».
21.40 Фільм-вистава «Павло Полуботок». 1 серія.
22.55 УТН.
23.10 Вечірній вісник.
23.40 Нічний телезал. «Розповіді про неспокій». Лесь Курбас.

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.05 Дитяча година.
10.05 Прем'єра художнього телефільму «Справа Сухово-Кобиліна». Фільм 1. 3 серія.
11.10 Цирк, цирк, цирк.
12.00 ТСН.
12.10 Біржові новини.
12.25 З історії Радянського телебачення. Літератори на ТБ.
13.55 Мультфільм.
14.15 Телемікст.
15.00 ТСН.
15.15 «Зіткнення». Художній телефільм. 2 серія.
16.20 З. Кодай. Танці з Галанти.
16.40 Мультфільм.
16.55 Біржовий пілот.
17.05 Дитячий музичний клуб.
17.35 Разом з чемпіонами.
17.50 Прем'єра документального фільму «Право на милосердя».
18.10 Світ захоплених.
18.25 Блокнот.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Спогад про пісню.
19.20 КВН продовжується...
19.50 Прем'єра художнього телефільму «Справа Сухово-Кобиліна». Фільм 1. 3 серія.
21.00 Інформаційна програма.
21.40 «Телескоп-дайджест».
23.10 ТСН.
23.25 Футбол. Кубок УЕФА. 1/32 фіналу. «Торпедо» (Москва) — «Галле» (Німеччина). У перерві — Біржові новини.
1.20 Бесіди з єпископом В. Родзянком.
1.40 Прем'єра художнього телефільму «Справа Сухово-Кобиліна». Фільм 1. 2 серія.
2.45 Важка атлетика. Чемпіонат світу.

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.20 Мультфільм.
8.30 Французька мова. 1 рік.
9.00 «Про горе і море та малих дітей». Документальний телефільм.
9.25 Французька мова. 2 рік.
9.55 Мистецтво актора. Микита Підгорний.
11.00 П'яте колесо.
13.00 Колаж.
13.05 «Сріблястий фургон». Художній телефільм.
14.10 «Страхова справа Росії». Документальний фільм.
14.20 Концерт Г. Писаренко.
15.10 Ритмічна гімнастика.
17.00 Прем'єра науково-популярного фільму «Лики землі». 3 серія. Частина 1.
17.55 Мультфільм.
18.00 День народження.
19.00 Парламентський вісник Росії.
19.15 Київська панорама.*
19.45 Українські пісні.*
20.00 Вісті.
20.15 Вечірня казка.
20.30 «Життя після смерті». Документальний фільм.
22.20 Політична програма.
23.15 «Так, чаклун».
0.00 «Веселі хлоп'ята».

СЕРЕДА

2 ЖОВТНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, музика, «Візит до лікаря», «Говоримо українською», погода).
8.45 УТН.
9.00 Телевізійні фільми «Амба», «Тулеген».
9.35 Є. Станкович. Симфонія № 3 для флейти і струнних.
9.55 Для дітей. Канал «Д».
10.55 Мультфільми.
11.40 Шкільний екран. 8 кл. Історія України. «Опришківський рух. Олекса Довбуш».
12.10 Все про кіно.
13.15 УТН.
16.00 УТН.
16.15 Сонячне коло.
16.45 З кінофондів Музею історії Великої Вітчизняної війни. «Сестрички», «Щасливий екіпаж», «Про друзів-товаришів».
17.20 А. Дворжак. Симфонія № 8. Виконує заслужений симфонічний оркестр УТ і Р.
18.00 Документальний фільм «Три храми на моїй долоні».
18.30 Актуальна камера.
19.00 Футбол. Кубок європейських чемпіонів. «Динамо» (Київ) — «Хік» (Фінляндія).
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Джаз-тріо «Цвіркунове число».
21.20 Українська біржа повідомляє, пропонує, рекомендує.
21.35 Фільм-вистава «Павло Полуботок». 2 серія.
22.50 УТН.
23.05 Вечірній вісник.
23.35 Нічний телезал. Концерт Українського народного хору імені Г. Верьовки.

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.05 «Легенда озера «Парвака».
9.20 Футбол. Кубок УЕФА. 1/32 фіналу. «Торпедо» (Москва) — «Галле» (Німеччина).
11.00 «Хореографічні новели».
11.45 Разом з чемпіонами.
12.00 ТСН.
12.10 Дитячий музичний клуб.
12.40 Школа менеджерів.
13.10 Мама, тато і я.
15.00 ТСН.
15.15 «Останній репортаж». Художній телефільм. 1 серія.
16.20 Дитяча година
17.20 Політичні діалоги.
18.05 Блокнот.
18.10 Планета.
18.55 Футбол. Кубок УЕФА. 1/32 фіналу. «Динамо» (Москва) — «Ваці Іззо» (Угорщина).
21.00 Інформаційна програма.
21.40 «Звичайне зарубіжжя». «Шведський стіл». Фільм 1.
22.10 Вперше на екрані ЦТ. Художній фільм. «Мерзотник».
23.45 ТСН.
0.00 Програма Х.
1.00 Важка атлетика. Чемпіонат світу.
1.45 Прем'єра художнього телефільму «Справа Сухово-Кобиліна». Фільм 1. 3 серія.

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.20 Мультфільм.
8.30 Німецька мова. 1 рік.
9.00 Сходження до професії. Інженер.
9.35 Німецька мова. 2 рік.
10.05 Авторські програми І. Саввіної. «Театр М. Салтикова-Щедріна».
11.00 Політична програма.
11.35 Театральний роз'їзд.
12.35 Музична колекція.
13.00 Колаж.
13.05 «Приїхали на конкурс кухарі». Художній телефільм.
14.15 Прем'єра документального телефільму «Доля... Долинка». 1 і 2 фільми.
14.55 Грає Д. Шварцберг (скрипка).
17.00 Хай живуть люди!
17.45 Мультфільм.
17.55 Клуб мандрівників (з сурдоперекладом).
19.00 В Уряді Росії.
19.15 Київська панорама.*
19.45 Телефільм «Зробіть мені коровай красний».*
20.00 Вісті.
20.15 Вечірня казка.
20.30 На сесії Верховної Ради РРФСР.
21.00 Футбол. Кубок володарів кубків. 1/16 фіналу. «Рома» (Італія) — ЦСКА.
22.45 Музична колекція.
23.00 Вісті.
23.15 Програма Філа Донахʼю.

ЧЕТВЕР
3 ЖОВТНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, «Цікава новина», музика, погода).
8.45 УТН.
9.00 Документальний телефільм «Дім. Рідна земля».
11.00 Мультфільми.
11.25 Художній фільм «Мідний ангел».
12.50 Надвечір'я. Передача для людей старшого віку.
14.05 УТН.
16.00 УТН.
16.15 Для дітей. Веселка.
16.45 На допомогу школі. Народознавство.
17.15 Звучить бандура.
17.50 Телевізійний фільм «Відродження» (студія «Укртелефільм»).
18.00 Виступають самодіяльні художні колективи Закарпаття.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Альфа і омега. Науково-пізнавальна передача.
20.15 Співає В. Гришко.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 «...І не вмерла наша слава» Музична програма.
21.35 Молодіжна студія «Гарт». В перерві — 22.35 УТН.
23.50 Нічний телезал. Художній фільм «Закляття Долини Змій».

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.05 Дитяча година (з уроком англійської мови).
10.05 Футбол. Європейські кубки. 1/16 фіналу.
11.45 За зведеннями МВС.
12.00 ТСН.
12.10 Документальний телефільм.
13.00 Діловий кур'єр.
13.15 Мультфільм.
14.15 Телемікст.
15.00 ТСН.
15.15 «Останній репортаж». Художній телефільм. 2 серія.
16.20 Музична скарбниця. Й.-С. Бах. Бранденбурзький концерт № 6.
16.40 Світ захоплених.
16.55 Точка зору.
17.30 Блокнот.
17.45 ...До шістнадцяти і старші.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Виступ В. Гонтар.
18.55 Футбол. Європейські кубки.
21.00 Інформаційна програма.
21.40 «Звичайне зарубіжжя». «Шведський стіл». Фільм 2.
22.10 Сімейна хроніка старих знайомих. Прем'єра документального телефільму «Катя». 1 і 2 серії. У перерві — За зведеннями МВС.
0.00 ТСН.
0.15 Футбольний огляд.
0.45 Бесіди з єпископом В. Родзянком.
1.15 Важка атлетика. Чемпіонат світу.

ПРОГРАМА ЦТ—2 І УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.20 Мультфільм.
8.30 «Ми залишаємось». Документальний телефільм.
8.45 Іспанська мова. 1 рік.
9.15 Ритмічна гімнастика.
9.45 Іспанська мова. 2 рік.
10.15 «Бурда моден» пропонує...
11.05 «Слід».
11.35 Футбол. Кубок володарів кубків. 1/16 фіналу. «Рома» (Італія) — ЦСКА.
13.05 Колаж.
13.10 «Рідні степи». Художній телефільм.
14.15 Батьківщині вклоніться.
15.20 Співає І. Шакіров.
17.00 Документальний телефільм «Пуп землі».
17.30 Підприємництво і традиції.
17.45 Концерт.
18.25 Здоров'я.
18.55 Колаж.
19.00 Парламентський вісник Росії.
19.15 Київська панорама.*
19.45 Музичний фільм.*
20.00 Вісті.
20.15 Вечірня казка.
20.30 Селянське питання. Новий фермер.
20.45 Партизан радянського джазу.
21.15 На сесії Верховної Ради РРФСР.
21.55 П'яте колесо.
22.55 Реклама.
23.00 Вісті.
23.15 П'яте колесо.

П'ЯТНИЦЯ
4 ЖОВТНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, «Цілющі рослини», музика, погода, «В саду, в городі».
8.45 УТН.
9.00 С. Прокоф'єв. Скіфська сюїта.
9.20 Розповідь про неспокій. Михайло Грушевський.
10.35 Шкільний екран. 6 кл. Російська література. Виразне читання. Байки І. Крилова.
11.05 Телефільм «Подорож».
11.40 Шкільний екран. 8 кл. Історія України. Культура Київської Русі.
12.10 Художній фільм «Остання реліквія».
13.35 УТН.
16.00 УТН.
16.15 «Мазалтов». Зустріч з дитячим єврейським самодіяльним колективом.
16.45 Кінопрограма «Наш сучасник». «Кілька слів про скороминуче життя», «Учитель історії», «Про море, коня та Рябкіна».
17.20 Музичний фільм «Свята».
18.00 Земле моя. Сила Закону.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Студія «Перше грудня».
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Тайм СК «Динамо» (Київ).
21.45 Прем'єра документального телефільму «Бабин Яр — правда про трагедію» (студія «Укртелефільм»).
22.45 УТН.
23.00 Вечірній вісник.
23.30 Нічний телезал. «Незабутні. М. Кропивницький».

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.05 ...До шістнадцяти і старші.
9.55 Документальний телефільм «Катя». 1 і 2 серії.
11.25 На струнах, клавішах і...
12.00 ТСН.
12.10 Спогад про війну. Думки про мир.
12.55 Джерела.
15.00 ТСН.
15.15 Заключний концерт Свята танцю фінно-угорських народів.
16.00 Із золотого фонду ЦТ. О. Гоголєва читає вірші і прозу російських та радянських авторів.
16.40 Мультфільм.
17.10 Якщо вам після...
17.55 Біржові новини.
18.25 Блокнот.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Людина і закон.
19.30 Партнер.
20.00 «ВіД» представляє.
21.00 Інформаційна програма.
21.40 «Звичайне зарубіжжя». «Шведський стіл». Фільм 3.
22.10 «ВіД» представляє: «Музобоз», «Діло», «Шоу-біржа», «Спогад про майбутнє», «Музика-91». У перерві — ТСН.
1.40 Шоу «Королева-91».
3.15 Важка атлетика. Чемпіонат світу.

ПРОГРАМА ЦТ—2 І УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.15 Мультфільм.
8.25 Англійська мова. 1 рік.
8.55 Розминка для ерудитів.
9.25 Англійська мова «Сімейний альбом».
9.55 Авторські програми А. Адоскіна. «Жив поет Баратинський».
11.00 П'яте колесо.
13.00 Колаж.
13.05 «Долина предків». Художній телефільм.
14.10 Співає Н. Чепрага.
14.35 В. Коновалов, Д. Асанова. «Діти чвар». Телевистава.
17.00 Сходження до професії. Інженер.
17.35 «Пенза — моя натхненниця».
18.00 Вільна боротьба. Чемпіонат світу.
20.00 Вісті.
20.15 Вечірня казка.
20.30 Київська панорама.*
21.00 Фільм-концерт «Веселка».*
21.25 На сесії Верховної Ради РРФСР.
21.55 Команда Пітіріма.
22.15 Прошу слова.
22.35 Джентльмен-шоу.
22.55 Реклама.
23.00 Вісті.
23.15 С. Мрожек. «Стриптиз». Телевистава.
23.55 «Я не люблю...». В. Висоцький. Фільм-портрет.

СУБОТА
5 ЖОВТНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Науково-популярний фільм «Акварелі Волошина»
7.50 «Подорож до Парижа». Музика Ф. Пуленка.
8.35 Ритмічна гімнастика.
8.55 Пісні пам'яті. Українська народна символіка в авторській пісні.
9.25 УТН.
9.40 Телефільм «Володимир Роянов та його полонянки».
10.05 Доброго вам здоров'я. Чорнобильські діти в Криму.
10.35 «Світлиця». Музичний клуб жінок України.
12.00 Народна артистка СРСР М. Плісецька у фільмі-балеті «Загибель трояндн».
12.15 ...до Бабиного Яру... Літературно-музична композиція.
12.35 Мультфільм «Кицька, яка гуляла як собі знала».
13.45 УТН.
14.00 Художній телефільм «Меланхолійний вальс».
15.20 Живе слово. Інтерв'ю з Президентом Міжнародної асоціації україністів Дж. Грабовичем.
15.55 Спадщина. Трагедія Бабиного Яру.
17.15 Телерадіоканал «Право».
18.30 Актуальна камера.
19.00 До 50-річчя трагедії Бабиного Яру. Концерт-реквієм.
20.30 Бесіда лікаря. «Обережно, гриби!»
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Наші гості. Виступає Московський «камерний хор».
21.40 Візит за океан. Відеорепортаж про перебування державної делегації на чолі з головою Верховної Ради України Л. М. Кравчуком у Канаді і США.
22.55 УТН.
23.10 Вечірній вісник.
23.50 Нічний телезал. Музичний фільм «Русалчин тиждень».

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 Російські народні пісні.
7.00 Мультфільм «Дюймовочка».
7.30 Ритмічна гімнастика.
8.00 Наш сад.
8.30 ТСН.
8.45 Прем'єра документального телефільму «Ісфара — місто майстрів».
9.05 Із золотого фонду ЦТ. О. Островський. «Не в свої сани не сідай». Телевистава.
11.15 Ранкова розважальна програма.
11.45 Охоронна грамота.
12.20 Фільми режисера А. Белінського. «Не хочу бути нещасливим». Прем'єра.
13.30 Інститут людини.
14.30 Музичний кіоск.
15.00 ТСН.
15.15 Гонг.
16.30 У світі казок і пригод. Художній фільм «Ілля Муромець».
18.10 «Держави вічна любов». Московський Кремль».
18.35 Прем'єра мультфільму «Бджола Майя». 15 серія.
19.00 КВН-91. Перший півфінал.
21.00 Інформаційна програма.
21.40 Прем'єра художнього телефільму. «Обличчя».
22.30 ТСН.
22.50 Презентація призу «Профі».
0.20 «Подорож мосьє Перрішона». Художній телефільм.
1.35 Важка атлетика. Чемпіонат світу.

ПРОГРАМА ЦТ—2 І УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.15 Мультфільм.
8.30 «Де воно королівство Лебедія!» Документальний фільм.
9.20 «Коріння і крона».
10.00 П. Деметр. Циганські пісні.
10.20 «Грибне полювання». Документальний фільм.
10.40 «Я не люблю...». В. Висоцький. Фільм-портрет.
12.00 Відеоканал «Плюс одинадцять».
14.00 Монологи про театр Юозаса Мільтініса.
15.30 «Ю-ес-ес-арт». Радянський живопис очима американських журналістів.
16.30 Концерт дитячої художньої самодіяльності.*
17.00 Чемпіонат СРСР з хокею. «Сокіл» — «Динамо» (Рига)*.
20.15 Вечірня казка.
20.30 Київська панорама.*
21.00 Фестиваль Пост-Монтре-91.

НЕДІЛЯ
6 ЖОВТНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Ритмічна гімнастика.
7.50 Народні таланти. Концерт оркестру народних інструментів Нової Каховки.
8.15 Документальний фільм «Вчитель, на якого чекають».
9.10 УТН.
9.25 У неділю вранці. Інформаційно-музична програма.
10.25 Художній фільм для дітей «Знайомий незнайомець».
11.55 УТН.
12.15 «Єврейська балада». Балетна вистава музичного театру.
13.30 Кукурік і К°.
14.30 Село і люди.
15.15 Ви нам писали.
16.00 Солдатські листи. Із циклу «Служба солдатська».
17.00 «Круглий стіл». Бабин Яр: історія та її уроки.
18.15 Теле спортарена.
19.00 Актуальна камера.
19.30 «Оберіг-91».
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Продовження Всеукраїнського фестивалю «Оберіг-91».
21.40 Прем'єра телевистави. І. Франко. «Похорон».
22.30 УТН.
22.45 Вечірній вісник.
23.15 Українська біржа повідомляє, пропонує, рекомендує.
23.30 Нічний телезал. Художній фільм «Привид замку Моррісвіль».

ПРОГРАМА ЦТ—1

8.00 Спорт для всіх.
8.30 ТСН.
8.45 Тираж «Спортлото».
9.00 Освідчення в коханні.
9.15 З ранку раненько.
10.00 На службі Вітчизні.
11.00 Ранкова зоря.
12.00 Клуб мандрівників.
13.00 Сільська година.
14.00 Фотоконкурс «Земля — наш спільний дім».
14.05 Під знаком «Пі». У перерві — 14.40 ТСН.
15.50 Народні казки і притчі різних країн.
15.55 Марафон-15.
16.55 П. Чайковський. «Москва». Кантата.
17.25 Міжнародна панорама.
18.10 Уолт Дісней представляє...
19.00 Недільний кінозал. Новини кіно.
19.40 Вперше на екрані ЦТ. Художній фільм «Стріли Робін Гуда».
21.00 Інформаційна програма.
21.40 Брейн-ринг. Юнацький турнір.
22.15 Футбольний огляд.
22.45 Ми пам'ятаємо ваші обличчя.
23.45 ТСН.
0.05 Американський футбол. Чемпіонат СРСР. Фінал. «Московські ведмеді» — «Московські лебеді».
1.05 Важка атлетика. Чемпіонат світу.
1.50 «І ангели спускаються з небес...» Про III Міжнародний фестиваль російської православної музики у Москві.

ПРОГРАМА ЦТ—2 І УТ—2

8.00 На зарядку, ставай!
8.15 Мультфільм.
8.30 «З каменя і світла». Документальний фільм.
8.50 І. Стравінський. «Петрушка», Фільм-балет.
9.30 Концерт камерної музики.
10.00 Дитяча програма.
10.45 Святе й вічне.
11.05 Духовна музика і поезія.
11.35 Прошу слова.
11.45 Програма Філа Донах'ю.
12.35 Денний сеанс. «Вбивство за наказом». Художній фільм.
14.35 Камера досліджує минуле. «Початок був в Алма-Аті»... Документальний фільм.
15.30 Телетеатр. Н. Ісамбет. «Втікачі». Вистава.
17.30 Вільна боротьба. Чемпіонат світу.
19.00 К-2 представляє: 20 століття в кадрі і за кадром.
20.00 Вісті.
20.15 Вечірня казка.
20.30 Телебіржа інформує.*
21.05 Прем'єра фільму-кабаре «Танго зі смертю».
22.55 Реклама.
23.00 Вісті.
23.15 Програма А.
23.00 Вісті.
23.15 Програма «А».

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради України

Головний редактор
Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:
Анатолій ГОРЛОВ перший заступник головного редактора
Олександр БІЛИК заступник головного редактора
Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ член-кореспондент АН України
Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ
Леонід САМОЙЛЕНКО заступник головного редактора
Борис СИДОРЕНКО заступник головного редактора
Анатолій СОЛОНСЬКИЙ
Віталій СУДДЯ відповідальний секретар

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора Борис Сидоренко.
Чергові редактори — Ігор Грушко, Сергій Лавренюк.
Автори макета — Анатолій Мироничев, Леонід Підлужний.
Випусковий — Олексій Бондаренко.
Оформлення — Володимир Кисельов.
Коректори: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Несена, Антоніна Сильверстова, Любов Станчич, Людмила Терещук.
Верстальники: Тетяна Балюк, Ольга Яценко, Алла Буднікова, Марія Солодюк, Сергій Скаженюк.
Лінотипісти: Наталія Позняк, Валентина Чичирко.

* * *

Комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ-74, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 156.200

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03151871